ژیانی هاوەڵان

نووسینی

نهاد جلال حبيب اللّٰه

بسم الله الرحمن الرحيم

ناوی کتێب: ژیانی هاوەڵان

نووسەر: نهاد جلال حبیب اللە

بابەت: پەروەردەیی ئایینی

ژمارەو ساڵی چاپ: دووەم، ٢٠١٧

چاپخانەو شوێنی چاپ: چاپخانەی رێ نوێ، سلێمانی

بەرگ: یەکەم

٠٧٥٠١٥٢٠٤٤٦

پێشکەشە

* بەوەی نزایەکی خێر بۆ باوکی ئازیزم و دایکی میهرەبانم دەکات.

بە خوشك و براکانم، هاوسەر و منداڵەکانم، برازا و خوشکەزاکانم.

* بە هەموو منداڵێکی سەر ئەم زەویە.

* بەو مامۆستایانەی یەکەم پیتی خوێندنیان فێر کردووم تا ئەمڕۆ.

* بەو کەسەی لە نزای خێردا بێبەشم ناکات.

پێشەکی

سوپاس و ستایش بۆ خوای گەورە، خوایە هەموو ستایشێ بۆ تۆ، خوایە هەموو سوپاسێ بۆ تۆ بەو جۆرەی شیاوی شکۆ و گەورەییتە، صەڵات و سەلامی خوا بۆ سەر پێغەمبەری خۆشەویست و ئازیزمان موحەممەد بە دایك و باوکەوە بەقوربانی بین. صەڵات و سەلامی خوا لە ئالوبەیتی پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵانی دەوری.

ئەم نووسینەی بەردەستتان، هەوڵێکی سەرەتاییە هەتا بتوانین لە ژیانی پێغەمبەرەوە (ﷺ) تا ئەمڕۆ بڕێ نموونەی کەسە گەورەو خواناسەکان بخەینە بەردەستی ئازیزەکانمان تا بتوانن پێشەنگییان پێوە بکەن و درێژە بەو ڕێبازە بدەن، بەرگی یەکەمی تایبەت کراوە بە ژیانی پێغەمبەر(ﷺ) و چەند جارێ چاپ کراوە، بەرگی دووەمیشی تایبەت بوو بە خەلیفەکانی پێغەمبەر (ﷺ)، بەرگی سێهەمیشی تایبەت بوو بە هاوەڵان کە ژیانی پانزە هاوەڵی لەخۆدەگرت، بەرگی چوارەمیشی تایبەت بوو بە هەڵکەوتەکانی ئیسلام و تیایدا ژیانی یانزە هەڵکەوتەی ناو مێژووی ئیسلامی باسکرابوو، هەریەك لەوانەش دوو جار چاپ کران، بەڵام بە پێویستمان زانی ئەم بەرهەمە دەوڵەمەندتر بکەین، بۆیە بەم چەشنە گۆڕانکاریمان تێدا کرد:

بەرگی یەکەممان تایبەت بە ژیانی پێغەمبەر (ﷺ) هێشتەوە.

بەرگی دووەممان لەگەڵ ژیانی هاوەڵانی تر یەکخست و تیایدا جگە لە پێنج خەلیفەکە، ژیانی پانزە هاوەڵیشمان داناوە.

بەرگی سێهەم درێژەپێدەری ژیانی هاوەڵانە و تیایدا ژیانی چل و پێنج هاوەڵی تری تێدایە، واتە بە خەلیفەکانیشەوە ژیانی شەست و پێنج هاوەڵ باسکراوە.

بەرگی چوارەممان تایبەت کرد بە هەڵکەوتەکانی ئیسلام و لە بری یانزە کەسایەتی، ژیانی سی هەڵکەوتەی ناو مێژووی ئیسلامیمان باسکردووە.

هاوەڵانی دەوری پێغەمبەر (ﷺ) خۆشەویستی خوا بوون و خوا لەوان ڕازی و ئەوانیش لەخوا ڕازی بوون، هەر ئەوان بوون وەك پەپولە بە دەوری پێغەمبەردا (ﷺ) دەهاتن و دەچوون و خۆیان کرد بە پردێ تا ئەم ئایینەی خوا بگەیەنن بە سەرجەم مرۆڤایەتی.

هەر ئەوان بوون پشتیان کردە چێژە کاتیەکان و بەرگەی سەختیەکانیان دەگرتن لە پێناو ڕازی کردنی خواو ڕزگارکردنی مرۆڤایەتیدا.

بۆیە بەڕاستی پێویستە ئەوانە بکەینە سەرمەشق بۆ خۆمان و منداڵ و نەوەکانمان تا ڕێی سەرفرازی بگرین.

لێرەدا ژیانی هاوەڵانی خۆشەویستمان بە نموونە هێناوە و لە شێوەی گێڕانەوەی ژیانیان و پرسیار و وەڵام و پەند و ئامۆژگاریدا ژیانی هەرکام لەوانمان هێناوە، دواجاریش کۆمەڵێ پرسیارمان داناون تا موسڵمان ئازیز بەدوای وەڵامەکانیاندا بگەڕێ کە وەڵامەکانیشیان لە خودی ئەم نووسینەدا هەن.

بەو هیوایەی خوای گەورە ئەم کارەی لێوەرگرتبێن و پاك و پوخت تەنها لەپێناو خۆیدا بێت. خەڵکیش بە گشتی و منداڵی موسڵمان بە تایبەتی سوودی لێ ببینن و ئەو هاوەڵانە بکەنە پێشەنگی ژیانیان، بە ئومێدی ئەوەش هەر کەس ئەو نووسینە دەخوێنێتەوە ئەگەر تەنها بە یەك نزاش بێت ئەم بەندەی خوایە لە نزا بێبەش نەکات.

﴿إِنْ أُرِيدُ إِلاَّ الإِصْلاَحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي
إِلاَّ بِاللّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

نهاد جلال حبيب الله

ئەبووبەکری صدیق(رضي الله عنه)

یەکەمین و خۆشەویستترین هاوڕێ و هاوەڵی پێغەمبەر (ﷺ)ئیمامی ئەبووبەکری صدیق بوو کە پێغەمبەر (ﷺ) هەمیشە حەزی دەکرد لەگەڵ ئیمامی ئەبووبەکردا بێت، هەر بۆیە لە هەموو تەمەنیدا ڕۆژێك لە یەکتر دوور نەدەکەوتنەوە، بەڵکو پێغەمبەر (ﷺ) داوای لە خوای گەورە دەکرد لە ڕۆژی دواییشدا ئیمامی ئەبووبەکری لە گەڵدابێت، هەروەك لە دوعاکەیدا دەیفەرموو(اللهم اجعل ابابکر معی فی درجتی یوم القیامه) واتە:(خوایە گیان لە ڕۆژی دوایدا پلەی ئەبووبەکریش بخەیتە پاڵ پلەی من تا پێکەوە بین).

ئیمامی ئەبووبەکری صدیق خۆی ناوی عەبدوڵلای کوڕی عوسمان بوو کە باپیرە گەورەیان لە گەڵ پێغەمبەر(ﷺ) یەکێك بوو، بەڵام خەڵکی پێیان دەوت ئەبووبەکر.

پرسیار: بۆچی بە ئیمامی ئەبووبەکریان دەوت صدیق؟

وەڵام/ چونکە ئیمامی ئەبووبەکر هەمیشە باوەڕی بە قسەکانی پێغەمبەر(ﷺ)دەکرد و بەرامبەریان دوودڵ نەبوو، صدیقیش بە واتای کەسی زۆر ڕاستگۆ دێت، چونکە هیچ کەس نەبوو وەك ئیمامی ئەبووبەکر بە بێگومان باوەڕی بە پێغەمبەر(ﷺ)هێنابێ.

ئیمامی ئەبووبەکری ئازیز یەك ساڵ لە دوای لەدایکبوونی پێغەمبەر (ﷺ) لەدایکبووە، ئیمامی ئەبووبەکر لە شاری مەککەدا لە دایکبوو.

شاری مەككە ناوچەیەكی وشك و كەم ئاو بوو، چواردەوری شاخ بوو، زەوییەكەی كشتوكاڵی تێدا نەدەكرا، بەڵكو خەڵكەكەی خەریكی بازرگانی و كڕین و فرۆشتن بوون.

كەعبەی ماڵی خوایش لە شاری مەككەدا بوو، بۆیە زۆربەی خەڵك ئەو شارەیان لا پیرۆزبوو و سەردانیان دەكرد، لە شاری مەككەدا خەڵكی هەژار و دەوڵەمەند هەبوون، دەوڵەمەندەكان زۆر خراپ بوون و یارمەتی هەژارەكانیان نەدەدا، خەڵكەكەشی بتیان دەپەرست.

پرسیار: بتپەرستی واتای چییە؟

وەڵام/ بتپەرستی واتە كەسێك لە جیاتی ئەوەی خوای گەورەی خۆشبوێت و پەرستشی ئەو بكات، بڕوات بت بپەرستێ كە لە داروبەرد و قوڕ دروستكراوە یان مرۆڤ بپەرستێت كە لاوازە و توانای خودای نییە، ئەمەش لە ئایینی ئیسلامدا تاوانێكی گەورەیە، بەڵكو دەبێ موسڵمان تەنها خودا بپەرستێ و ئەوی خۆشبوێت.

دایك و باوكی:

باوكی ئیمامی ئەبووبەكر ناوی (عوسمانی كوڕی عامر) بوو كە خەڵكی پێیان دەوت (ئەبوو قوحافە)، لە سەرەتادا باوكی بتپەرست و بێباوەڕبوو، بەڵام لە كۆتاییدا موسڵمانبوو، دایكیشی ناوی (سەلمای كچی صەخر) بوو كە خەڵكی پییان دەوت (ئوممولخەیر).

دایكی ئیمامی ئەبووبەكریش بتپەرست و بێباوەڕ بوو، بەڵام دوای ئەوەی پێغەمبەر(ﷺ) بوو بە پێغەمبەری خوا دایكی ئیمامی ئەبووبەكر ماوەیەكی زۆری پێنەچوو موسڵمان بوو.

دایك و باوك و كەسانی ئیمامی ئەبووبەكر لە شاری مەككەدا هەژار و كەمدەسەڵات بوون، چونكە ئەوان هیچ كار و بارێكی شارەكەیان بەدەستەوە نەبوو تا ئەوەی ئیمامی ئەبووبەكر توانی دەسەڵات وەرگرێت.

پرسیار: ئەی ئیمامی ئەبووبەكریش وەك دایك وباوكی بتپەرست بوو؟.

وەڵام/ ئیمامی ئەبووبەكر هەرگیز بتپەرست نەبووە و باوەڕی وابوو دەبێت كەسێك بپەرسترێت كە لە هەموو شتەكان بەهێزتربێت.

باوكی ئیمامی ئەبووبەكر هەوڵیدەدا هەر لە منداڵیەوە ئەبووبەكر بكات بە بتپەرست، بەڵام ئیمامی ئەبووبەكر سەیری كرد بتەكان ناتوانن هیچ سوودێكی پێگەیەنن، بۆیە بڕیاریدا بتەكان نەپەرستێت، بەڵكو یەكسەر بەردێكی گرتە بتەكەی بەرامبەری.

ژیانی منداڵی ئیمامی ئەبووبەکر(رضي الله عنه):

ئیمامی ئەبووبەکر هەر لە منداڵییەوە بە ئاکار و ڕەوشتی جوان خۆی ڕاهێنابوو، ئەو هەوڵیدەدا خۆی لە خراپە و ناپاکی دووربخاتەوە، بەڵکو لە جیاتی ئەوەدا خۆی فێری شتە جوانەکان دەکرد تا زیرەك و بە توانابێت.

خەڵکی مەککە سەرقاڵی کاری خراپ و مەی (عارەق) خواردنەوەبوون، ئەوان بتیان دەپەرست، لە دار و بەرد و خورما بتیان دروستدەکرد ودوایی پێیان دەوت خودا، فێری داوێن پیسی بووبوون و ستەمیان لە یەکتری دەکرد، بەلاّم ئیمامی ئەبووبەکر ئامادە نەبوو هیچ کات وەك ئەوان بکات، بەڵکو هەوڵیدەدا خۆی فێری ئیشی چاك بکات و هاورێیەتی کەسی چاکی دەکرد، ئەو بوو بە هاوڕێی موحەممەدی کوڕی عەبدوڵلا(صلى الله عليه وسلم)، چونکە هەردووکیان ڕقیان لە کاری ناپەسەند بوو وحەزیان لە ڕەوشتی جوان دەکرد.

پەنـــد و ئامۆژگاری:

1- دەبێت لەناو هاوەلاّنی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دا ئیمامی ئەبووبەکرمان لە هەموویان زیاتر خۆشبوێت، چونکە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) ئەوی لە هەموویان زیاتر خۆشویستووە.

2- ئەگەر خەڵکی هەموویان سەرقاڵی کارێکی خراپ بن، نابێت ئێمەش وەك ئەوان بکەین و بڵێین بۆچی ئەوان وادەکەن با ئێمەش وا بین، بەڵکو دەبێت وەك ئیمامی ئەبووبەکر لە خراپە ڕابکەین و بچین بزانین چ ڕەوشتێك جوانە ئەوە بکەین تا خەڵکانیش لە ئێمەوە فێربن.

3- بتپەرستی یان مرۆڤپەرستی تاوانێکی گەورەیەو مرۆڤ پێی بێباوەڕ دەبێت، بەڵکو دەبێت ئێمە جگە لە خوا هیچ کەس نەپەرستین، تەنها لە ئەو بترسین و تەنها ئەومان لەلا گەورەبێت، چونکە هەموو شتەکان هی خوای گەورەن، ئیتر بت و مرۆڤ و پاشا ئەوانە هەموویان لەناو دەچن.

4- دەبێت مرۆڤی ژیر بەپەلە هاوڕێی چاك پەیدا بکات و پێکەوە سەرقاڵی ڕەوشت و کاری چاکە بن.

5- دەبێت هەر لەمنداڵیەوە کەسی چاك و بە ڕەوشت بین، نەوەك بڵێین با گەورە بین ئینجا چاك دەبین.

ئیمامی ئەبووبەکر(رضي الله عنه) لەگەڵ دایك و باوکیدا :

ئیمامی ئەبووبەکر هەمیشە لەگەڵ دایك و باوکیدا باش بوو، هیچ کەس نەبوو بڵێ ئەبووبەکر ئەو خراپەی کرد، دایك و باوکی زۆر لە ئیمامی ئەبووبەکر ڕازی بوون، ئەو هەوڵیدەدا دڵیان نەڕەنجێنێ و بە هەموو شێوەیەك دڵیان خۆش بکات.

ئیمامی ئەبووبەکر دەچوو ئیشی دەکرد و پارەی بەدەستدەهێنا و شمەکی دەهێنایەوە وخزمەتی دایك و باوك و خوشکەکانی دەکرد، کاتێك ئایینی ئیسلام هات، ئیمامی ئەبووبەکر هەوڵیدەدا دایك و باوکی موسڵمان بن، دوای ماوەیەك دایکی موسڵمان بوو، بەڵام باوکی هەر موسڵمان نەبوو، بەڵام ئیمامی ئەبووبەکر نەکەوتە

ئازاردان و تووڕەبوون لە باوکی، بەڵکو هەموو جار نزای خێری بۆ دەکرد تا موسڵمان بێ.

ئیمامی ئەبووبەکر (رضي الله عنه) ئیش دەکات:

دوای ئەوەی ئیمامی ئەبووبەکر کەمێك گەورە بوو، بڕیاریدا خۆی فێری ئیش بکات و بکەوێتە ئیشکردن تا یارمەتی باوکی بدات، لەبەرئەوەی مەککە ناوچەیەکی وشك و زەوی کەمپیتی هەبوو، بۆیە زیاتر سەرقاڵی بازرگانی دەبوون لە نێوان ناوچەکاندا.

ئیمامی ئەبووبەکریش هەوڵیدەدا خۆی فێربکات و بە بێکار دانەنیشێ، بۆیە پاش ماوەیەك بوو بە بازرگانێکی شارەزاو لێهاتووی شارەکە، ئینجا ئیمامی ئەبووبەکر هەوڵیدا تەنها سەرقاڵی بازرگانی نەبێت و بەس، بەڵکو لەبەرئەوەی کەسێکی بەڕێز بوو و هەموان خۆشیان دەویست، خەڵکی بڕیاریاندا کارێکی شارەکەی پێ بسپێرن تا بیبات بەڕێوە، چونکە دڵنیابوون ئەو زۆر شارەزاو زیرەك و ڕاستگۆیە.

پرسیار: ئەو ئیشەی دایانە دەستی ئیمامی ئەبووبەکر چی بوو؟

وەڵام/ ئەوئیشە بریتی بوو لە کۆکردنەوەی مافی کەسی کوژراو، واتە هەرکەسێ بکوژرایە، ئیمامی ئەبووبەکر مافی خوێنی ئەو کوژراوەی دەسەندەوە، بۆ ئەوەی کەمێك لە ستەم نەمێنێ.

لەو ماوەیەدا ئیمامی ئەبووبەکر هەمیشە هاوڕێیەتی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)ی دەکرد وهەردووکیان سەردانی یەکتریان دەکرد، هەردووکیشیان لەبەر ئاکار و ڕەوشتی جوانیان یەکتریان زۆر خۆشدەویست.

پەند و ئامۆژگاری:

دەبێت زۆر ڕێزی دایك و باوكمان بگرین و بەرامبەریان هەڵوێستی جوانمان هەبێت، بەڵكو تا دەتوانین یارمەتییان بدەین و بە هەموو جۆرێك دڵیان خۆش بكەین، خۆ جاری وا هەیە بە یەك قسەی خۆش كەسێك دڵی دایك وباوكی خۆش دەكات.

ئەگەر دایك وباوكمان چاك نەبوون یان نوێژیان نەكرد، نابێ قسەیان پێ بڵێین یان لێیان تووڕە بین، بەڵكو دەبێت بە قسەی خۆش پێیان بڵێین و نزای خێریان بۆ بكەین تا چاك بن.

موسڵمان نابێت تەمبەڵ و بێ ئیش بێت، بەڵكو دەبێت خۆی فێری ئیشێكی باش و حەلاڵ بكات.

موسڵمانبوونی ئیمامی ئەبووبەكر(رضي الله عنه):

ئیمامی ئەبووبەكر لە ماوەی گەشتەكانیدا بەدوای ئایینێكی دروستدا دەگەڕا تا باوەڕی پێ بهێنێت، بەلاّم هیچ ئایینێكی بە ڕەوا نەدیتەوە، تا ئەوەی موحەممەد(ﷺ) بوو بە پێغەمبەری خوا و ئایینی ئیسلامی گەیاند، یەكسەر ئەبووبەكرچوویە خزمەتی و بەبێ یەك و دوو باوەڕی پێهێنا، بەمە لەناو پیاواندا ئەبووبەكر یەكەم كەس بوو كە موسڵمان بوو، خۆشەویستی ئیمامی ئەبووبەكر بۆ پێغەمبەر(ﷺ) هێندەی تر زیادیكرد و بەماڵ و گیان ئامادە بوو خۆی بخاتە خزمەتی

پێغەمبەر(ﷺ)و پەیامەکەی، هەروەها لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)بانگەوازی بۆ پەیامەکە دەکرد و لەسەردەستی ئەو چەند کەسێك موسڵمانبوون.

پرسیار: ئیمامی ئەبووبەکر چۆن ماڵو سامانی لە پێناو خزمەتی پەیامەکەدا بەکاردەهێنا؟

وەلاّم/ ئیمامی ئەبووبەکر بەو ماڵو سامانە زۆرەی کە هەیبوو ئەو کۆیلانەی ئازاد دەکرد کە موسڵمان بووبوون و ئازار دەدران، وەك ئەوەی بیلالی حەبەشی و شەش کەسی تری ئازادکرد.

پرسیار: ئایا پێغەمبەر(ﷺ) بەم کارانەی ئیمامی ئەبووبەکری دەزانی؟

وەلاّم/ بەڵێ پێغەمبەر(ﷺ) زۆر بە چاکی دەیزانی کە ئیمامی ئەبووبەکر بەماڵ و گیانەوە لە پێناو پەیامەکەی پێغەمبەر(ﷺ)خۆی ماندوودەکات، بۆیە دەیفەرموو: (**ان الله بعثني اليكم فقلتم: كذبت، و قال أبوبكرصدقت، و واساني بنفسه و ماله**)، واتە: (خوای گەورە منی بۆ ئێوە نارد، بەلاّم ئێوە بەدرۆتان خستمەوە، بەلاّم ئەبووبەکر باوەڕی پێهێنام و بە ماڵ و گیانەوە یارمەتی دام و پشتگیری کردم).

لەو ماوەیەدا کە بانگەواز بە نهێنی بوو، ئیمامی ئەبووبەکر بە نهێنی دەچوو بۆ لای کەسانی باوەڕپێکراو و باسی پەیامی ئیسلامی بۆ دەکردن و بانگی دەکردن بۆ پەیامەکەو ئەوانیش باوەڕیان دەهێنا، لەوانەیش ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان بوو کە یەکێك بوو لەناوداران و دەوڵەمەندەکانی مەککە و دوایی بوو بە موسڵمانێکی زۆر

بــاش و پێغەمبــەر(ﷺ)مــوژدەی بەهەشــتی پێــدا، پێغەمبــەریش زۆر بــەو هــەوڵ و بانگەوازەی ئەبووبەکری صدیق دڵخۆشبوو.

پرسیار: دەتوانی ناوی چەند کەسێ بڵێیت کە لـە سەردەسـتی ئیمـامی ئەبووبـەکر موسڵمانبوون؟

وەڵام/بەڵێ، کەسانی وەك: عوسمـانی کـوڕی عـەففان، تەڵحـەی کـوڕی عوبەیـدوڵڵا، سەعدی کوڕی ئەبی وەققاس، زوبـەیری کـوڕی عـەووام، عوسمـانی کـوڕی مـەزعون و چەندێکی تر لەسەر دەستی ئەبووبەکری صدیق موسڵمان بوون.

ئازاردانی ئیمامی ئەبووبەکر(رضي الله عنه):

ڕۆژێکیان پێغەمبـەر(ﷺ) و هـاوەڵان لـەلای کەعبـەدا بـوون، پێغەمبـەر(ﷺ) باسـی ئایینی ئیسـلامی بـۆ بێبـاوەڕان دەکـرد، کەچـی ئـەوان کەوتنـە لێـدانی موسـڵمانان و پێغەمبــەر(ﷺ)، بەمــە هــاوەڵان هەریەکــەیان بــە لایەکــدا ڕایــانکرد، بــەلام ئیمــامی ئەبووبەکری صدیق لەلای پێغەمبەر (ﷺ) مایەوە و بەرگری لێکرد، بێباوەڕان کەوتنە ئازاردانی ئیمامی ئەبووبەکرو هێندەیان لێدا تـا ئـەوەی ئیمـامی ئەبووبـەکر لـە هـۆش کەوت، دوایی ئەبووبەکریان خستە نـاو بـەرگێك و بردیانـەوە بـۆ ماڵـەوە، دایکـی کـە ئەمەی بینی دەستی کرد بەگریان.

ئیمامی ئەبووبەکری ئازیز وا دەموچاوی پڕبووە لە خوێن، ئازاری زۆری دراوە، هەرکە ئیمامی ئەبووبەکر هۆشی بەخۆیدا هاتەوە، یەکسەر هەواڵی پێغەمبەری پرسی، دایکی لێی تووڕەبوو و وتی جارێ با باش بیتەوە، بەڵام ئەو سوێندی خوارد کە هیچ ناخوات تا نەچێتە لای پێغەمبەر(ﷺ)، کاتێ یەکیان بینی هەردووکیان دەستیانکرد بە گریان و دەستیان کردە ملی یەکترو پێغەمبەر(ﷺ) نێوچاوانی ئیمامی ئەبووبەکری ماچکرد، هەرلەوێ دایکی ئیمامی ئەبووبەکریش موسڵمان بوو.

پرسیار: ئیمامی ئەبووبەکر لە کوێدا پێغەمبەر(ﷺ)ی بینی؟

وەڵام/ ئیمامی ئەبووبەکر لە ماڵی ئەرقەمی کوڕی ئەرقەمی مەغزومیدا پێغەمبەر(ﷺ)ی بینی، چونکە ئەوێ شوێنی کۆبوونەوەی موسڵمانان بوو.

پەند و ئامۆژگاری:

کاتێ قسەی ڕاست و دروستمان بیست دەبێ یەکسەر باوەڕی پێبکەین، ئەگەر کەسێ بانگی کردین بۆ ئیشی چاکە دەبێت بەبێ دوودڵی گوێڕایەڵی بین.

دەبێت هەوڵبدەین دەوروبەرو ناسراوەکانیشمان فێری کاری چاکە بکەین، نەوەك تەنها لەبیری خۆماندا بین، وەك چۆن ئیمامی ئەبووبەکر چەندین کەسی بۆ ئیسلام بانگکرد بۆ ئەوەی موسڵمان بن.

موسڵمان نابێت لە دوژمن بترسێت، بەڵكو دەبێت لەسەر پەیامەكەی بەردەوام بێت و ڕاستیەكان بڵێت، ئەگەریش ئازار بدرێت هەردەبێت وازنەهێنێت، چونكە پێغەمبەر(ﷺ) و ئیمامی ئەبووبەكری صدیقیش ئازاردراون.

دەبێت پێغەمبەر(ﷺ)مان لەهەمووكەس زیاتر خۆش بوێت، تەنانەت لە خۆمان و دایك وباوكمان زیاتر خۆشمان بوێت، وەك چۆن ئیمامی ئەبووبەكر بەوپەڕی ئازارو نەخۆشیەوە لە بیری پێغەمبەر(ﷺ)دا بوو.

كۆچكردنی ئیمامی ئەبووبەكر(رضي الله عنه) بۆ مەدینە :

پاش ئەوەی بێباوەڕەكان بەردەوام ئازاری موسڵمانەكانیان دەدا، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمانی بە موسڵمانەكان كرد تا كۆچ بكەن بۆ شاری مەدینە، چونكە هەندێ لە خەڵكی شاری مەدینە موسڵمان بووبوون و ئامادەبوون بە هەموو شێوەیەك خزمەتی موسڵمانەكان بكەن، بۆیە موسڵمانان هەموو كەوتنە كۆچ كردن، ئیمامی ئەبووبەكریش ویستی كۆچ بكات بۆ مەدینە، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) ڕێگەی پێنەدا و فرمانی پێكرد تا لەمەككدا بمێنێتەوە.

كاتێ پێغەمبەر(ﷺ) لە دوای هەموو موسڵمانانەوە ویستی كۆچ بۆ مەدینە بكات، ئیمامی عەلی لە ماڵەكەی خۆیدا دانا و خۆی چوو بە شوێن ئیمامی ئەبووبەكردا تا پێكەوە كۆچ بۆ مەدینە بكەن، ئیمامی ئەبووبەكر لە خۆشیدا دەستیكرد بە گریان، ئینجا چوو دوو وشتری هێنا كە ئامادەی كردبوون، بەڵام پێغەمبەری خوا(ﷺ) پارەی

یەکێکیانی پێدا، ئینجا بە نهێنی کۆچیانکرد، کاتێ بێباوەڕەکان بەمەیان زانی کەوتنە شوێنیان.

پێغەمبەر(ﷺ)و ئیمامی ئەبووبەکر لە ڕێگەدا چوونە ناو ئەشکەوتێك لەسەر ڕێگەکەیان کە ناوی ئەشکەوتی (سەور) بوو، بێباوەڕەکان کاتێ گەیشتنە لای ئەشکەوتەکە سەیری ئەشکەوتەکەیان کرد و نەچوونە ژوورەوە و دوای ماوەیەك چوون.

پرسیار: ئیمامی ئەبووبەکر و پێغەمبەر(ﷺ)لەو کاتەدا چییان کرد؟

وەڵام/لەو کاتەدا پێغەمبەر(ﷺ) نەدەترسا و دڵنیابوو، بەڵام ئیمامی ئەبووبەکر دەترسا، بۆیە پێغەمبەر(ﷺ) پێی فەرموو (لا تحزن ان الله معنا) (مەترسە خوامان لەگەڵدایە خۆ ئێمە بەتەنها نین).

پرسیار: بۆچی بێباوەڕەکان نەچوونە ناو ئەشکەوتەکەوە؟

وەڵام/چونکە خوای گەورە جاڵجاڵۆکەیەکی نارد تا لەبەردەم ئەشکەوتەکەدا هێلانە بکات، کۆترێکیشی نارد لە کەنارەوە هێلانەی دروست کرد، بێ باوەڕەکان ئەمەیان بینی وتیان موحەممەد و ئەبووبەکر لەم ئەشکەوتەدا نین، چونکە ئەگەر لەوێ بوونایە ئەم هێلانانە خراپ دەبوون.

لەناو ئەشکەوتەکەدا مارێك ئیمامی ئەبووبەکری ژەهراوی کرد، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ)ژەهرەکەی نەهێشت" ئینجا بەیەکەوە چوونە دەرێ و درێژەیان بە کۆچەکەیان دا تا ئەوەی گەیشتنە شاری مەدینە، موسڵمانان زۆر خۆشحاڵ بوون بەوەی

پێغەمبەر(ﷺ)و ئیمامی ئەبووبەکر هاتن بۆ مەدینە و ڕێزێکی زۆریان لێگرتن، بەمجۆرە ئیمامی ئەبووبەکر لە پێناو ئیسلامدا شارەکەی خۆی بەجێهێشت.

پەندو ئامۆژگاری:

ژیان لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)دا خۆشترین ژیانە، بەڵام ئەمڕۆ کە پێغەمبەر(ﷺ) خۆی نەماوە، دەبێت ئێمەی موسڵمانیش لەگەڵ فەرموودەکانیدا ژیان بەسەربەرین کە بەڕاستی ژیانێکی خۆشە.

پێغەمبەر(ﷺ) هەر فەرمانێك بکات دەبێت گوێڕایەڵی بین، وەك چۆن ئەبووبەکر لەبەر فەرمانی پێغەمبەر(ﷺ) کۆچەکەی دواخست.

موسڵمان ترسی لە هیچ کەس نیە جگە لە خوای گەورە نەبێت، چونکە ئەگەر بکوژرێت بۆ لای خوای خۆی دەچێتەوە، ئەگەریش ڕزگاری بێت، ئەوا زیاتر پەرستشی خوای گەورە دەکات.

ئەگەر ئێمە ڕاستگۆو باوەڕداری چاك بین، خوای گەورە یارمەتیمان دەدات و لەدەست خراپەکاران ڕزگارمان دەکات.

ژیانی ئیمامی ئەبووبەکر (رضي الله عنه) لە مەدینە :

ئیمامی ئەبووبەکر لە مەدینەشدا هەمیشە هاودەمی پێغەمبەر(ﷺ)بوو، لە مزگەوت و بازاڕو جیهاددا پێغەمبەر(ﷺ)ی جێ نەدەهێشت، بەڵکو ئیمامی ئەبووبەکر کچەکەی خۆی کردە هاوسەری پێغەمبەر(ﷺ)، بەمجۆرە ئیمامی ئەبووبەکر خەزووری پێغەمبەر(ﷺ)بوو.

مەدینە شارێکی خۆش و هێمن بوو، زۆربەی ئەوانەی لەوێ بوون موسڵمان بوون، ئیمامی ئەبووبەکر سەرقاڵی ئامۆژگاری کردنی خەڵك و یارمەتی دانی پێغەمبەر(ﷺ)بوو، دەبوایە ئیمامی ئەبووبەکر لە هەموو جەنگەکاندا بەشداری بکات کە پێغەمبەر(ﷺ) ی تێدابوو، چونکە ئەو بڕیاری وابوو کە ژیانی لە خزمەت ئەودا بێت.

ژیانی ئیمامی ئەبووبەکر لە مەدینە ژیانێکی سادە و ساکاربوو، ئەو زۆر لەسەرخۆ بوو و تووڕە نەدەبوو، مەگەر لە پێناوی خوای گەورەدا تووڕە بوایە، کەسێکی خێرخوازبوو و زۆربەی ئەو سامانەی کە هەیبوو لە پێناو خوای گەورەدا دەیبەخشی، ئامادەبوو خۆی برسی بێت بەڵام موسڵمانێك برسی نەبێت، ئەو کەسێکی زۆر بە ئیمان بوو، هەردەم لە ترسی خوای گەورە و سزای دۆزەخ دەگریا، بەرامبەر بە منداڵان بەسۆزبوو، بەڵکو دڵی منداڵانی خۆش دەکرد، کەسێکی هێندە چاك بوو هەموان خۆشیان دەویست.

ئیمامی ئەبووبەکر لە هەموو جەنگەکانی پێغەمبەر(ﷺ)دا بەشداری دەکرد، ئەو دەبوایە پارێزەری پێغەمبەر(ﷺ)بێت و ئامادەبوو گیانی خۆی لەپێناو پێغەمبەر(ﷺ)دا بەختبکات، بەڵکو هەرچی جارێك پێغەمبەر(ﷺ)ی بانگ دەکرد دەیفەرموو: بە دایك و باوکەوە بەقوربانت بم ئەی پێغەمبەری خوا، تەنانەت یەك جەنگ نیە کە پێغەمبەر(ﷺ) بەشداری بووبێ و ئیمامی ئەبووبەکری تێدا نەبووبێت.

پرسیار: ئەی پێغەمبەر(ﷺ)لەگەڵ ئیمامی ئەبووبەکردا چۆن بوو؟

وەڵام/ پێغەمبەر(ﷺ)یش ئیمامی ئەبووبەکری لە هەموو کەس زیاترخۆشدەویست وحەزی دەکرد هەمیشە لە گەڵیدا بێت وهەردەم نزای خێری بۆ دەکرد، لە کاروبارەکانی ژیانیدا ڕاوێژی پێ دەکرد تا بزانێت ڕای ئیمامی ئەبووبەکر چۆنە، وەك دەبینی لە جەنگی بەدردا گوێی لە ڕاوێژەکانی ئیمامی ئەبووبەکر گرت و دیلەکانی نەکوشت، بەڵکو پێغەمبەر(ﷺ) هەردەم بە هاوەڵانی دەفەرموو کە ئەبووبەکر لە هەمووتان باوەڕدارتر و خۆشەویستترە.

ئیمامی ئەبووبەکر(رضي الله عنه) لەکاتی مردنی پێغەمبەردا(ﷺ):

لە کۆتا حەجی پێغەمبەر(ﷺ)دا کە بە حەجی ماڵئاوایی ناسراوە، پێغەمبەر(ﷺ) وتارێکی بۆ موسڵمانان پێشکەش کرد و باسی ئەوەی کرد کە بەندەیەکی خوا دوو شتی خراوەتە بەردەم تا یەکێکیان هەڵبژێرێ، یەکەم: ژیان لە دنیادا، دووەم: گەڕانەوە بۆ لای خوای گەورە، بەندەکەش دووەمی هەڵبژارد، ئیمامی ئەبووبەکر بەم قسە دەستیکرد بە گریان، چونکە زانی ئەو کەسە پێغەمبەری خوایە (ﷺ) کە دەگەڕێتەوە بۆ لای خوای گەورە.

کاتێ گەڕانەوە بۆ مەدینە، پێغەمبەر(ﷺ) نەخۆش کەوت و نەخۆشیەکەی زیادیکرد ولە ماڵەوەدا کەوت، ئیمامی ئەبووبەکریش جێی نەدەهێشت و لە خزمەتکردنیدا بەردەوام بوو، ئازاری پێغەمبەر هێندە زیادی کرد کە نەیدەتوانی نوێژ بۆ موسڵمانان بکات، بۆیە داوایکرد تا ئیمامی ئەبووبەکر نوێژیان بۆ بکات. بەڵکو پێغەمبەر(ﷺ) ڕێگەی نەدەدا جگە لە ئەبووبەکر کەسی تر لە هاوەڵان نوێژەکە بۆ موسڵمانان بکات، ئیمامی ئەبووبەکریش بە غەمباری و دڵگرانیەوە نوێژەکەی بۆ موسڵمانان دەکرد و لە نوێژەکەیدا دەگریا.

ڕۆژی مەرگی پێغەمبەری ئازیزمان هات و ئیمامی ئەبووبەکریش لە لای بوو، بەڵام موسڵمانان بەو حاڵەی پێغەمبەر(ﷺ)زۆر دڵگران بوون، بۆیە ئیمامی ئەبووبەکر ئامۆژگاری و دڵنەوایی دەکردن، کاتێ پێغەمبەر کۆچی دوایی کرد، ئیمامی ئەبووبەکر چوویە ژوورەوە و دەبینێ ئازیزمان گیانی سپاردووە، بۆیە فرمێسکەکانی چاوی

دادەبارین و بەوپەڕی گریان و غەمبارییەوە نێوچەوانی پیغەمبەری ماچکردو فـەرمووی بە دایك و باوکمەوەو بە قوربانت بم ئەی پێغەمبەری خوا.

گریان و بێزاری موسڵمانانی داگرتبوو وەك ئەوەی هەریەکەیان وەك شێتی لێهـاتبوو و نەیدەزانی چی بکات، ئیمامی عومەر تووڕە بوو و وتی هەر کەس بڵێ پێغەمبە(ﷺ) مردووە بە شمشێر لە ملی دەدەم.

پرسیار: ئەی هەڵوێستی ئیمامی ئەبووبەکر چۆن بوو؟

وەڵام / ئیمـامی ئەبووبـەکر لەگـەڵ ئەوپـەڕی دڵگرانیـدا خـۆی ڕاگـرت و چـوویە لای ئیمامی عومەر و هێـوری کـردەوە، ئینجـا کەوتـە قسـەکردن بـۆ موسـڵمانان و وتـــی: (ئەوەی موحەممەدی دەپەرست ئەوا موحەممەد مـرد، ئـەوەی خـوا دەپەرسـتێ ئـەوا خوای گەورە زیندووە و نامرێ)، پاشان ئەو ئایەتەی خوێندەوە (**وما محمد الا رسـول قد خلت من قبله الرسل أفإن مات أو قتل أنقلبتم على أعقابكم**...).

بەڵێ هەرچەندە گەورە و بەڕێز بیت هەردەبێ بمریت، چونکە مردن لە ڕێگەی هەموو مرۆڤێکدایە (انك ميت و انهم ميتون)(تۆ دەمریت و ئەوانیش دەمرن).

بـەم هەڵوێسـتەی ئیمـامی ئەبووبـەکر ئیمـامی عومـەر تێگەیشـت کـە بـەڵێ ڕاسـتە پێغەمبەری خوا(ﷺ) مردووە، بەڵام خۆ خودای گەورە نەمردووە، بەڵکو دەبێ چاکە بکەین تا بگەین بە بەهەشت و جارێکی تر پێغەمبەر(ﷺ) ببینینـەوە، هـاوەڵانیش لـە مردنی پێغەمبەر(ﷺ)دڵنیابوون وهێندەی تر گریان و غەمباری دایگرتن.

پەند و ئامۆژگاری:

دەبێ ئێمەش وەك ئیمامی ئەبووبەكر هەموو تەمەنمان لە خزمـەتی پێغەمبـە(ﷺ)دا ببەینەسـەر، ئـەویش بـەوە دەبێـت ژیـان و فـەرموودەكانی پێغەمبـەر(ﷺ)فێـربین و ئیشیان پێبكەین ولـە هـیچ فەرمودەیـەكی لانـەدەین تـا بتـوانین لـە ڕۆژی دواییـدا بـە دیداری شاد بین.

مرۆڤەكان دەبێت هەموویان بمرن، بەڵام كەسی ژیر ئەوەیە بە پەلە كردەوەی چـاكە بۆ دوای مردن كۆدەكاتەوە، چونكە هەركەس مـرد ئـیتر نـاتوانیٚ هـیچ كـارێكی چـاكە ئەنجام بدات.

دەبیٚ موسڵمان لەوپەڕی خەمباریدا خۆی ڕابگرێت و لە فرمانی خواو پێغەمبەر(ﷺ) لانەدات، بڕوانە هەڵوێستی ئیمامی ئەبووبـەكر كـە چـۆن لـە مـەرگی پێغەمبـەر(ﷺ)دا خۆی ڕاگرت و موسڵمانانی تریشی تێگەیاند كە دەبێت خۆمان ڕابگرین، جگـە لـەوەی فێـری كـردن خـوای گـەورە لـە پێغەمبـەری خـوا(ﷺ) گـەورەتر و خۆشەویسـترە و هەرگیز نامریٚ.

خەلیفایەتی ئیمامی ئەبووبەکری صدیق(رضي الله عنه):

دوای کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ) کۆمەڵێ لە موسڵمانان کۆبوونەوە تا سەرکردەیەك بۆ موسڵمانان دابنێن، موسڵمانەکان لە کەپری بەنی ساعیدە کۆبوونەوە، کاتێ ئیمامی عومەرو ئەبووبەکر ئەمەیان بیست، بەپەلە چوون بۆ ئەوێ تا ئاگاداری بارودۆخەکە بن و لەوێ کەوتنە قسە کردن لەسەر ئەوەی کێ ببێ بە سەکردەی موسڵمانان تا بێ سەرکردە نەبن، لە کۆتاییدا هەمووان بە ئیمامی ئەبووبەکر ڕازی بوون، بۆیە ئیمامی عومەر بە پەلە دەستی خستە ناو دەستی ئیمامی ئەبووبەکر و بەیعەتی پێدا، ئەوانی تریش وەك ئیمامی عومەریان کرد، بۆیە هەموو موسڵمانان لە مزگەوتدا بەیعەتیان بە ئەبووبەکری صدیق دا.

پرسیار: بەیعەت بە واتای چی دێت؟

وەڵام/ بەیعەت واتا ڕازیبوون بە خەلیفایەتی یان سەرکردایەتی کەسێك، ئینجا ئیمامی ئەبووبەکر وتارێکی پێشکەش کرد و تیایدا سوپاس و ستایشی خوای گەورەی لەسەر ئیمان و بەخششەکانی کرد و صەڵاواتی لەسەر پێغەمبەر(ﷺ)دا و پاشان ڕوونیکردەوە کە ئەویش وەك موسڵمانانی تر مرۆڤێکە، ئەگەر گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەر(ﷺ) بوو ئەوا گوێڕایەڵی بکەن، ئەگەریش هەڵەی کرد دەبێت موسڵمانان ڕاستی بکەنەوە و نەهێڵن ئەو هەڵەیە بکات، پاشان باسی ئەوەی کرد هەر گەلێك جیهادی واز لێهێنا ئەوا خوای گەورە لە ژێر دەستی دووژمنەکانیاندا زەلیل و لاوازیان

دەکات، ئینجا چەند ئامۆژگاریەکی تری کردن و پاشان داوای لێکردن هەستن نوێژەکەیان بکەن.

پرسیار: مەبەست لە جیهاد چییە کە ئیمامی ئەبووبەکر باسی کرد؟

وەڵام/ مەبەستی جیهاد بریتیە لە جەنگان لە پێناو خوای گەورەدا دژ بە دوژمنانی ئیسلام تا بێباوەڕان نەتوانن زیان بە موسڵمانان بگەیەنن و موسڵمانان ئایینی خوا بە مرۆڤایەتی بگەیەنن و دوژمنان ڕێگەیان لێنەگرن.

ئیمامی ئەبووبەکر دواتر سەرقاڵی بەڕێوەبردنی کاروباری موسڵمانان بوو، ئەو زۆر بە دادپەروەرانە فەرمانڕەوایی موسڵمانی دەکرد، شەوانە بە کووچەو کۆڵانەکاندا دەگەڕا تا بزانێت باروودۆخی ژیانی موسڵمانان چۆنە، بە کۆڵانەکاندا دەگەڕا و یارمەتی هەژاران و کەمدەستانی دەدا، تەنانەت یارمەتی پیرەکانی دەدا و ماڵی بۆ پاك و خاوێن دەکردنەوە و دڵخۆشی دەکردن.

ئیمامی ئەبووبەکر و عومەر پێشبڕکێیان لەسەر ئەوە دەکرد کامیان زیاتر ئیشی چاکە بکەن و بڕۆن بە پیری خەڵکی هەژار و بێتواناوە، ئەمە وایکردبوو خەڵکی زۆر لەو و ئیمامی ئەبووبەکر ڕازی بن و خۆشیان بوێت.

ئیمامی ئەبووبەکر لەسەردەمی دەسەڵاتیدا چوار ئیشی زۆر گرنگی کرد کە بە ڕاستی کارانێکی قورس بوون:

بەرپەرچدانەوەی ئەوانەی خۆیان بە پێغەمبەر دەزانی.

لێدانی ئەوانەی لە ئایینی ئیسلام و بنەماکانی ئیسلام هەڵدەگەڕانەوە.

کۆکردنەوەی قورئانی پیرۆز.

بڵاوکردنەوەی ئیسلام لە ناوچەکانی تر و ڕزگارکردنی چەند ناوچەیەك.

یەکەم: بەرپەرچدانەوەی ئەوانەی خۆیان بەپێغەمبەر دەزانی:

لەسەردەمی پێغەمبەر(ﷺ)دا پێش ئەوی پێغەمبەر کۆچی دوایی بکات چەند کەسێك کەوتنە بانگەشەی پێغەمبەرایەتی، پێغەمبەر(ﷺ)یش دەیزانی کە درۆ دەکەن، چونکە لە دوای موحەممەد(ﷺ) هیچ پێغەمبەرێکی تر نایەت.

پێغەمبەر(ﷺ)خۆی فەرموو بووی کە لە دوای خۆی چەند کەسێك داوای پێغەمبەرایەتی دەکەنو ئەوانە درۆ دەکەن، ئیمامی ئەبووبەکر لە سەردەمی دەسەڵاتیدا بڕیاریدا ئەو کەسانە لەناو ببات کە داوای پێغەمبەرایەتی دەکەن و لە دوای هەوڵ و جەنگێکی سەخت توانی هەموو ئەو ناڕاست وخراپەکارانە لەناو ببات.

پرسیار: ئەو کەسانە کێ بوون کە داوای پێغەمبەرایەتییان دەکرد؟

وەڵام/ ئەمانە گرنگترین ئەو کەسانە بوون کە داوای پێغەمبەرایەتییان دەکرد(ئوسەیدی عەنەسی، موسەیلەمەی کەزاب، لەقیت، سەجام) بەڵام هەندێکیان کوژران و هەندێکی تریان تەوبەیان کرد و گەڕانەوە بۆ ئیسلام.

دووەم: لێدانی ئەوانەی لە ئایینی ئیسلام و بنەماکانی هەڵدەگەڕانەوە:

لە دوای مردنی پێغەمبە(ﷺ) کۆمەڵێ لە هۆزەکان لە ئایینی ئیسلام پەشیمان بوونەوە، هەندێکیان دەیانوت: پێغەمبەر(ﷺ)مردووە و ئیتر ئیسلامیش نەما، هەندێکی تریش دەیانوت ئێمە زەکاتمان بە پێغەمبەر (ﷺ)دەدا ئێستاش

پێغەمبەر(ﷺ) مردووە و زەکات نادەین، بەڵام ئیمامی ئەبووبەکر بڕیاریدا لەمانە بدات، موسڵمانان ترسان و وتیان با شەڕ نەکەین، بەڵام ئیمامی ئەبووبەکر سوێندی خوارد کە دەبێ ئەم شەڕە بکرێت، ئینجا ئیمامی ئەبووبەکر چەندین سوپای بۆ هەریەك لەو هۆزانە نارد تا بگەڕێنەوە نێو ئیسلام، لە کۆتاییدا توانی بە سەریاندا سەرکەوێت، بەمجۆرە ڕێگەی نەدا پەرتەوازەبوون و پاشگەزبوونەوە لە نێو موسڵماناندا بمێنێت.

سێیەم: کۆکردنەوەی قورئانی پیرۆز:

لە ماوەی ئەو جەنگانەدا کۆمەڵێکی زۆر لەو هاوەڵە بەڕێزانە شەهید بوون کە قورئانی پیرۆزیان لەبەربوو، بۆیە ئیمامی ئەبووبەکر و عومەر بڕیاریاندا بکەونە کۆکردنەوەی قورئانی پیرۆز و لە یەك بەرگدا بینووسنەوە، بۆ ئەمەش ئیمامی ئەبووبەکر کارەکەی دایەدەست (زەیدی کوڕی سابت) کە لە سەردەمی پێغەمبەر(ﷺ)دا نووسەری قورئان بوو، دوای هەوڵێکی زۆر ئەوکارە گەورەش تەواو بوو و هەموو قورئان لە یەك بەرگدا کۆکرایەوە و پارێزرا.

چوارەم: بڵاوکردنەوەی ئیسلام لە ناوچەکانی تردا و ڕزگارکردنی چەند ناوچەیەك:

ئیمامی ئەبووبەکر لە سەردەمی خیلافەتیدا هەستا بە ناردنی چەند سوپایەك بۆ ڕزگارکردنی ئەو ناوچانەی لە ژێر دەسەڵاتی بێباوەڕەکاندا بوون، یەکەمجار سوپاکەی ئوسامەی کوڕی زەیدی نارد کە پێشتر پێغەمبەر(ﷺ) فەرمانی پێکردبوو تا بڕوات و لە بێباوەڕان بدات.

سوپاس بۆ خوا سوپای موسڵمانان سەرکەوتن و چەند ناوچەیەك هاتنە نێو ئایینی ئیسلامەوە کە پێشتر بێباوەڕ بوون، بەمجۆرە ئیمامی ئەبووبەکر توانی لە ماوەی خیلافەتیدا بەوپەڕی هەوڵ و ماندووبوونەوە گرفت و ئازارەکانی موسڵمانان نەهێڵێت.

پرسیار: زەکات بە واتای چی دێت؟

وەڵام/ زەکات بریتیە لە بەخشینی بڕێك لەو پارە زۆرەی کە موسڵمان هەیەتی لە پێناو خوای گەورەدا، ئەمە لە ئیسلامدا وەك نوێژ کردن و ڕۆژوو گرتن وایە.

مردنی ئیمامی ئەبووبەکر(رضي الله عنه):

ئیمامی ئەبووبەکر ماوەیەك پێش مردنی ڕاوێژی بە هاوەڵانی کرد تا بزانێ لە دوای خۆی کێ ببێ بە خەلیفەی موسڵمانان، ڕا لەسەر ئەوە بوو کە ئیمامی عومەر بێت، بۆیە ئیمامی ئەبووبەکر بڕیاریدا لە دوای خۆی ئیمامی عومەر ببێت بە فەرمانڕەوای موسڵمانان، ئینجا وەسیەتی بۆ ئیمامی عومەر کرد تا کاری چاك بکات و دادپەروەر بێت و خراپە نەکات، پاش ماوەیەك ئەبووبەکر لە جێگادا نەخۆش کەوت و هێندەی نەبرد کۆچی دوایی کرد، موسڵمانان هەموان دڵگران و غەمباربوون و شارەکە بە یەکجار گریان و دڵتەنگی دایگرتەوە، خوای گەورە لەگەڵ ئیمامی ئەبووبەکردا هاوبەشمان بکات تا لە بەهەشتدا لەگەڵیدا بین.

پەنـــد وئـــامۆژگـــاری:

نابێـت موسـڵمانان هیچـکات بـەبێ سـەرکردە بمێننـەوە، بـەڵکو دەبێـت هەمیشـە سەرکردەیان هەبێت، وەك چۆن هاوەڵان بەپەلە ئیمامی ئەبووبەکریان هەڵبژارد.

هەرچەندە دەسەڵات و پایەمان بـەرزبیت و دەوڵەمەنـد بـین، دەبـێ لەگـەڵ خەڵکـدا چاك بین وئاگاداری هەژاران بین.

پێویستە موسڵمانان لە نێوان خۆیانـدا وەك ئیمـامی ئەبووبـەکر و عومـەر پێشـبڕکێ لەسەر کاری چاکە بکەن.

مردن لە ڕێگەی هەمووماندایە و کە سمان لێی دەرباز نابین، بۆیە پێویستە بە پەلـە خۆمان ئامادە بکەین.

دەبێـت خۆشەویسـتی ئیمـامی ئەبووبـەکر هەمیشـە لـە دڵمانـدا بـێ و گـوێ لـە وەسیەتەکانی بگرین و شارەزای ژیانی بین تا بتوانین پەند وئامۆژگاری لێ وەربگرین.

پرسیارەکان

- ئیمامی ئەبووبەکر ناوی چی بوو؟ بۆچی پێیان دەوت صدیق؟
- پێغەمبەر(ﷺ) کام لەمانەی زیاتر خۆش دەویست؟

ئەبووبەکری صدیق. عومەری کوڕی خەتتاب. زەیدی کوڕی سابت.

- ناوی دایك و باوکی ئیمامی ئەبووبەکر چی بوو؟ ئایا ئـەوان موسـڵمان بـوون؟ ئیمامی ئەبووبەکر لەگەڵیاندا چۆن بوو؟
- بۆچی پێغەمبەر(ﷺ) فەرمانی کرد کۆچ بکەن بۆ مەدینە؟ ئەی لە کۆچەکەیدا کێ بوو بە هاوڕێی؟
- وشەی ڕاست هەڵبژێرە:

ئەبووبەکر لە منداڵیدا:

1–موسڵمان بوو.

2–بت پەرست بوو.

3–بتی نەدەپەرست و ڕێك و پێك بوو.

یەکەم کەس لە پیاواندا کە موسڵمان بوو:

عوسمانی کوڕی عەففان. حەمزەی کوڕی عەبدولموتەلیب. ئەبووبەکری صدیق.

ئەو کەسەی هەستا بە کۆکردنەوەی قورئان:

ئەبووسوفیانی کوڕی حەرب. حەسەنی کوڕی عەلی. زەیدی کوڕی سابت.

- دەتوانی باسی ژیانی ئەبووبەکر لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ) لە مەدینەدا بکەیت؟ چۆن ئیمامی ئەبووبەکر بوو بە خەلیفەی موسڵمانان؟
- هەڵوێستی ئیمامی عومەرو ئەبووبەکر لە بەرامبەر کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ) دا باس بکە.
- گرنگترین ئەو باسانە چی بوون کە ئیمامی ئەبووبەکر لە وتاری خەلیفەبوونیدا باسی کرد؟
- زەکات بە واتای چی دێت؟
- گرنگترین کارەکانی ئیمامی ئەبووبەکر لە سەردەمی خیلافەتیدا بژمێرە؟
- ئیمامی ئەبووبەکر لە پێش مردنیدا چی کارێکی گرنگی کرد؟
- ئایا ئامادەیت باسی ژیانی ئیمامی ئەبووبەکر بۆ کەسێك یان هاوڕێکەت بکەیت؟
- ئەگەر ئیمامی ئەبووبەکر زیندوو بوایە تۆ چیت پێ دەوت؟
- چ پەند و ئامۆژگارییەك لە ژیانی منداڵی ئیمامی ئەبووبەکر وەردەگریت؟
- بزانە ئیمامی ئەبووبەکری صدیق لە پێناو ئیسلامدا چۆن ئازاردراوە؟
- ئیمامی ئەبووبەکر چۆن لە ئەشکەوتی سەوردا ترسا؟ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) چی پێ فەرموو؟

عومەری کوڕی خەتتاب(رضي الله عنه)

ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب یەکێ بوو لەو هاوەڵانەی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) کە ڕێزێکی زۆری لە لای پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) و موسڵمانان هەبوو، عومەر هاوەڵێکی زۆر ئازا ونەترس و باوەڕدار بوو، پێغەمبەری خوای زۆر خۆشدەویست، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)یش ئەوی زۆر خۆشدەویست و موژدەی چوونە بەهەشتی پێدابوو، ئیمامی عومەر هێندە دلێرو باوەڕدار بوو کە ئەو بە هەر شوێنێکدا بچوایە شەیتان نەدەچوو بەوێدا و لە دەستی ڕایدەکرد.

دوای مردنی پێغەمبەری ئازیز(صلى الله عليه وسلم)، عومەر ماوەیەك لەگەڵ ئیمامی ئەبووبەکردا بوو تا ئەوەی ئیمامی ئەبووبەکریش مرد، ئەوجا ئیمامی عومەر بوو بە خەلیفەی موسڵمانان، بۆیە پێویستە بە جوانی شارەزای ژیانی ئەو هاوەڵەی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) بین و سوود لە ژیانی وەربگرین.

لەدایك بوونی عومەر(رضي الله عنه):

لە ناو شاری مەککەدا کەسێك هەبوو کە ناوی خەتتاب بوو، خەتتاب کوڕی نوفەیل بوو، خەتتاب کەسێکی تووڕە و توند و بتپەرست بوو، ئەو ئیشی ئاژەڵداری دەکرد، کاتێك خەتتاب گەورە بوو ژنێکی بە ناوی حنتمەی کچی هاشم هێنا، ئەم ئافرەتە ئامۆزای ئەبووجەهل بوو، ئەوان ژیانی خۆیان بەسەردەبرد تا ئەوەی لە دوای 13ساڵ لە پاش لە دایك بوونی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)منداڵێکیان بوو و ناوی (عومەر)یان لێنا.

پرسیار: ناوی دایك و باوكی عومەر چی بوو؟

وەڵام/ناوی باوكی خەتتاب و ناوی دایكیشی حنتمە بوو.

پرسیار: ئایا دایك و باوكی عومەر لە كوێ دەژیان؟

وەڵام/ دایك و باوكی عومەر هەردووكیان عەرەب بوون و خەڵكی مەككە بوون و هەر لە وێش ژیانیان دەبردە سەر، دایك و باوكی عومەر هەر لە سەرەتاوە هەوڵیاندا عومەر فێری ژیانی ناو كۆمەڵگاكەیان بكەن، ئەوان عومەریان فێری ئەوە دەكرد كە بتەكان خودای ئێمەن و دەبێت بیانپەرستین، ئەگەر نا بتەكان ئێمە لەناودەبەن و دەمانكوژن، هەروەها لەبەرچاوی عومەردا مەی (عەرەق) یان دەخواردەوە و فێری لاساریان دەكرد، لەگەڵ ئەوەشدا فێری چەند شتێكی جوانیان دەكرد، بەڵام باوكی عومەر زۆر توورە بوو.

پەند و ئامۆژگاری:

پێویستە دایك وباوك منداڵەكانیان فێری كاری چاكە بكەن، نەك كاری خراپیان فێربكەن، ئەگینا دوایی منداڵەكەیان كەسێكی خراپەكار و تاوانبار دەردەچێت.

ئەگەر هەر كەسێ فێری كاری خراپەی كردین نابێ بە گوێی بكەین ئەگەر دایك و باوكیشمان بێ.

ژیانی منداڵی عومەر(رضي الله عنه):

عومەر وەك منداڵانی تری ناو مەککە ژیانی دەبردە سەر، بەڵام ئەو لەناو هاوڕێکانیدا کەسێکی زۆر ئازاو دلێر بوو، ئەو هەر وەك منداڵانی تر کڕنووشی بۆ بتەکان دەبرد و بتەکانی بە خوا دەزانی، عومەر لە کاروباری ژیاندا یارمەتی باوکی دەدا، بۆیە عومەری منداڵ بڕیاریدا بچێت بۆ شوانی تا ئەرکی سەرشانی باوکی کەم بکاتەوە، ئەو مەڕوماڵاتەکەی باوکی وچەند کەسێکی تری دەبرد بۆ دەرەوە ودەیلەوەڕاندن، واتە عومەر یەکەمجار کاری شوانەیی دەکرد، بۆیە لەکاری شوانییەوە فێری گورج و گۆڵی و خۆڕاگری و ئازایەتی بوو.

بەڵام باوکی لەگەڵیدا زۆر خراپ بوو و هەموو جارێ قسەی ناشرینی پێدەوت و لێی دەدا، ئەمەش کاریگەری لەسەر ژیانی عومەری کوڕی هەبوو، هەروەها عومەر حەزی بە سوارچاکی هەبوو، بۆیە خۆی فێری سوارچاکی دەکرد و پێشبڕکێی دەکرد، جگە لەوەی شارەزایی لە شمشێر بەکارهێناندا هەبوو، جگە لەوەش عومەر زۆر حەزی لە شیعر دەکرد و زۆرجار یان شیعری لەبەر دەکرد یان شیعری دەوت، ئەمەش وایکرد لەناو هاوڕێکانیدا دەربکەوێت و هەموویان سەرسامی عومەر بن.

ئەو هەوڵی دەدا هەردەم شارەزای ژیان و مێژووی باوباپیرانی خۆی بێت و لەو بوارەدا زۆر زیرەك بێت، عومەر ژیانی منداڵی خۆی بەوجۆرە بەسەردەبرد.

پرسیار: دەتوانیت بە خاڵ ئیشەکانی ژیانی منداڵی عومەر بژمێریت؟

وەڵام/

1-کاری شوانی.

2-سوارچاکی.

3-شارەزایی جەنگ.

4-ژیان لەگەڵ شیعردا.

5-شارەزایی مێژووی باوباپیرانی.

ژیانی گەنجی عومەر(رضي الله عنه):

عومەر لە گەنجیدا فێری شتێکی تری گرنگ بوو کە بریتیبوو لە بازرگانیکردن، ئەو لە گەڵ بازرگانەکانی مەککەدا بۆ ئیشی بازرگانی دەچوو بۆ دەرەوەی مەککە تا ئەوەی بە چاکی فێری ئەو ئیشە بوو، لەگەڵ ئەوەشدا عومەر ژیانی وەك خەڵکانی تری مەککە بوو و بتی دەپەرست، ئەوان لە خورما بتیان دروستدەکرد و لەگەڵ خۆیاندا دەیانبرد تا لە رێگەی بازرگانیەکەیاندا بیپەرستن، کەچی کاتێ برسییان دەبوو لەجیاتی ئەوەی بیپەرستن خورماکەیان دەخوارد.

عومەر بەردەوام لە بازرگانیەکەیدا قازانجی دەکرد تا ئەوەی بوو بە یەکێ لە دەوڵەمەندەکانی شاری مەککە، جگە لەوەش عومەر لە شاری مەککەدا جەنگاوەرێکی گەورە و دلێر بوو و کەس نەیدەتوانی جەنگی لەگەڵ بکات، بەڵکو لەبەر ئەو ئازایەتی

و زیرەکی و لێزانییەی گەورەکانی مەککە وەك نوێنەری خۆیان دەیاننارد بۆ لای پاشاو دەسەڵاتدارەکانی تر، لە کاتی جەنگیشدا ڕاوێژیان پێدەکرد.

عومەر هێندە شارەزاو لێزان بوو، کاتێ جەنگ لە مەککە ڕوویدەدا یان گرفتێك دروست دەبوو، دەچوون بە شوێن عومەردا و پرسیاریان لێدەکرد کە چی بکەن یان دەیانکرد بە دادوەری ئەو کێشەیە تا چارەسەری بکات، عومەر زۆر حەزی لەو ژیانە دەکرد و بەرگری لێدەکرد، ئامادەبوو بۆ ڕپارێزگاریکردنی ئەو بارودۆخە گیانی خۆی بەخت بکات، دوایی عومەر ژنێکی هێناو ماڵی پێکەوە نا تا ئەوەی خوای گەورە کچێکی جوانی پێبەخشین.

پرسیار: دەکرێ گرنگترین کارەکانی تەمەنی گەنجی عومەر بژمێریت؟

وەڵام/

1–بازرگانی کردن.

2–بتپەرستی.

3–جەنگاوەری.

4–نوێنەرایەتی.

5–دادوەری و چارەسەری گرفتەکان.

6–ژنهێنان.

پەند و ئامۆژگاری:

نابێت دایك و باوك لەگەڵ منداڵەکەیاندا تووڕە وتوندوتیژ بن، بەڵکو دەبێت سۆزی زۆری پێ بدەن و خۆشیان بوێت، چونکە ئەوە بەخششێکی خوای گەورەیە کە پێی بەخشیون.

منداڵی ژیر دەبێت تەمبەڵ نەبێت و یارمەتی دایك وباوکی خۆی بدات وخۆی فێری ئیشی چاك بکات، وەك عومەری کوڕی خەتتاب خۆی فێری شوانی وبازرگانی کرد.

بتپەرستی کارێکی زۆر خراپە، سەیر بکە بێباوەڕەکان بە خورما بتیان دروستدەکرد و پێیان دەوت خودا، کەچی کاتێ برسییان دەبوو دەیانخوارد، دەی بت کە هیچ ناتوانێ چۆن دەبێتە خودا؟!!

کەسی ژیر دەبێت تا دەتوانێت چارەسەری کێشەی نێوان خەڵك بکات، نەوەك خۆی ئاژاوەگێڕ بێت.

عومەر(رضي الله عنه) کچەکەی خۆی دەکوژێت:

لەناو عەرەبدا وا باوبوو کە هەرکەس کچی بێت عەیبە و ئابڕووی دەچێت، بۆیە یەکسەر کچەکەیان دەخستە ناو چاڵێك و بە زیندوویی خۆڵیان بەسەریدا دەکرد، ئەمەش ستەمێکی زۆر گەورەبوو، چونکە کوڕو کچ هەردووکیان بەخششی خوای گەورەن و دەبێت خۆشمان بوێن.

عومەری کوڕی خەتتابیش کاتێ بینی خێزانەکەی کچی بووە بە عەیبی دەزانی و زۆر ڕقی کەوت، بۆیە دوای ماوەیەك کە کچەکەی تۆزێ گەورە بوو، بڕیاریدا کچەکەی خۆی زیندە بە چاڵ بکات.

ڕۆژێك عومەر دەستی کچەکەی خۆی گرت و پێی وت با بچین بۆ گەڕان، کچەکەشی زۆر خۆشی بوو، کاتێ چوون و دوورکەوتنەوە، عومەر چاڵێکی هەڵکەند تا کچەکەی بخاتە ناو چاڵەکەوە و بیکوژێت، کچەجوانکیلەکەی نەیدەزانی باوکی وادەکات، تۆزێ خۆڵ کەوتبووە سەر شانی عومەر، کچەکەی وتی بابەگیان: ها پیس بویت، با خۆڵەکە لاببەم، کەچی عومەر کچەکەی گرت و خستیە ناو چاڵەکەوەو خۆڵی کرد بە سەریدا تا کچەکەی خنکا، هەرچەندە کچەکەی هاواری دەکرد عومەر هەر وازی نەدەهێنا وخنکاندی، ئەمەش تاوانێك بوو کە بێباوەڕان عومەریان فێرکردبوو و عومەریش وەك ئەوانی کرد.

پەندو ئامۆژگاری:

مندالْ کوڕ بێت یان کچ بێ هەردووکیان بەخششی خوای گەورەن و نابێت جیاوازییان بکەین.

ئایینی ئیسلام چەندە پاك و زولاڵە کە هات ئەو داب ونەریتانەی نەهێشت و کچانی ڕزگار کرد.

نابێت هەرچی لەناو خەڵکدا باو بوو ئێمەیش بیکەین، بەڵکو دەبێت کام ئیشەیان جوانە ئەوەیان بکەین، سەیری عومەری کوڕی خەتتاب بکە کاتێ وەك خەڵکی کرد تووشی چ تاوانێك بوو.

عومەر(رضي الله عنه) دژایەتی ئیسلام دەکات:

کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) کەوتە بانگەوازکردن بۆ ئایینی ئیسلام، خەڵکی مەککە جگە لە چەند کەسێکی کەمیان نەبێت کە باوەڕیان هێنا کەوتنە دژایەتی کردنی، پێغەمبەر(ﷺ) فێری دەکردن لەجیاتی بتی بێ گیان ومرۆڤی لاواز خودای گەورە بپەرستن کە هەموو شتێکی بە دەستە، بەڵام ئەوان گاڵتەیان پێدەکرد.

عومەری کوڕی خەتتابیش یەکێ بوو لەو کەسە بێباوەڕانەی کە بە توندی دژایەتی ئیسلام وموسڵمانانی دەکرد، ئەو حەزی دەکرد خەڵکی مەککە لەسەر بێباوەڕی خۆیان بەردەوام بن، حەزیشی نەدەکرد پێغەمبەر(ﷺ) وموسڵمانان لەو شارەدا هەبن.

پرسیار: بۆچی عومەری کوڕی خەتتاب دژی موسڵمانان بوو؟

وەڵام/چونکە عومەر وا فێر کرابوو کە بتپەرست بێت، منداڵیش کە فێری شتێك بوو لەسەری بەردەوام دەبێت.

هەرکاتێ عومەر باسێکی ببیستایە کە باسی ئیسلام بوایە، یەکسەر تووڕەدەبوو وئامادەنەبوو گوێی لێبگرێت تا بزانێت چی دەڵێن، بەڵکو یەکسەر دەکەوتە ئازاردانی

موسڵمانان، ئەم کارەی خۆیشی بە کارێکی باش دەزانی، عومەر کەنیزەکێکی هەبوو کە ئیشی ماڵەوەی بۆ دەکرد، ئەو کەنیزەکە کاتێ پەیامی ئیسلامی بەرگوێ کەوت یەکسەر باوەڕی پێهێناو موسڵمان بوو، ئەو کەنیزەکە زۆر دڵی خۆشبوو بە ئایینی ئیسلام.

کاتێ عومەر بەمەی زانی، تەواو تووڕەبوو و کەوتە ئازاردانی کەنیزەکەکەی، ئەو ڕۆژانە لە بەرچاوی خەڵکیدا دەکەوتە ئازاردانی کەنیزەکەکەی و پێی دەوت دەبێت واز لە ئایینی ئیسلام بهێنیت، بەڵام کەنیزەکەکەی زۆر خۆڕاگربوو و وازی نەدەهێنا، بەڵکو ئەو ئازارو سزای دنیای لا خۆشتر بوو لەوەی لە ڕۆژی دواییدا سزا بدرێت.

ڕۆژێکیان عومەر ئازاری کەنیزەکەکەی دەدا، ئیمامی ئەبووبەکر بەوێدا تیپەڕبوو، کە ئەمەی بینی زۆر ناڕەحەت بوو، بۆیە چوو بە پارە ئەو کەنیزەکەی لە عومەری کوڕی خەتتاب کڕی وئازادی کرد.

عومەر بەوەوە نەوەستا ئەمجارەیان کەوتە ئازاردانی خوشکەکەی کە موسڵمان بووبوو.

پرسیار: کەنیزەك واتای چییە؟

وەڵام/ کەنیزەك ئەو ئافرەتانەن کە لە جەنگدا دەگیرێن و دوایی دەیانفرۆشن یان خەڵکانێك دەیانکڕن تا لە ماڵەوە ئیشیان پێ بکەن.

پەندو ئامۆژگاری:

مرۆڤ کاتێ بێ باوەڕ بوو سۆزی نامێنێ و ڕاستی لە بەرچاودا ون دەبێت.

عومەری کوڕی خەتتاب تەنانـەت ئامـادە نـەبوو گـوێ بـۆ موسـڵمانان بگـرێ، بـەڵام ئەبووبـەکر چـونکە نرخـی ئیمـانی دەزانـی پـارە و مـاڵ وگیـانی خـۆی لـە پێناویـدا بەختکرد.

موسڵمانانی پێشوو لە پێناو ئیسلامدا هەر ناڕەحەتیەکیان چەشتووە، دەبێ ئێمەش پەندیان لێ وەربگرین.

موسڵمانبوونی عومەری کوڕی خەتتاب(رضي الله عنه):

ڕۆژێکیان عومـەری کـوڕی خـەتتاب ویسـتی بچـێت تـا پێغەمبـەر(صلى الله عليه وسلم) بدۆزێتـەوە و بیکوژێت، وایدەزانی ئیتر بەمە باسی ئیسلام نامێنێت و موسڵمانانیش دەگەڕێنەوە بۆ سەر بێباوەڕی خۆیان، بەڵام لە ڕێگەدا هەواڵیان پێدا کـە خوشـکەکەی خـۆی لەگـەڵ زاواکەیدا موسڵمان بون، بۆیە ڕێگەکەی گۆڕی و ئەمجارەیان بەرەو ماڵی خوشـکەکەی چوو.

پرسیار: ناوی خوشکەکەی عومەر و زاواکەی چی بوو؟

وەڵام/ناوی خوشکەکەی عومەر فاتیمە بوو، ناوی مێردەکەشی سەعیدی کوڕی زەید بوو کە هەردووکیان موسڵمان بووبوون، ئەوان کەسـێکیان لـەلابوو بـە نـاوی خـەبابی کوڕی ئەرەت کە قورئـانی پـیرۆزی فێـر دەکـردن، عومـەر لـەو کاتـەدا خـۆی کـرد بـە ماڵەکەیاندا و پێی وتن: وازتان لە ئایینی باوباپیرانتان هێناوە؟!! بەڵام سەعید پێـی وت تۆ چووزانیت ئەم ئایینە ڕاستر نییـە؟ عومـەر کـە ئەمـەی بیسـت کەوتـە لێـدانی

سەعید، فاتیمەی خوشکی ویستی ڕێگە لە عومەر بگرێت، عومەر دەستی گێڕایـەوە و دای لە دەمی فاتیمە و دەمی فاتیمە خوێناوی بوو.

کاتێ عومەر ئەوەی بینی کـەمێ دڵـی ڕاچـڵەکا و گەڕایـەوە دواوە، ئینجـا وتـی ئـەو کتێبەم بدەنێ کە ئێـوە خـەریکی خوێندنـەوەی بـوون، بـەڵام فاتیمـە پێـی وت تـەنها کەسی پاکوخاوێن دەتوانێت بیگرێت بە دەستیەوە،

پێغەمبەر(ﷺ) دۆعای کردبوو کە خوای گـەورە یـان عومـەری کـوڕی خـەتتاب یـان عومەری کوڕی هاشم بۆ ئیسلام ڕێنموونی بکات تا ئایینی خوای پێ شکۆدار و بە هێز بێت، وەك دەفەرموێت(**اللهم اعز الاسلام بـاحد العمرين عمر بن الخطـاب او عمـر بـن هاشم**).

پرسیار: ئەو کتێبە چی بوو کە فاتیمەو سەعید و خەباب دەیانخوێند؟

وەڵام / ئەو کتێبە بەشێ لە قورئانی پیرۆز بوو کە سورەتی پیرۆزی (**طه**)بوو.

کـاتێ عومـەر دەسـتیکرد بـە خوێندنـەوەی قورئانەکـە، بـە قورئـانی پـیرۆز تـەواو کاریگـەربوو و وتــی بمبــەن بـۆ لای موحەممــەد، خــەباب وتــی: عومــەر مــوژدە بێـت پێغەمبەر(ﷺ) نزای کردووە خوای گەورە تۆ یـان عومـەری کـوڕی هاشـم بـۆ ئیسـلام ڕێنموونی بکات، هیوادارم ئەو کەسە تۆ بیت.

کاتێ عومەر گەیشتە لای ماڵی ئەرقەمی کوڕی ئەرقەمی مەخزوومی، حەمزەی مامی پێغەمبەر(ﷺ) هەڕەشەی کرد کە ئەگەر بیەوێت هەر لاساریەك بکات دەیکوژم، بـەڵام

عومەر چوویە لای پێغەمبەر(ﷺ)و موسڵمان بوو، موسڵمانانیش لە خۆشیدا دەستیان کرد بە وتنی (الله اکبر) بە جۆرێ خەڵکی مەککە دەنگیان دەبیستن.

پاشان موسڵمانان بە دوو ڕیز چوونە دەرەوە بۆ ناو مەککە، خەڵکی کە بینییان عومەر موسڵمانبووە، زۆر تووڕە و بێزار بوون، لەبەر ئەمەش ئەمجارە کە ناوی عومەریان دەبرد پێیان دەوت عومەری فاروق واتە جیاکەرەوەی ڕاستی لە ناڕاستی.

پەند و ئامۆژگاری:

موسڵمان دەبێت هەمیشە نزای ئەوە بێت خوای گەورە مرۆڤەکان بۆ ئیسلام ڕێنموونی بکات تا نەچنە دۆزەخ، ئەگەر شیاوی ڕێنموونی نەبوون و زۆر خراپ بوون، ئینجا نزا بکەین خوای گەورە لەناویان بەرێت. قورئانی پیرۆز کتێبێکی زۆر بە پێز و بە نرخە، بەتایبەت ئەگەر لە واتاکەی تێبگەین، زۆر زیاتر کاریگەری لە سەر دڵ ودەروونمان دەبێت.

کەسێك کە بە هێزبێت دەتوانێت ببێتە هۆکارێك بۆ سەرخستنی ئیسلام و موسڵمانان.

موسڵمان دەبێت وەك فاتیمە وسەعد وخەباب لە خزمەت قورئانی پیرۆزدا کۆببنەوە و ئامادەش بن لە پێناویدا گیانی خۆیان بەخت بکەن.

ئیمامی عومەر(رضي الله عنه) کۆچ دەکات بۆ مەدینە:

پاش ئەوەی بێباوەڕان ئـازاری موسـڵمانانیان دەدا، پێغەمبـەر(ﷺ) بڕیاریـدا بنکـە بگوازێتەوە بۆ شاری مەدینە، بۆیە فرمانی بە موسڵمانان کرد تا کۆچ بکەن بۆ شـاری مەدینە، ئیمامی عومەری کوڕی خەتتابیش بڕیاری کۆچی دا، بەڵام ئەو وەك هاوەڵانی تر کۆچی نەکرد، بەڵکو بە ئاشکرا هاواری کرد دەیـەوێت کـۆچ بکـات و کـێ خـۆی بـە مەرد دەزانێت با ڕێگەی لێبگرێت، ئینجا ئیمامی عومەر کۆچی کرد بۆ مەدینە.

ئیمامی عومەر سـات بـە سـات چـاوەڕوانی هـاتنی پێغەمبـەر(ﷺ) ی دەکـرد تـا بـە دیداری شاد بێتەوە، عومەر لەوێ لەگەڵ موسـڵمانانی مەدینـەدا ژیـانی دەبردەسـەر و ئامۆژگاری دەکردن تا لەسەر ئایینی ئیسلام بەردەوام بن، ڕۆژانە لەگـەڵ موسـڵمانانی مەدینـە دەچـوونە دەرێ تـا بـزانن پێغەمبـەر(ﷺ) دێـت؟ تـا ئـەوەی ڕۆژێکیـان کـە چاوەڕێیان دەکرد بینییان پێغەمبەر(ﷺ) و ئیمامی ئەبووبەکر بـەرەو مەدینـە هـاتن، ئیتر ئیمامی عومەر (ڕەزای خوای لەسەربێت) لە خۆشیدا نەیدەزانی چی بکات.

ژیانی ئیمامی عومەر(رضي الله عنه) لەگەڵ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم):

ئیمامی عومەر هەمیشە لە خزمەت پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)دا بوو، ئەو لە مزگەوت ولە ماڵ و بازاڕ وجەنگدا پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)ی بە جێ نەدەهێشت، لە هەرچی جەنگدا هەیە بەشداری دەکرد، چەندین جار قسەی کردووە، دواتر خوای گەورە پشتگیری قسەکەی ئیمامی عومەری کردووە، ئیمامی عومەر هیچ ترسی لە کوژران نەبوو، چونکە دەیزانی کوژران لە ڕێی ئیسلامدا شەهید بوونە، ئەو لە جەنگی بەدردا بەشداری کرد و ڕۆڵێکی مەردانەی بینی.

کاتێ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دوای جەنگی بەدر ڕاوێژی بە هاوەڵان کرد چی بە دیلە بێباوەڕەکان بکەن، ئیمامی عومەر داوای کرد با بکوژرێن، چونکە ئەوانە بۆ لەناوبردنی ئیسلام و موسڵمانان هاتبوون، بەڵام ئیمامی ئەبوبەکر داوایکرد با نەکوژرێن و بە پارە یان فێرکردنی منداڵانی موسڵمانان ئازاد بکرێن، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) قسەی ئیمامی ئەبوبەکری وەرگرت تا ئەوەی خوای گەورە بە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) ی ڕاگەیاند کە دەبوایە قسەکەی عومەرت وەربگرتایە.

بەڵکو لە چەند شوێنێکی تردا ئیمامی عومەر قسەی کردووە و خوای گەورەیش پشتگیری قسەکەی ئەوی کردووە، لەجەنگی ئوحود وخەندەقیشدا بەشداری کردووە، لە ڕێککەوتننامەی حودەیبیە وفەتحی مەککە وجەنگی خەیبەریشدا بەشداربووە. هەتا ڕۆژی کۆچی دوایی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) ئەو بەردەوام لەگەڵ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دا بوو و فرمانەکانی ئەوی جێبەجێ دەکرد.

ئیمـامی عومـەر پێغەمبـەر(ﷺ) ی زۆر خۆشدەویسـت و کـاتێ بـانگی دەکـرد دەیفەرموو بەدایك و باوکمەوە بە قوربانت بم ئەی پێغەمبـەری خـوا، پێغەمبـەر(ﷺ) یـش ئـەوی زۆر خۆشدەویسـت و مـژدەی بەهەشـتی پێـدابوو، عومـەر (ڕەزای خـوای لێبێت) هێندە خواپەرست بوو کە شەیتانی نەفرەت لێکراو لە دەستی ڕایدەکرد.

هەڵوێستی ئیمامی عومەر(رضي الله عنه) لە مەرگی پێغەمبەر(ﷺ) دا:

کـاتێ پێغەمبـەر(ﷺ) کۆچـی دوایـی کـرد، ئیمـامی عومـەر زۆر تورەبـوو، چـونکە پێغەمبـەری ئـازیزی زۆر خۆشدەویسـت. عومـەر هـاواریکرد هەرکـەس بڵـێ پێغەمبەر(ﷺ) مردووە بەم شمشێرە لە ملی دەدەم، بەڵکو پێغەمبـەر(ﷺ) چـووە بۆ لای خوای گەورە و دەگەڕێتەوە بۆ لامان، لە غەمباریدا نەیدەزانی چـی بکـات، تـا ئەوەی ئیمامی ئەبووبەکر هات و پێـی وت کـە ڕاسـتە پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) کۆچـی دوایی کردووە، بەڵام خوای گەورە کۆچی دوایی نەکردووە، دەی کێ پێغەمبـەر(ﷺ) ی خۆش دەوێت با گوێڕایـەڵی پـەیامی خـوا بێـت تـا لـە ڕۆژی دواییـدا خـوای گـەورە بیگەیەنێت بە پێغەمبەری ئازیز، عومەر بە بیستی ئەم هەواڵە لـە ئـەژنۆ کـەوت وغـەم وگریان دایگرت، وەك ئەوەی ژیانی هەمووی سـەختی و ناخۆشـی بێـت، بـەڵام خـوای گەورە خۆڕاگری پێ بەخشی.

پەند وئامۆژگاری:

1- دەبێ موسڵمان وەك ئیمامی عومەر نەترس و ئازاو دلێر بێت، ئاخۆ ترسیان لەچی بێت، ئەگەر لەماڵ وشار دەربکرێن هەر خوایان لە گەڵدایە، ئەگەریش بکوژرێن شەهیدییان دەستدەکەوێت و بۆ لای خوای گەورە و پێغەمبەری ئازیزمان محمد (ﷺ)دەگەڕێنەوە.

2- دەبێت گوێڕایەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بین، وەك چۆن ئیمامی عومەر کە فەرمانی پێکرد یەکسەر کۆچی کرد.

3- لە ژیانی پڕ لە ئیمانی ئیمامی عومەرەوە خۆشە ویستیمان بۆی زیاد دەکات و هیوادارین لە بەهەشتدا ببینین.

4- با موسڵمانان لە نێوان خۆیاندا وەك ئیمامی ئەبووبەکر و عومەر ئامۆژگاری یەکتر بکەن و دڵنەوایی یەکتریش بدەنەوە.

ئیمامی عومەر(رضي الله عنه) لە سەردەمی خەلیفایەتی ئیمامی ئەبووبەکردا(رضي الله عنه):

دوای کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ). موسڵمانان کۆبوونەوە تا بڕیار بدەن کێ ببێت بە جێنیشینی پێغەمبەر(ﷺ)و خەریکبوو لە نێوانیاندا کێشە ڕووبدات تائەوەی بەپەلە ئیمامی عومەر بڕیاریدا ئیمامی ئەبووبەکر بێت وبەیعەتی پێدا. موسڵمانانیش ڕازی بوون و بەمە کێشەکەی چارەسەر کرد.

لە سەردەمی خیلافەتی ئیمامی ئەبووبەکردا، ئیمامی عومەر وەك وەزیری ئیمامی ئەبووبەکر وابوو، ئەو گوێڕایەڵی فرمانەکانی خەلیفەبوو، بەڵکو لە قسەی خەلیفە لاینەدەدا، ئیمامی ئەبووبەکریش لەباروودۆخ و کێشەکاندا ڕاوێژی بە ئیمامی عومەر دەکرد، چونکە متمانەی زۆری پێی هەبوو.

ئیمامی عومەر داوای لە ئیمامی ئەبووبەکر کرد تا قورئانی پیرۆز کۆبکرێتەوە و بنووسرێتەوە، ئەویش بە گوێیکرد و پێکەوە بیریان کردەوە تا بزانن کێ بۆ ئەم ئیشە باشە، تا ئەوەی بڕیاریاندا ئیشەکە بسپێرن بە هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر(ﷺ) (زەیدی کوڕی سابت). زەیدیش بە گوێیکردن وئیشەکەی بەجێگەیاند.

لە هەموو ژیانی ئیمامی عومەر لە سەردەمی خیلافەتی خەلیفە ئەبووبەکردا لاسارییەکی نەنواند، هەر بۆیە لەبەر بەهێزی و زیرەکی و لێهاتوییەکەی ئیمامی ئەبووبەکر لە سەرەمەرگیدا وەسیەتی کرد کە لە دوای خۆی ئیمامی عومەر ببێتە جێنشینی و موسڵمانانیش گوێڕایەڵی بن و لە قسەی لانەدەن.

ئیمامی عومەر لەگەڵ ئیمامی ئەبووبەکردا لەسەر کاری چاکە پێشبڕکێیان دەکرد، شەوێکیان ئیمامی عومەر بڕیاریدا بچێت بۆ ماڵی پیرەژنێکی پیری داماو کە لەماڵەوەدا تەنهابوو تا ئیشەکانی ماڵەوەی بۆبکات و خۆراکی بۆ ئامادەبکات، کەچی کاتێ چوو دەبینێ ئیشەکانی بۆ کراوە، پرسیاریکرد کە کێ ئەوئیشانەی بۆ کردویت؟ ئەویش وتی کەمێك پێش تۆ کەسێك کە بەو شێوەبوو هات ئیشەکانی بۆکردم، ئیمامی عومەر یەکسەر زانی ئەو کەسە ئیمامی ئەبووبەکری خەلیفەی موسڵمانانە.

سەردەمی جێنشینی ئیمامی عومەر(رضي الله عنه):

ڕۆژی مەرگی ئیمامی ئەبووبەکر هات، موسڵمانان تێکڕا گریان و ناڕەحەتی دایگرتن، بێزاری وڵاتی گرتبوویەوە، ئینجا ئەو ئازیزەیان شۆرد و نوێژی مردوویان لەسەر کرد و ئەسپەردەیان کرد، دوایی لەسەر بڕیاری ئیمامی ئەبووبەکر ئیمامی عومەریان کردە جێنشین و بەیعەتیان پێدا.

ئیمامی عومەر وتارێکی بۆ خوێندنەوە و تێیدا پاش سوپاس وستایشی پەروەردگار باسێکی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)و ئیمامی ئەبووبەکری کرد، ئینجا چەند قسەو ئامۆژگارییەکی بەسوودی بۆ موسڵمانان خستەڕوو، جارێکی تر موسڵمانان دڵیان گەشایەوە کە خۆشەویستێکی تری پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)بووە بە سەرکردەیان، ئەو کەسەی کە مۆژدەی بەهەشتی پێدراوەو شەیتان لە دەستی ڕادەکات.

ئیمامی عومەر لە سەردەمی خیلافەتیدا دوو کاری گرنگی ئەنجامدا کە بریتی بوون لە:

1–ڕێکخستنی بەشەکانی دەوڵەت.

2–گەشەدان بە فتوحاتی ئیسلام.

ئیمامی عومەر لەماوەی خیلافەتیدا هەستا بەڕێکخستنی بەشەکانی دەوڵەت و بەشی سەربازی ڕێکخست، هەروەك چۆن بەشی یاساو...هتدی ڕێکخست، هەروەها گرنگیدا بە بواری دارایی تا بە دادپەوەرانە بە سەر موسڵمانانی دابەش بکرێت، ئیمامی عومەر مووچەی بۆ هەژار و کەم دەرامەت و بێ تواناکان بڕییەوە، جگە لەوەش زۆر گرنگی دا بە بزووتنەوەی فتوحات و لەسەردەمی ئەودا چەندین ناوچە فەتحکران کە گرنگترینیان لە ناوبردنی دەوڵەتی ئاگر پەرستی ساسانی بوو، ئەمە بوویە مایەی ئازادکردنی کوردستان و ئایینی پیرۆزی ئیسلام گەیشتە کوردستانیش، واتە ئیمامی عومەر هۆکاری ئەوە بوو کە کوردەکان ئایینی ئیسلامیان پێ بگات.

هەروەها لە سەردەمی ئیمامی عومەردا قودسی پیرۆز فەتحکرا، بەسەرهاتەکەشی ئەوەبوو کاتێ موسڵمانان ویستیان بچنە قودسەوە، خەڵکەکەی نەیانهێشت و وتیان دەبێ سەرکردەکەتان بێت ئینجا کلیلی قودستان پێ دەدەین، ئیمامی عومەریش لەگەڵ ئەسلەمەی هاودەمیدا بە وڵاخێکەوە بەرەو قودس کەوتنەڕێ کە لە فەلەستینە، لە ڕێگەدا هەرجارەو یەکێکیان سوار دەبوو، جارجاریش هیچکام سوار نەدەبوون تا وڵاخەکە بحەسێتەوە، کاتێ گەیشتنە ئەوێ، خەڵکەکە یەکسەر ئیمامی عومەریان ناسیەوە و کلیلەکەیان پێدا، بەمە قودس ئازادکرا.

سەردەمی ئیمامی عومەر سەردەمێکی دادپەروەری بوو، ئەو جل و بەرگی سادە و کۆنی دەکردە بەری، نانی کەمی بۆ خواردن هەبوو، زۆرجار برسی بوو، چونکە ئامادە نەبوو خۆی تێر نان بخوات وخەڵکی هەژاریش لەماڵەوەدا نان نەبێت بیخۆن و بە برسێتی سەر بنێنەوە.

ئیمامی عومەر لە ماڵەوە لەگەڵ منداڵەکانیدا ڕووی خۆش بوو، یاری بۆ دەکردن وقسەی لەگەڵدا دەکردن، ڕێزی خێزانەکەی خۆی دەگرت و ئەگەر ژنەکەی لێی تووڕە بوایە ئەم بە نەرمی لەگەڵیدا دەجووڵایەوە، بەڵکو بێدەنگ دەبوو و ڕێزی دەگرت بۆ ئەوەی کێشە لە نێوانیاندا ڕوونەدات.

ئەو ئازیزەمان گوێی لە قسەی هەموو موسڵمانان دەگرت، تەنانەت جارێکیان بڕیارێکی دەرکرد، ژنێك هەستاو وتی ئەو بڕیارەت هەڵەیە، ئەویش وتی عومەر هەڵەی کردو تۆ ڕاست دەکەیت، بۆیە بڕیارەکەی گۆڕی، ژیانی ئیمامی عومەر چەندین بەسەرهاتی جوانی تێدایە کە تا ئەمڕۆش هەموو مرۆڤایەتی باسی دەکەن و پێی سەرسامن.

ئیمامی عومەر بە شەوان بە کۆڵانەکانی مەدینەدا دەگەڕا تا بزانێ باری ژیانی ئەو خەڵکە چۆنە، شەوێکیان بە کۆڵانێکدا تێپەڕی کرد، سەیری کرد ماڵێك ئاگریان کردۆتەوە و دایکێك لایەلایە بۆمنداڵەکانی دەکات، ئیمامی عومەر سەلامی لێکردن و مۆڵەتی وەرگرت تا بچێتە ژوورەوە.

ئینجا بە دایکەکەی وت ئەوە چی دەکەیت؟ ئەویش وتی: منداڵەکانم برسییانە و نانیان نەخواردووە، منیش ئاگرم کردۆتەوە و بەردم خستۆتە ناو ئەم مەنجەڵە و ئاوم تێکردووە تا بیانخەڵەتێنم و بخەون، چونکە هیچ شتێکمان نییە بیخۆین، خۆ عومەریش ئاگای لێمان نیە، بەلای خۆیەوە کاربەدەستمانە.

ئەو ژنە ئیمامی عومەری نەناسیەوە، ئیمامی عومەر بەپەلە چوو لە بەیتولمالی موسڵمانان شمەکی بۆ هێنان و نانی بۆ ئامادەکردن و بۆ بەیانییەکەیشی مووچەی بۆ بڕینەوە.

پرسیار: بەیتولمال واتای چی یە؟

وەڵام/بەیتولمال بریتییە لە ماڵی گشتی موسڵمانان کە بە دادپەروەرانە و بە پێی یاسای ئیسلام بەسەر خەڵکی ناو دەسەڵاتی ئیسلامیدا دابەش دەکرێت.

شەوێك ئیمامی عومەر کە بە کۆڵانەکاندا دەگەڕا گوێی لە ئافرەتێك بوو بە کچەکەی خۆی دەوت: ئاو بکەرە ناو شیرەکەوە با بۆ فرۆشتن زۆر بێت خۆ عومەر لێرە نییە تا سزامان بدات، بەڵام کچەکەی وتی: دایە گیان ئەگەر عومەر لێرە نییە خۆ پەروەردگاری عومەر لێرەیە، کە ئیمامی عومەر ئەمەی بیست زۆر خۆشحاڵ بوو و ئەو کچەی بۆ کوڕەکەی خۆی هێنا.

دەگێڕنەوە کە کۆمەڵێ لە خەڵکی ئێران هاتن بۆ لای ئیمامی عومەر تا ببینن، کاتێ پرسیاریان کرد لە کوێیە؟ هاوەڵان پێیان وتن بڕۆن لەوێدا ڕاکشاوە، ئەوانیش کە چوون دەبینن کەسێکی هەژارە و بە جل وبەرگێکی کۆنەوە ڕاکشاوە و نەعلەکانی

خستۆتە ژێر سەری، ئەوانیش زۆر سەریان سوڕما چۆن دەبێت سەرکردەی وڵات بەوجۆرە بێت.

ئیمامی عومەر خۆی ڕۆژانە لە مزگەوتدا بەرنوێژی بۆ موسڵمانان دەکرد و لە جەژن و بۆنەکاندا لەگەڵ موسڵمانانددا دەبوو، ئەو ئازیزەمان لە کۆتاییدا بەدەستی کەسێکی ناپاکی فارس شەهید کرا، ئەویش بەو جۆرە بوو، کەسێکی فارس کە لە ناو مەدینەدا سەرقاڵی ئیشکردن بوو، ناوی فیرۆز بوو، هاتە لای ئیمامی عومەر و هەڕەشەی لێکرد، ئیمامی عومەر گوێی پێ نەدا و نەیگرت.

ڕۆژێکیان کە ئیمامی عومەر لە مزگەوتدا بەرنوێژی بۆ موسڵمانان دەکرد، ئەو کەسە ناپاکە بەپەلە چوو بەرەو ڕووی ئیمامی عومەر و بە خەنجەر لێیدا، موسڵمانانیش بەپەلە گرتیان، ئیمامی عومەر لەناو جێگەدا کەوت، کاتێ پزیشکیان هێنا بۆ لای، پزیشکەکە وتی هیچ چارەسەری نییە و دەمرێت، بەڵام ئەو هیچ ترسی نەبوو، بەڵکو خۆی دڵنەوایی ژن و منداڵەکانی دەدایەوە و خۆشحاڵ بوو بەوەی بۆ لای خوای گەورە و پێغەمبەر(ﷺ) و ئیمامی ئەبووبەکر وشەهیدەکانی تر دەگەڕێتەوە.

پێش ئەوەی ئەو ئازیزەمان شەهید ببێت، بڕیاریدا موسڵمانان جێنشینێك بۆ خۆیان هەڵبژێرن تا لە دوای ئەو دەسەڵاتی خیلافەت بگرێتە دەست، ئەوەبوو ئەوانیش ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففانیان هەڵبژارد.

ئیمامی عومەر کەسێکی نارد بۆ لای عائیشەی دایکمان تا مۆڵەتی لێ وەربگرێت لە لای پێغەمبەر(ﷺ) و ئیمامی ئەبووبەکردا لەماڵەکەی ئەودا ئەسپەردە بکرێ، ئەویش مۆڵەتی پێدا، بۆیە لە دوای شەهیدبوونی بردیان لەوێدا ئەسپەردەیان کرد.

پەند و ئامۆژگاری:

دەبێت سەرکردەی موسڵمانان ئاگاداری بارووودۆخی ژیانی خەڵکی سادەو هەژاربێت، نەوەك خۆی هەموو شتێکی هەبێت و گوێ بەهەژاران نەدات، هەروەك دەبێت کەسی دەوڵەمەند ئاگاداری هەژاران و دراوسێکانی بێت، ئێمەش پێویستە بیرمان لەلای هاوڕێکانمان بێت و چیمان هەبوو ئەوانیشی تێدا بەشدار بکەین.

گەورەیی و ژیری و دەوڵەمەندی بە جل و بەرگی جوان و زۆر خواردن نییە، بەڵکو ئیمان دەبێتە هۆی ناوداری و گەورە بوونی کەسێك وەك ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب.

ئەگەر فارسێك ئیمامی عومەری شەهیدکرد، نابێ ڕقمان لە هەموو فارسێك بێت، چونکە هەموو شوێنێ کەسی باش وخراپی تێدایە.

با بۆ هەر ئیشێك مۆڵەت لە کەسەکان وەربگرین، سەیر بکەن ئیمامی عومەر کە سەرکردەیە مۆڵەت لە عائیشە(ڕەزای خوای لێبێت) وەردەگرێت تا لە ماڵەکەی ئەودا ئەسپەردەی بکەن.

ڕاوێـژکردن کـارێکی گرنگـی ئایینییـە کـە هـاوەڵانی پێغەمبـەر(ﷺ) بـە جێیـان گەیاندووە.

دەبێت زۆر بیرمان لەوەبێت ئایینی ئیسلام بە هەموو شوێنێك بگەیەنین وەك ئیمامی عومەر لەبیریدا بوو، هـەروەها هـەوڵی ئـازادکردنی قودسـی پـیرۆز و هـەر ناوچـەیەکی داگیرکراوی موسڵمانان بدەین.

پرسیارەکان

- دەتوانیت باسی دایك و باوکی عومەر بکەیت؟
- ناوی دایك وباوکی عومەر وخوشکی عومەر چی بوو؟
- عومەر لە پێش ئیسلام ژیانی چۆن دەبردە سەر؟
- ئایا عومەر بەرامبەر بە موسڵمانان کەسێکی توندوتیژ بوو؟
- باسی شێوەی موسڵمان بوونی ئیمامی عومەر بکە؟
- چ پەند و ئامۆژگارییەك لە کۆچی ئیمامی عومەر بۆ مەدینە وەردەگریت؟
- خوای گەورە لە جەنگی بەدردا پشتگیری ڕای کێی کرد؟

ئیمامی ئەبووبەکر.

ئیمامی عەلی.

ئیمامی عومەر.

- باسی هەڵوێستی ئیمامی عومەر لە کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ) بکە.

- ئیمامی ئەبووبەکر چۆن لە کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ) ئیمامی عومەری هێمن کردەوە؟
- ئیمامی عومەر چ ڕۆڵێکی لە هەڵبژاردنی ئیمامی ئەبووبەکر بە خەلیفە هەبوو؟
- ئیمامی عومەر چۆن بوو بە خەلیفە؟

بە جەنگ و بە زۆر.

خەلیفە ئەبووبەکر وەسیەتی کرد.

موسڵمانان دایاننا.

- بە خاڵ کارەکانی ئیمامی عومەر لە سەردەمی دەسەڵاتیدا بژمێرە.
- ئایا ئیمامی عومەر موژدەی بەهەشتی پێ درابوو؟
- باسی دڵسۆزی ئیمامی عومەر بۆ خەڵکی ژێر دەسەڵاتی بکە؟
- ئیمامی عومەر چۆن و بە دەستی کێ کوژرا؟
- ئیمامی عومەر خەلیفەی بۆ دوای خۆی دەستنیشان کرد؟چۆن ئەوەی کرد؟

عوسمانی کوڕی عەففان(رضي الله عنه)

یەکێکی تر لە هاوەڵانی خۆشەویستی پێغەمبەر(ﷺ) عوسمانی کوڕی عەففان بوو، کە ئەویش خەڵکی مەککە و کەسێکی لەسەرخۆ و بەڕێز بوو، ئیمامی عوسمان یەکێ بوو لەو کەسانەی کە زۆر بە زوویی موسڵمان بوو کاتێ دەنگی زوڵاڵی ئیسلامی پێگەیشت، ئیمامی عوسمان ئامادەبوو لە پێناوی ئایینی ئیسلامدا هەرچییەك بکات، تەنانەت گیانی خۆیشی بەخت بکات، ئەو ماڵ و سامانێکی زۆری خۆی کردە خەڵاتی ئایینی ئیسلام، هێندە بەڕێز بوو کە فریشتەکانی خوا شەرمیان لێدەکرد.

پێغەمبەر(ﷺ)یش دووکچی خۆی پێشکەشی ئیمامی عوسمان کرد، بەمەش دوو کچی پێغەمبەر(ﷺ) هاوسەری ئیمامی عوسمان بوون، یەکەمجار کە یەکێکیان مرد، پێغەمبەر(ﷺ)کچی دووەمی خۆی پێدا.

بەڵکو پێغەمبەر(ﷺ) موژدەی بەهەشت و شەهیدی بە ئیمامی عوسمان بەخشی، لەسەردەمی ئیمامی ئەبووبەکر و عومەریشدا کەسێکی بەڕێز و چاکەکار بوو، لە دوای شەهید بوونی ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب موسڵمانان ئیمامی عوسمانیان بە (خەلیفە) جێنشین هەڵبژاردو هەموویان بەیعەتیان پێدا.

لەدایكبوونی ئیمامی عوسمان(﵁):

لە شاری مەككەی وشك و برنگدا شەش ساڵ لە دوای لەدایكبوونی موحەممەدی كوڕی عەبدوڵلا و لە ڕۆژێكی گەرمدا منداڵێكی جوانكیلە لە دایكبوو كە ناوی عوسمان بوو، ئەو منداڵە دایك و باوكێكی بێباوەڕی هەبوو، ئەوان بتیان دەپەرست و وەك خەڵكی تری شاری مەككە لە بێباوەڕیدا ژیانیان دەبردەسەر.

ناوی باوكی عەففان بوو، ناوی دایكیشی ئەروای كچی كورەیز بوو، عوسمان لە باپیرە گەورەیەوە دەگەیشتەوە بە باپیرەی پێغەمبەر(ﷺ)، واتە خزمایەتی لە نێوان ئیمامی عوسمان و پێغەمبەر(ﷺ)دا هەبوو، خەڵكی پێیان دەوت ئەبوو عەمر، بەڵام دواتر كە موسڵمان بوو پێیان دەوت زوننوورەین، واتە خاوەن دوو ڕوناكییەكە.

پرسیار: بۆچی بە ئیمامی عوسمانیان دەوت زوننوورەین؟

وەڵام/ لەبەرئەوەی ئیمامی عوسمانی كوڕی عەففان دوو جار داوای كچی پێغەمبەر(ﷺ)ی كردو پێغەمبەر(ﷺ) هەرجارەو كچێكی خۆی پێدا، بەمە دوو كچی پێغەمبەر(ﷺ) خێزانی ئەو بوون كە وەك ڕووناكی وابوون، هەروەها لەبەرئەوەی ئیمامی عوسمان شەونوێژ و پەرستشی شەو وڕۆژی زۆر بوو، هەم قورئانی دەخوێند و هەم شەو نوێژی دەكرد.

ژیانی ئیمامی عوسمان(رضي الله عنه) پێش موسڵمانبوونی:

ئیمامی عوسمان هەر لە منداڵیەوە کۆمەڵێ ڕەفتاری جوان و ڕێکوپێکی هەبوو، ئەو هیچ کات ئامادە نەبوو عەرەق بخواتەوە و جنێو بڵێت وزینا بکات و بێباوەڕ بیت، بەڵکو پێی وابوو دەبێت مرۆڤەکان ئاکارو ڕەفتاریان جوان بێت، ڕۆژ بە ڕۆژ تەمەنی عوسمان زیادی دەکردو خەڵکی مەککەیش زۆر خۆشیان دەویست، هێندە خۆشیان دەویست ناوی لە هەموو شوێنێك باس دەکرا و هەموان شەیدای بینین و هاودەمی ئەو بوون.

ئیمامی عوسمان بەرەبەرە خۆی سەرقاڵی هەندێ ئیش وکار دەکرد، بەتایبەتی حەزی لە ئیشی بازرگانی دەکرد، بۆیە وەك بازرگانانی مەککە کەوتە ئیشی بازرگانی، هێندە ڕەفتاری جوان ودەستپاك بوو کە خەڵکی حەزیان دەکرد کاری بازرگانی لەگەڵدا بکەن.

پەند و ئامۆژگاری:

منداڵ دەبێ هەمیشە خۆی لە تاوان وخراپەی کۆمەڵگە بپارێزێت، با خەڵکی کاری خراپە بکەن، ئێمە دەبێ وەك ئەوان نەکەین، چونکە خراپە ئیشی مرۆڤی ژیر و موسڵمان نییە.

با هێندە ڕەفتارمان جوان بێت کە سەرنجی هەرکەسێ بۆ لای خۆمان ڕابکێشین و هەموو کەس حەز بکات هەڵسوکەوتمان لەگەڵدا بکات، نەوەك ڕەفتارمان ناشیرین و خراپ بێت وخەڵکی و کۆمەڵگە ڕقیان لێمان بێت.

کەسی موسڵمان دەبێت خۆی فێری ئیش و کاری حەلاڵ و چاك بکات و بە تەمبەڵی دانەنیشێت.

موسڵمانبوونی ئیمامی عوسمان(رضي الله عنه):

جارێکیان ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان ویستی لەگەڵ بازرگانەکانی شاری مەککە بۆ بازرگانیکردن بچێت بۆشام، هێشتا موحەممەدی کوڕی عەبدوڵلا نەبوو بوو بە پێغەمبەر، کاتێ عوسمان چوو بۆ بازرگانییەکەو لەوێ کەوتەرێ تا بگەڕێتەوە، لە نیوەی ڕێگەدا لە شوێنێك لایاندا و شەو لەوێ مانەوە تا کەمێك بحەسێنەوە، لەو شەوەدا کەسێك بە دەنگی بەرز لە ناویاندا هاواریکرد، ئەی خەڵکی مەککە هەستن وا پێغەمبەرێك بە ناوی ئەحمەد لە مەککەدا سەریهەڵدا، ئیمامی عوسمانیش لەو قسەیە سەری سوڕما، ئایا دەبێت ئەو پێغەمبەرە کێ بێت لە مەککەدا دەرکەوتبێ و ئەم نەیزانیبێ.

کاتێ گەڕایەوە بۆ مەککە، بە دوای پێغەمبەردا دەگەڕدا، لەو ماوەیەدا ئیمامی ئەبووبەکری صدیق کە هاوڕێیەکی نزیك و خۆشەویستی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) بوو، سەردانی عوسمانی هاوڕێی خۆشەویستی خۆی کرد و لەوێ پێکەوە کەوتنە گفتوگۆکردن، پاش ماوەیەك ئەبووبەکر باسی ئەوەی بۆ ئیمامی عوسمان کرد کە موحەممەد(صلى الله عليه وسلم) بووە بە پێغەمبەری خوا، ئینجا ئیمامی عوسمان و ئەبووبەکر چوون بۆ لای پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)و ئیمامی عوسمان لەوێ باوەڕی بە پێغەمبەرایەتی موحەممەدی کوڕی

عەبدوڵلا(ﷺ)هێنا، دوایی بە وردی باسی ڕووداوەکەی ڕێگەی بازرگانییەکەی خۆی بۆ پێغەمبەر(ﷺ)گێڕایەوە.

پرسیار: ئیمامی عوسمان ناوی ئەحمەدی بیست کە پێغەمبەر بێت، ئەی چۆن باوەڕی بە پێغەمبەرایەتی موحەممەد(ﷺ)هێنا؟

وەلأم/ چونکە پێغەمبەری ئازیز چەند ناوێکی هەبوو کە یەکێکیان موحەممەدە، یەکێکی تریشیان ئەحمەدە، وەك لە پەیام و ئایینەکانی پێش ئیسلامیشدا باسی ئەوە کراوە کە پێغەمبەرێك بە ناوی ئەحمەد دێت کە کۆتا پێغەمبەرە.

پەند و ئامۆژگاری:

خوای گەورە نیشانی مرۆڤایەتی داوە کە موحەممەد(ﷺ)پێغەمبەری خوا بێت، وەك چۆن ئەو کەسەی کە پێغەمبەر(ﷺ)ی نەدیبوو، کەچی لە نیوەی ڕیگەی بازرگانی خەڵکی مەککەدا باسی پێغەمبەرایەتی ئەحمەدی کرد.

با هەر شتێکی چاك هەبوو تەنها بۆ خۆمانمان نەوێت، بەڵکو هەوڵ بدەین هاوڕێکانیشمان لێی بێبەش نەبن، وەك چۆن ئیمامی ئەبووبەکر کاتێ خۆی موسڵمان بوو، هەوڵیدا هاوڕێکانیشی لەو ئایینە پیرۆزە بێبەش نەبن، بەتایبەت بەپەلە چوو بۆ لای ئیمامی عوسمان تا فێری بکات بازرگانی گەورەتر وچاکتر باوەڕهێنانە بە ئایینێك کە هۆی ڕزگاربوون وسەرفرازی ڕۆژی دواییە.

هەر ڕووداوێکی سەر سوڕهێنەر ڕوویدا، با بگەڕێینەوە بۆ لای کەسی باوەڕدار و جێی متمانە و شارەزا.

ژنهێنانی ئیمامی عوسمان(﵁):

پێغەمبەر(ﷺ) دوو کچی بەناوی(ڕوقیە)و(ئومموکلسوم)هەبوو، ئەو دوو کچەی پێغەمبەر(ﷺ) زۆر بەئاکارو ڕێکوپێك و جوان بوون، پێغەمبەر(ﷺ) ئەم دوو کچەی خۆی دابوو بە دوو کوڕی ئەبوولەهەب، ئەمەش لە پێش ئەوەی ببێت بە پێغەمبەر، چونکە ئەوان خزمایەتییان لەگەڵ یەکدا هەبوو، ئیمامی عوسمان زۆر حەزی دەکرد ڕوقییە بە هاوسەر بگرێت، بەڵام تازە لە دەستی دەرچوو بوو، کاتێ موحەممەد(ﷺ) بوو بە پێغەمبەری خوا، ئەبوولەهەب و ژنەکەی کەوتنە دژایەتی کردنی پێغەمبەر(ﷺ)، هەروەها ئەوان بە کوڕەکانیان وت تا کچەکانی پێغەمبەر(ﷺ) کە ژنی ئەوان بوون تەڵاقیان بدەن، ئەوانیش ڕوقیە و ئومموکلسومیان تەڵاقدان.

ئیمامی عوسمان بە خۆشحاڵیەوە بەپەلە چوو بۆداوای ڕوقییە، پێغەمبەر(ﷺ)یش ڕوقییەی پێدا، بەمە ئیمامی عوسمان بوو بە زاوای پێغەمبەر(ﷺ)، هەروەها دواتر کاتێ ڕوقییە کۆچی دوایی کرد، پێغەمبەر(ﷺ) ئەمموکلسومیشی دا بە عوسمانی کوڕی عەففان، دواییش ئومموکلسوم کۆچی دوایی کرد، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی ئەگەر کچی سێیەمیشم هەبوایە کە شووی نەکردبێت دەمدا بە عوسمان، چونکە بە ڕاستی عوسمان کەسێکی زۆر ژیر و باوەڕدار و بەڕێز و بە شەرم و حەیایە.

لێرەدا ڕق وکینەی دوژمنانی پێغەمبەر(ﷺ)مان بۆدەردەکەوێت کە چەند بەرامبەر بەو ئازیزەمان خراپ بوون تا ئاستێك ئەبوولەهەب کە مامی پێغەمبەر(ﷺ)بوو، بە زۆر

کچەکانی پێغەمبەر(ﷺ)ی بە کوڕەکانی تەڵاق دا، بەڵام خوای گەورە کەسی زۆر چاکتری پێبەخشین کە ئەویش ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان بوو.

ژیانی ئیمامی عوسمان(رضي الله عنه) لە مەککەدا :

پاش موسڵمان بوونی ئیمامی عوسمان وچەند کەسێکی تر، هەریەك لە موسڵمانان تەواو ژیانیان گۆڕا بۆ ژیانێکی ئیماندارانەی دروست، عوسمانیش لەو کاتە بە دواوە حەزی دەکرد هەمیشە لە خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) دا بێت، ئەو ئیمانی لە هەموو شتێك لەلا گرنگتر بوو، بۆیە هەوڵی دەدا خەڵکی تریش لەو پەیامە پڕ بەرەکەتە بێبەش نەبێت و چەند کەسێکی بۆ ئایینی ئیسلام بانگ کرد، کاتێکیش خەڵکی بێباوەڕ بەم کارەیان زانی، توڕەبوون و ڕقیان لە ئیمامی عوسمان کەوت، ئەوان ئەمجارە بە چاوێکی دوژمنانەوە تەماشای ئیمامی عوسمانیان دەکرد، لە کاتێکدا ئیمامی عوسمان بە چاوێکی سۆز و میهرەبانییەوە سەیری ئەوانی دەکرد.

ئیمامی عوسمان حەزی دەکرد ئەو خەڵکە موسڵمان بن و لە ئاگری دۆزەخ دووربن و بچنە بەهەشت، بەڵام ئەوان حەزیان دەکرد ئیمامی عوسمان واز لە ئیسلام بهێنێت، مامی ئیمامی عوسمان زۆر تووڕە بوو لە ئیمامی عوسمان، بۆیە هەمیشە دەکەوتە ئازاردانی ئیمامی عوسمان تا واز لە ئایینی ئیسلام بهێنێت، ئەو ئیمامی عوسمانی بە پەت دەبەستەوە و لە ژێرەوە دارو دڕکی دەسووتاند تا دووکەڵە ژەهراوییەکەی بچێت

بە سەروچاوی ئیمامی عوسمانداو ئازاری بدات، ئینجا بە ئیمامی عوسمانی دەوت واز لە ئایینەکەی موحەممەد بهێنە، بەڵام ئیمامی عوسمان وازی نەدەهێنا.

ئیمامی عوسمان هێندە خۆڕاگربوو تا ئەوەی مامی لێی بێزاربوو ولە کۆتاییدا بەریدا و دەریکرد، بەوجۆرە ئیمامی عوسمان لەناو ئازارو ناڕەحەتیدا ژیانی بەسەردەبردو ئامادەبوو لەپێناو پاراستنی ئیمانەکەیدا نان و ئاو نەخوات، بەڵام لە گەڵ پێغەمبەری (ﷺ) بێت و ئایینی ئیسلام وەربگرێت، چونکە ئەو ئایینە ڕزگاربوونی ڕۆژی دوایی تێدایە، ئیدی ئازاری کەمی دنیا چییە ئەگەر بەهەشتی ڕۆژی دوایی بە دوادا بێت.

پەند و ئامۆژگاری:

کاتێ ئایینی ئیسلام وەردەگرین، دەبێ تەنها ئامانجمان وەرگرتنی تەواو وجێبەجێ کردن و گەیاندنی ئەو ئایینە بێت، نەوەك بە شتی تر هەڵبخەڵەتێین.

لە پێناو ئیسلامدا هەر ئازار و ناڕەحەتییەك بچەژین شتێکی ئاساییە، چونکە ڕزگاری ڕۆژی دوایی لە دوایە، جگە لەوەش ئیمام و پێشەواکانی پێشوومان لە سەر ئیسلام و ڕاستی ئازاردراون.

کۆچکردنی ئیمامی عوسمان و ڕوقییەی خێزانی(رضي الله عنهم):

پاش ئەو هەموو ئازارەی کەموسڵمانان بەدەستی بێباوەڕانی قوڕەیشەوە چەشتیان، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)ڕێگەی دا تا هەندێ لە موسڵمانەکان کۆچ بکەن بۆ حەبەشە کە پاشایەکی دادپەروەر و چاکی تێدا بوو، ئیمامی عوسمان و ڕوقییەش بڕیاریاندا کۆچ بکەن بۆ حەبەشە و خۆیان ئامادەکرد وکەوتنەڕێ، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دۆعای خێری بۆ کردن تا خوای گەورە چاکە بهێنێتە ڕێیان.

پاش ماوەیەك هەواڵی ئەوە هات کە خەڵکی مەککە باوەڕیان هێناوە و خەڵکەکەی چاك بون، بۆیە ئیمامی عوسمان و ڕوقییەیش گەڕانەو بۆ مەککە، کەچی هەواڵەکە ڕاست نەبوو، بەڵکو ئیمامی عوسمان دووبارە ئازار دەدرایەوە، بەڵام لەوێ هەر خۆی ڕاگرت تا ئەو کاتەی بڕیاردرا موسڵمانەکان کۆچ بکەن بۆ شاری(یەسریب) مەدینە. ئەوجا ئیمامی عوسمان و ڕوقییە کۆچیان کرد بۆ مەدینەو لەوێ چاوەڕێی هاتنی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) بوون تا بە دیداری شاد ببنەوە.

پەند و ئامۆژگاری:

پێویستە هەمیشە لەسەر ئایینەکەمان بەردەوام بین و واز نەهێنین، بەڵکو ئامادە بین لە پێناویدا هەر ناڕەحەتییەك بچەژین، تەنانەت ئەگەر ناچار کراین ئامادە بین ماڵ وخاکی خۆمان بەجێ بهێڵین.

زەوی هەمووی موڵکی خوایە، بۆیە لە هەر کوێ کەسی دادپەروەر هەبوو لەوێ بژی، بەڵام ئەگەر لە وڵات وخاکی خۆتدا کەسی چاك هەبوو، دەبێ لە وڵاتی خۆتدا بژی.

زۆر جار هەواڵی درۆو ناڕاست بڵاو دەبنەوە، دەبێت موسڵمان ورد بێتەوە وبزانێ هەواڵەکە ڕاستە یان نا.

ژیانی ئیمامی عوسمان (رضي الله عنه) لەگەڵ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دا:

کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) کۆچی کرد بۆ مەدینە، خۆشی وکامەرانی یەکپارچە شارەکەی گرتەوە، ئیمامی عوسمانیش لە گەڵ موسڵمانانندا خۆشی و شادی دایگرتبوو کە پێغەمبەری خواو باوکی خێزانەکەی دێت بۆ لایان، ئیتر تەمەنی خۆی لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ) دەبردەسەر، ئەو لە نوێژو مزگەوت و ژیانی تایبەت و جەنگدا هاودەمی پێغەمبەر(ﷺ)بوو، لەگەڵ ئەوەشدا مافی ماڵ وخێزانی خۆی دەدا.

ئیمامی عوسمان هەردەم سامانی خۆی کردبوو بە قوربانی ڕێگەی ئیسلام و هەمیشە بەرامبەر بە موسڵمانان خێری دەکرد، بۆ نمونە لە شاری مەدینەدا کە ئاو زۆر نەبوو خەڵکی بیریان بەکاردەهێنا، یەکێك لە ناودارترین بیرەکانی مەدینە هی کەسێکی جوولەکە بوو، موسڵمانانیش بە پارە ئاویان لێدەکڕی، ئەمەش وایدەکرد موسڵمانان بەشێکی زۆری ماڵ و سامانیان لەو پێناوەدا خەرج بکەن.

پێغەمبەر(ﷺ) لەناو موسڵمانانندا داوای کرد یەکێك ئەو بیرە بکڕێت و موسڵمانان ڕزگار بکات، ئیمامی عوسمان لە شوێنی خۆی هەستاو وتی: ئەی پێغەمبەری خوا من دەیکڕم، ئینجا چوو بۆ لای جوولەکەکە و بیرەکەی بە نیوەیی لێکڕی، ڕۆژێك بۆ جوولەکەکە و ڕۆژێکیش بۆ ئیمامی عوسمان، کاتێ جوولەکەکە زانی خەڵکی لەلای ئەو

ئاو ناکڕن، چوو بۆ لای ئیمامی عوسمان و نیوەکەی تریشی پێ فرۆشت، بەمجۆرە ئیمامی عوسمان ئەو تینوێتییەی لە کۆڵی موسڵمانان کردەوە.

لە جەنگی بەدردا موسڵمانان بۆ جیهاد دەچوون، ڕوقییە نەخۆش بوو، ئیمامی عوسمان چوو بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ)و داوای لێکرد ڕێگەی بدات تا لای ڕوقییە بمێنێتەوە، پێغەمبەر(ﷺ) یش ڕێگەی پێدا، لێرەوە دەبینین ئیمامی عوسمان بەرامبەر بە ماڵ و خێزانەکەی چەندە بەسۆز و میهرەبان بووە.

موسڵمانان ڕۆژانە سەردانی پێغەمبەر(ﷺ) یان دەکرد، ڕۆژێکیان ئیمامی ئەبووبەکر چوو بۆ ماڵی پێغەمبەر(ﷺ) و پێغەمبەری خوایش بەخێرهاتنی کرد، بەڵام لە شوێنی خۆیدا هەڵنەسایەوە، دواتر ئیمامی عومەریش هات، پێغەمبەر(ﷺ) هەروەك جاری پێشووی کرد، کاتێ ئیمامی عوسمان هات، پێغەمبەر(ﷺ) هەستاو یەکسەر جلوبەرگی خۆی توندوتۆڵ کردەوە و لە ڕوویدا هەستایەوە، عائیشەی دایکمان وتی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) بۆچی بۆ ئیمامی ئەبووبەکر و عومەر هەڵنەسایتەوە و خۆت نەگۆڕی، کەچی بۆ ئیمامی عوسمان واتکرد، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (**يا عائشة الا استحيي من رجل والله ان الملائكة لتستحيي منه**) واتە: عائیشە ئایا شەرم لە کەسێك نەکەم کە سوێند بە خوا فریشتەکانی خوا شەرمی لێدەکەن، مەبەستی ئیمامی عوسمان بوو.

لەجەنگی تەبووکدا موسڵمانان بێچەك بوون و دەبوایە چەك و سوارە ئامادەبکەن، بۆیە پێغەمبەر(ﷺ) وتارێکی پێشکەشکرد و موسڵمانانی هاندا تا خێروچاکە بکەن و

پارە کۆبکەنەوە، ئیتر هەرموسڵمانێك و بەشێکی پارەو سامانی خۆی دەهێنا، ئیمامی عومەر نیوەی ماڵەکەی هێنا. ئیمامی عوسمانیش زۆرترین بەشی ماڵەکەی هێنا کە 3 هەزار وشتر وکەلوپەلی تەواوبوو،پێغەمبەر(ﷺ)یش هەمیشە دۆعای خێری بۆ ئیمامی عوسمان دەکرد و دەپاڕایەوە لە خوا کە لە ئیمامی عوسمان ڕازیببێت.

بەمجۆرە ئیمامی عوسمان بەردەوام لە خزمەتی ئایینی ئیسلامدا بوو. لەڕێککەوتنی حودەیبیەیشدا پێغەمبەر(ﷺ)ئیمامی عوسمانی بەنوێنەر نارد بۆلای قورەیشییەکان، هەواڵ بلاۆبوویەوە کە بێباوەڕەکان ئیمامی عوسمانیان کوشتووە، پێغەمبەر(ﷺ)یش یەکسەر بەیعەتی لەموسڵمانان وەرگرت تا تۆڵەی خوێنی ئیمامی عوسمان بسەنێتەوە، خۆیشی بە دەستەکەیتری لە جیاتی ئیمامی عوسمان بەیعەتیدا، بەڵام دوایی دەرکەوت هەواڵەکە ڕاست نەبووە.

پەندوئامۆژگاری:

خۆشترین شت لەلای هاوەڵان ئەوەبووەکە لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)دا ژیان ببەنە سەر، ئێمەش دەبێ لەگەڵ فەرموودەکانی و ژیانیدا بژین.

چەندە ماڵ و سامان لەڕێگەی خوادا ببەخشین، هێندە زیاتر خێرمان دەگات و خوای گەورە لێمان ڕازی دەبێت.

چاودێری کردنی نەخۆش و چاکە کردن لەگەڵیدا پێویستە، وەك چۆن ئیمامی عوسمان چاودێری ڕوقییەی دەکرد.

پێویستە تا بتوانین بە شەرم و حەیاوە لەگەڵ ژیانی ئیمامی عوسماندا هەڵسوکەوت بکەین، چونکە پێغەمبەر(ﷺ) و فریشتەکان شەرمیان لێکردووە.

ئیمامی عوسمان(رضي الله عنه) لەکاتی کۆچی دوایی پێغەمبەردا(ﷺ):

لەساڵی 11ی کۆچی لەشاری مەدینەدا هەواڵی نەخۆش کەوتنی پێغەمبەر(ﷺ) بڵاوبوویەوە، موسڵمانان غەمبار و بێزاربوون، بەتایبەتی ئیمامی عوسمان کە دوو کچی پێغەمبەر(ﷺ) ی خواستبوو و زاوای پێغەمبەری خوا(ﷺ)بوو، جگە لەوەی ماوەیەکی زۆری ژیانی لەگەڵ ئەودا بەسەر بردبوو، هەروەها یەکێ بوو لەوکەسانەی یەکەمجار باوەڕیان بە پێغەمبەرایەتی پێغەمبەری ئازیز هێنا، بۆیە بە هەواڵی نەخۆشکەوتنی ئەو ئازیزە زۆر غەمبار و دڵگران بوو.

ئیمامی عوسمان هەردەم دەچوو سەردانی پێغەمبەر(ﷺ)ی دەکرد و لە گەڵیدا بوو، ئەو حەزی نەدەکرد تەنها ساتێکیش بەجێی بهێڵێت، زۆر پێغەمبەری خوای خۆش دەویست، تا ئەوەی لە ڕۆژی12ی ڕەبیعولئەووەلی ساڵی11ی کۆچیدا هەواڵێك کەوتە بەر گوێی ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان کە پێغەمبەر(ﷺ) کۆچی دوایی کردووە و ماڵئاوایی لە ژیان کردووە، ئیتر ئیمامی عوسمان یەکپارچە ژیانی بوویە ئازار و تاڵی و خەفەت و نەیدەزانی چی بکات، تا ئەوەی خوای گەورە خۆڕاگری پێبەخشی و بە ناچاری دانی بەو ئازارەدا نا.

ئیمامی عوسمان لەسەردەمی جێنشینی ئیمامی ئەبووبەکر و عومەردا(ﭫ):

ئیمامی عوسمان پاش کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ)ژیانی لە مەدینـەدا دەبردەسـەر، سـەرکردەی موسـڵمانانیش ئیمـامی ئەبووبـەکری صـدیق بـوو، دوای ئـەویش ئیمـامی عومەری کوڕی خەتتاب هات.

ئیمامی عوسمان لە سـەردەمی ئەوانـدا گوێڕایـەڵی تـەواوی سـەرکردەی موسـڵمانان بوو، هەر فەرمانێك لە خەلیفـەوە دەربچـوایە، ئـەو یەکسـەر جێبـەجێی دەکـرد، جگـە لەوەی لە کاتی هەڵبژاردنی خەلیفەدا ئەو هیچ لاسارییەکی نەبوو و بـە خۆشـحاڵییەوە بەیعەتی پێدەدا، ئەوانیش لەکاتی بڕیارداندا پرس و ڕاوێژیان پێ دەکرد.

ئیمامی عوسمان لـە نوێـژ و جەماعەتەکانـدا ئامـادە دەبـوو، ڕۆژێکیـان لـە نوێـژی هـەینی دواکەوت تـا ئـەوەی سـەرکردەی موسـڵمانان پێـی ڕاگەیانـد جـارێکی تـر زووتـر بێـت، ئـەو کەسێکی زۆر بە شەرم و حەیا بوو، هەموو موسڵمانان شەرمیان لێ دەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا تەمبـەڵی نەدەنوانـد، بـەڵکو خـۆی سـەرقاڵی ئیشـەکەی جـارانی خـۆی دەکـرد کـە ئیشـی بازرگانی بوو، لە قازانجەکەشیدا بەشێکی زۆری بەسەر موسڵماناندا دابەش دەکرد.

جارێکیان ئیمـامی عوسمـان چـوو بـۆ بازرگـانی و شمـەکێکی زۆر چـاکی هێنایـەوە، هەژاری و نەبوونی لە شاردا بڵاو بووبوویەوە، کۆمەڵێك کەس هاتن داوایان کرد هەموو شتەکانیان پێ بفرۆشێت بۆ ئەوەی دوایی ئەوانیش بیفرۆشنەوەو قازانجی تێدا بکەن، بەڵام ئیمامی عوسمان فەرمووی ئەو پارەیە کەمـەو کەسـێك هەیـە زیـاترم پێـدەدات، ئەوانیش وتیان کێ هەیە لە ئێمە زیاترت پێ بدات، خۆ ئێمە یەکەم کەسین هاتوین بۆ

لای تۆ و ئەو هەموو پارەیەمان پێداویت؟! ئەویش وتی خوای گەورە دە بەرامبەر پارەی پێداوم، ئیتر چۆن دەیدەم بەو پارە کەمەی ئێوە، بۆیە بڕیاری دا بیکات بە خێر و دابەشی بکات بەسەر موسڵماناندا.

ئیمامی عوسمان لە ماوەی دەسەڵاتی ئەو دوو جێنشینەدا لە هەر بوارێکی ژیاندا ڕەحمەتێکی خوایی بوو بۆ موسڵمانان، بە جۆرێ هەموان پێی دڵخۆش بوون و لێی سوودمەند بوون.

ئیمامی عوسمان(ﷺ) دەبێتە جێنشین:

پێش ئەوەی ئیمامی عومەر ژیانی دونیا بەجێبهێڵێ و لەو کاتەی بریندار بوو، بڕیاریدا کەسێ وەك جێنشین لە دوای خۆی دابنێت تا موسڵمانان گیرۆدە نەبن و تووشی کێشە نەبن، بۆیە دەستەیەکی لە شەش کەس لە گەورە زانا و ناودارانی ئیسلام پێکهێنا و بڕیاریدا یەکێکیان وەك جێنشینی موسڵمانان هەڵبژێرن، پاش ماوەیەك بڕیار درا ئیمامی عوسمان لە دوای ئیمامی عومەر ببێت بە جێنشینی موسڵمانان.

بۆیە کاتێ ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب کۆچی دوایی کرد، ئیمامی عوسمان چوویە شوێنەکەی ئەو و موسڵمانانیش دەستە بە دەستە بەیعەتیان پێدا.

سەردەمی جێنشینی ئیمامی عوسمان(رضي الله عنه):

ڕۆژێکی غەمبار لە شاری مەدینەدا ڕوویکردە موسڵمانان، سەرکردەی خۆشەویستمان ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب کە هاوەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بوو ماڵئاوایی یەکجارەکی لە موسڵمانان کرد، لەگەڵ گریان و غەمباریدا موسڵمانان دەچوون تا بەیعەت بە خۆشەویستێکی تری پێغەمبەر(ﷺ)بدەن کە ئەویش ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان بوو، بەو جۆرە ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان بە هەڵبژاردنی لەلایەن موسڵمانانەوە بوو بە جێنشینی سێیەمی پێغەمبەر(ﷺ).

ئیمامی عوسمان لە سەردەمی خیلافەتی خۆیدا زۆر بە وردی و دڵسۆزییەوە ئیشی دەکرد، لە ماڵ و سامانی تایبەتی خۆی پارەیەکی زۆری لە پێناوی خوای گەورەدا دەبەخشی تا موسڵمانان بحەسێنەوە، ئیمامی عوسمان لەگەڵ خەڵکیدا زۆر لەسەرخۆ و نەرمونیان بوو، هەرچەندە بە تەمەن بوو، بەڵام خۆیشی ئیشی دەکرد.

ئیمامی عوسمان کەسێکی هەبوو کە ئیشی بۆدەکرد، بەڵام خۆیشی یارمەتی دەداو نەیدەهێشت تەنها ئەو ئیش بکات، لەسەردەمی ئیمامی عوسماندا نەبوونی و هەژاری تەواو کەم بوویەوە، چونکە ئیمامی عوسمان وەك دوو خەلیفەکەی تر زۆر دادوەر و لەسەرخۆ و چاکەخواز بوو.

ئیمامی عوسمان نان و خۆراکی ئەو خەڵکەی دابین دەکرد و دژی برسێتی و نەبوونی بوو، لە سەردەمی دەسەڵاتی خۆیدا چەند کارێکی گرنگی ئەنجامدا کە مایەی سوودێکی زۆر بوون بۆ هەموو موسڵمانان، ئەو کارانەش ئەمانەبوون:

<u>یەکـەم/ کۆکردنـەوەی قورئـانی پـیرۆز:</u> لەبـەر ئـەوەی لـە سـەردەمی ئیمـامی عوسماندادەڵکێکی زۆری شوێنەکان موسڵمان بووبوون، هەریەکەو بەجۆرێ قورئانیان دەخوێنـدەوە، ئەمـەیش وایکـرد هەنـدێك بەشـێوەی هەڵە قورئانبخوێننـەوە، بـەڵام ئیمـامی عوسمـان ئامـادە نـەبوو بـەو جـۆرە بێـت، بۆیـە بڕیاریـدا قورئـان بەیـەکجۆر بنووسێتەوە تا موسڵمانان بەیەکجۆر بیخوێننەوە، بۆ ئەمەش ئەم ئیشەی ڕاسپارد بـە زەیدی کوڕی سابت کە لەسـەردەمی ئیمـامی ئەبووبـەکردا کـۆی کردبویـەوە، تـا ئـەم جارەیان قورئان بە یەك شێوە بنووسێتەوە.

کاتێ ئیشەکە تەواو بوو، ئیمامی عوسمان چەند دانەیەکی لەسەر نووسـیەوە و هـەر دانەیەکی نارد بۆ ناوچەیەك و ئەوانی تریشـی لـەناوبرد، بـەمجۆرە موسـڵمانان لەسـەر یەك شێوە قورئانیان دەخوێند و تا ئەمڕۆش کە ئێمە قورئان دەخـوێنین لەسـەر ئـەو قورئانەی ئیمامی عوسمان دەیخوێنین.

<u>دووەم/</u> ئیمامی عوسمان هەوڵیدا ناوچـە و وڵاتـە بێباوەڕکـان ئـازاد بکـات و ئـایینی پیرۆزی ئیسلامیان پێ بگەیەنێت تا ئەوانیش لە پەیامی خوای گەورە بێبەش نەبن.

<u>سێیەم/</u> ئیمامی عوسمان بۆ یەکەمجار کەشتی جەنگی بۆ لێدانی دوژمنـانی ئیسـلام بەکارهێنا، چونکە جاران ئەو کەشتییە لەناو موسڵماناندا بە کارنەدەهێنرا، ئەو جـۆرە کەشتییانە سوودێکی زۆریان هەبوو بـۆ سـەرکەوتنی موسـڵمانان بەسـەر بێباوەڕانـدا، خوای گەورە پاداشتی چاکەی ئیمامی عوسمان بداتەوە.

چوارەم/ هەروەها ئیمامی عوسمان لە سەردەمی دەسەڵاتی خۆیدا مووچەی بۆ هەندێ کەس بڕیەوە کە جاران مووچەیان نەبوو، هەروەها هەندێ لەو کەسانەی لابرد کە دەسەڵاتیان هەبوو و کەسانی تری لە شوێنیاندا دانا، بەمجۆرە ئیمامی عوسمان هەوڵیدا ژیانی موسڵمانان خۆش بکات، کەچی کەسانێکی خراپ و لاسار لە سەردەمی ئەودا سەریان هەڵدا کە دژی موسڵمانان بوون و کەوتنە درۆکردن لە ڕووی ئیمامی عوسماندا و قسەیان پێدەوت تا لە کۆتاییدا بڕیاریاندا بیکوژن.

پەند و ئامۆژگاری:

هەرکەس ئیشێکی بەدەست بوو، با هەوڵبدات بە جوانترین شێوە ئەنجامی بدات، وەك چۆن ئیمامی عوسمان هەوڵیدا ئیشەکانی بە چاکی ئەنجام بدات.

تا دەتوانین لە خزمەتی قورئانی پیرۆزدا بژین.

هەوڵ بدەین تا دەتوانین خۆمان ئیشەکانی خۆمان بکەین، ئەگەریش کەسێ یارمەتی داین نابێ ئیمە تەمبەڵ بین.

شەهید بوونی ئیمامی عوسمان(رضي الله عنه):

ناحەزانێکی زۆر لە ناو شاری مەدینەدا بڵاوبووبوونەوە، هەندێك لەوانە دوژمنایەتییەکی توندیان لەگەڵ موسڵمانانندا هەبوو، چونکە ئەوان حەزیان لە ئیسلام نەبوو و دەیانویست لەوڵاتێکی بێباوەڕیدا بژین.

یەکێك لەوانە ناوی عەبدوڵڵای کوڕی سەبەء بوو، ئەو کەسێکی لە بنەڕەتدا جوولەکە بوو، ڕقێکی زۆری لە موسڵمانان بوو، عەبدوڵڵا لە سەردەمی ئیمامی عوسماندا کەوتە درۆ هەڵبەستن بەرامبەر بە ئیمامی عوسمان، ئەو دەیوت عوسمان تەنها خزم و کەسوکاری خۆی دەوێت وهەرچی پارەی هەیە دەیدات بە ئەوان و ڕقی لە خەڵکی ترە، ئەمەش درۆیەکی گەورەبوو، چونکە ئیمامی عوسمان لە پێشتریشدا پارەی خۆی دەکردە خەلاتی ڕێگەی خوا تا هەموان پێی بحەسێنەوە، کەچی بەرەبەرە ئەو هەواڵە ناڕاستە لە ناو خەڵکیدا بڵاوبوویەوە و کۆمەلێك دروست بوون کە پێیان دەوترا سەبەئییەکان، ئەوان بڕیاریاندا ئیمامی عوسمان شەهید بکەن، بۆیە هەموویان گەمارۆی ماڵەکەی ئیمامی عوسمانیان داو نەیانهێشت بۆ ماوەیەك نان و ئاوی بۆ بڕوات.

بەڵێ! ! ئەو ئیمامی عوسمانەی پێشتر بە پارە و ماڵی خۆی خەڵکی لە تینوێتی و برسێتی ڕزگار دەکرد، ئەوەتا لەلایەن چەند ناحەزێکەوە ستەمی لێدەکرێت و ناهێڵن نان و ئاوی بۆ بچێت، بەڵام ئیمامی عوسمان گوێی بەوە نەدا و بڕیاری دا کۆتا ساتەکانی تەمەنی خۆی لە خزمەتی قورئانی پیرۆزدا بباتە سەر، بۆیە لە قورئان

خوێندنەکەی بەردەوام بوو تا ئەوەی لە کتوپڕێکدا ناحەزانی ئیسلام دایان بە سەریدا و لە کاتی خوێندنی قورئاندا شەهیدیان کرد.

ئەمەش موسڵمانانی تەواو بێزار و دڵگران کرد، چونکە موسڵمانەکان زۆرێکیان لە دەرەوەی شارەوە بوون و بەڕێکەوتبوون تا بێن بۆ ڕزگارکردنی ئیمامی عوسمان، بەڵام فریا نەکەوتن، ئەوانەی مەککەش کەم و بێ دەسەڵات بوون.

پەند و ئامۆژگاری:

1- ناحەزان و دوژمنانی ئیسلام هەمیشە هەوڵی ئەوە دەدەن زیان بە موسڵمانان بگەیەنن، بۆیە دەبێت موسڵمانان زۆر وریا و ئاگاداریان بن و خۆیان لە زیانیان بپارێزن.

2- دەبێ چاوەڕێی پاداشت لە خوای گەورە بکەین، نەوەك خەڵکی تر، چونکە زۆر کەس هەن با چاکەیان لەگەڵدا بکەین، ئەوان خراپەو لاسار دەبن، لەگەڵ ئەوەشدا کەسانی واهەن زۆر چاکن و سوپاسی کارەکەمان دەکەن.

3- با ئێمەش وەك ئیمامی عوسمان ژیانمان لە خزمەتی قورئاندا ببەینە سەر و لەو پێناوەشدا گیانمان بەختبکەین.

4- خۆشەویستیمان بۆ ئیمامی عوسمان زیاد دەکات کاتێ دەبینین ژیانی لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)و یاران و قورئانی پیرۆزدا بردەسەر تا شەهید بوو.

پرسیارەکان:

1- باسی لەدایك بوونی ئیمامی عوسمان بکەو ناوی دایك و باوکی چی بوو؟

2- ئیمامی عوسمان لە تەمەنی منداڵی و سەرەتای ژیانیدا ڕەفتاری چۆن بوو؟

3- دەتوانین بلێیت ئیمامی عوسمان چۆن موسڵمان بوو؟

4- کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) کۆچی دوایی کرد، ئیمامی عوسمان چی کرد؟

5- بۆچی ئیمامی عوسمان لە جەنگی بەدردا بەشداری نەکرد؟

6- چ پەندو ئامۆژگارییەك لە بەخششی ئیمامی عوسماندا وەردەگرین؟

7- ئیمامی عوسمان چۆن بوو بە جێنشین؟

8- باسی کۆچی ئیمامی عوسمان بۆ حەبەشە بکە؟

9- چی پەندو ئامۆژگارییەك لە ئازاردانی ئیمامی عوسمان لە مەککەدا وەردەگریت؟

10- کێ بوویە هۆکاری سەرەکی شەهیدبوونی ئیمامی عوسمانی کوڕی عەففان؟

11- بۆچی بە ئیمامی عوسمانیان دەوت زوننوورەین(خاوەنی دوو ڕووناکییەکە)؟

12- تۆ چەندە ئیمامی عوسمانت خۆش دەوێت؟ ئەگەر لە سەردەمی ئەودا بوویتایە چیت دەکرد؟

عەلی کوڕی ئەبووتـالیب(رضي الله عنه)

ناساندن:

ناوی عەلی کوڕی ئەبووتالیبە و ئامۆزای پێغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم)، لە شاری مەککە لـەدایك بووە، یەکـەم منـداڵی موسـڵمان و زاوای پێغەمبـەر(صلى الله عليه وسلم) و هاوسـەری فاتیمـەی کچـی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) و باوکی حەسەن و حوسەین بووە، لە دوای ئیمامی عوسمان بووە بـە سەرکردەی موسڵمانان و لە کۆتاییدا شەهید بووە.

لەدایکبوونی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه):

پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) لە شاری مەککەدا بوو و تـەمەنی (30)ساڵ بوو، پێنج ساڵ بوو ژنـی هێنابوو، لە نـاو گـەرماو قـەرەباڵغی شـاری مەککـەدا منـداڵێك بـە نـاوی عـەلی کـوڕی ئەبووتاڵیب لە دایکبوو، ئیمامی عەلی کوڕی ئەبووتالیب بوو، ئەبووتالیبیش لە شـاری مەککەدا ناودار بوو، ئەو دەسەڵاتێکی گەورەی هەبوو، بەڵام پارەو سامانی زۆر نەبوو، بەتایبەت ئەبووتالیب چوو بوو بە تـەمەنداو پیر بووبوو.

ژیانی منداڵی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه):

ئیمامی عەلی هـەر لـە منداڵیـەوە کەسـێکی ژیـرو پاکوخـاوێن و ڕێکوپێـك بـوو، ئـەو هەرگیز بتـەکانی خـۆش نەدەویسـت وکڕنوشـی بـۆ نـەدەبردن، بـەڵکو گاڵتـەی بـەوە دەهات مرۆڤ شتی وەکوو خۆی یان لە خۆی بچووکتر بپەرستێت، ئەو پێی وابوو چۆن مرۆڤ دەبێـت کڕنـووش بـۆ بتێـك ببـات کـە لـە داروبـەرد دروسـتکراوە، هـەروەها ئـەو عارەقی نەدەخواردەوە و خۆی لە قسەی ناشیرین دەپاراسـت، بـاوکی ئیمـامی عـەلی

پیر بووبوو و توانای ئەوەی نەبوو بە باشی سەرپەرشتی منداڵەکانی بکات، بۆیە براو خزمەکانی بڕیاریاندا هەریەکەو یەکێك لە منداڵەکانی ببەن بۆ لای خۆیان، ئەوەبوو پێغەمبەری ئازیز ئیمامی عەلی برد بۆ لای خۆی تا پەروەردەی بکات و پێی بگەیەنێت و سەرپەرشتیاری بکات.

ئیمامی عەلی لە ماڵی پێغەمبەر(ﷺ) و خەدیجەدا ژیانی منداڵی دەبردەسەر، ئەو هەر لەو کاتەوە فێری ئاکار و ڕەوشتە جوانەکانی ژیان بوو، فێری ئەوەبوو کە ژیان بۆ ئەوە نیە مرۆڤ تیایدا کاری خراپە ئەنجام بدات، بەڵکو کاری خراپ بۆ هەموان مایەی ناخۆشییە.

کاتێ خوای گەورە پەیامی ئیسلامی بۆ پێغەمبەر(ﷺ)نارد، ئیمامی عەلی یەکێ بوو لەو کەسانەی کە زۆر زوو باوەڕی بە پێغەمبەر(ﷺ) هێنا، چونکە ئەو دەیزانی کە پێغەمبەر(ﷺ) چەندە ڕاستگۆو چاکەکارە، بەو جۆرە ئیمامی عەلی هەر لە منداڵییەوە بە باوەڕداری ژیانی بردەسەر، پێغەمبەر(ﷺ) ئیمامی عەلی بێناز نەدەکرد و وەك منداڵی خۆی هەموو خزمەتێکی دەکردو دڵی خۆش دەکرد و پەروەردەی دەکرد.

پرسیار/ ناوی خوشك و براکانی ئیمامی عەلی چی بوون؟

وەڵام/ ناوی براکانی ئیمامی عەلی بریتی بوون لە: (تالیب، عقیل، جەعفەر)، هەروەها ناوی خوشکەکانیشی بریتی بوون لە (ئوم هانی، جومانە).

موسڵمان بوونی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه):

ڕۆژێکیان ئیمامی عەلی هات بۆ ماڵی پێغەمبەر(ﷺ) و سەیری کرد پێغەمبەر(ﷺ) و خەدیجە نوێژ دەکەن، ئیمامی عەلی سەری سوڕما، چونکە جارانی پێشتر شتی وای نەبینی بوو، بۆیە وەستا تا نوێژەکەیان تەواو کرد، دواتر چوو بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) و پێی وت: ئەو کارە چی بوو ئێوە ئەنجامتان دەدا؟ پێغەمبەر(ﷺ)یش فەرمووی: (**دين الله اصطفاه لنفسه و بعث به رسله، فادعوك الى الله وحده و الى عبادته و تكفر باللات والعزى**). (ئەمە پەیام و ئایینی خوای گەورەیە کە خۆی هەڵیبژاردووە و پێغەمبەرانی ناردووە تا بیگەیەنن بە خەڵك، منیش داوات لێدەکەم باوەڕ بەخوا بهێنیت و بتەکانی لات و عوززا بە درۆ و ناڕاست بزانیت، بەلاَم عەلی سەری سوڕماو وتی با بڕۆم باسی بکەم بۆ باوکم ئەگەر ڕازی بوو ئینجا باوەڕ دێنم، پێغەمبەر(ﷺ) حەزی نەکرد ئیمامی عەلی ئەوە بگێڕێتەوە و فەرمووی: (**يا علي اذا لم تسلم فاكتم**) واتە: (عەلی ئەگەر موسڵمان نابیت، ئەمە لای کەس باس مەکە).

ئیمامی عەلی ئەو شەوە بەردەوام بیری لە قسەکانی پێغەمبەر(ﷺ)دەکردەوە و دەیویست بزانێت موسڵمان بێت باشە یان هەر وەك جاران بێت، بەلاَم لە درەنگە شەودا خوای گەورە دڵی ئیمامی عەلی نەرم کردو ئیمامی عەلی بڕیاریدا بەبێ ئەوەی بە باوکی بڵێت موسڵمان بێت.

بەیانی بە پەلە چویە خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) و باوەڕی هێناو موسڵمان بوو، بەلاَم ئیمامی عەلی نەیدەهێشت باوکی بە موسڵمان بوونی بزانێت، بەڵکو هەر بە نهێنی

لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)دا نوێژی دەکرد و قورئانی دەخوێند و فێری زانیارییەکانی ئیسلام دەبوو.

بەڵام ڕۆژێکیان ئەبووتالیب پێغەمبەر(ﷺ)و ئیمامی عەلی بینی نوێژیان دەکرد، ئەبووتالیب بە موحەممەد(ﷺ)ی وت: برازای خۆشەویستم ئەوە چی دەکەن؟!! پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (مامە گیان ئەمە ئایینی خوا و فریشتەکانی خوا و پێغەمبەرەکانی خوا و ئیبراهیمی باپیرمانە)، بەڵام ئەبووتالیب موسڵمان نەبوو و وتی: برازای خۆشەویستم من ناتوانم واز لە ئایینی باوباپیرانی خۆم بهێنم، بەڵام بەڵێنی پێدا کە تا ماوە پاڵپشتی بکات و نەهێڵێت ئازار بدرێت، چونکە ئەو دەیزانی کە پێغەمبەر(ﷺ) چەندە ڕاستگۆ و بە ڕەوشتە، ئیمامی عەلی لەو ماوەیەدا بۆ بانگەواز کردن بۆ ئایینی خوا یارمەتی پێغەمبەر(ﷺ)ی دەدا و خۆی فێری زانیارییەکانی ئیسلام دەکرد و بۆ هەموو شوێنێك لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)دەچوو و بەجێی نەدەهێشت.

پێغەمبەر(ﷺ)یش ئیمامی عەلی زۆر خۆشدەویست و گرنگییەکی زۆری پێدەدا، تەنانەت ئەو ڕۆژەی ئەبووتالیبی باوکی کۆچی دوایی کرد، پێغەمبەر(ﷺ) نازی ئیمامی عەلی کێشا و دڵنەوایی دایەوە و داوای لە ئیمامی عەلی کرد کە باوکی بشوات و ئەسپەردەی بکات.

ئیمامی عەلی چەندین جار لە بانگەواز کردنیدا بۆ ئیسلام یارمەتی پێغەمبەر(ﷺ)ی دەدا، ئەوەتا ئەبووزەر کاتێ دەیەوێت موسڵمان بێت ئیمامی عەلی بە لێزانانە دەیبات

بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ)و لەوێ ئەبوو زەر باوەڕ دەهێنێت، ئەبووزەر هاتە ناو شاری مەككە و بە دوای پێغەمبەر(ﷺ)دا دەگەڕا، ئیمامی عەلی كە زانی ئەبووزەر كەس ناناسێت و بێگانەیە، میوانی كرد بۆ ماڵی خۆیان و لەوێ ماوەیەك لەلای بوو، دواتر كە زانی ئەبووزەر دەیەوێت پێغەمبەر(ﷺ) ببینێت، داوای لە ئەبووزەر كرد كە بە دوایدا بێت و كارێ نەكات كە بێباوەڕان پێی بزانن، بەو جۆرە ئیمامی عەلی ئەبووزرەی برد بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) و ئەبووزەر لەوێ موسڵمان بوو.

هەروەها كاتێ پێغەمبەر(ﷺ) دەچوو بۆ سەردانی هۆزەكان تا ئایینی ئیسلامیان پێ بگەیەنێت، ئیمامی عەلی لەگەڵ خۆیدا دەبرد، چونكە دڵنیابوو كە ئیمامی عەلی لە گەڵیدا ڕاستگۆیە و پاڵپشتی پێغەمبەر(ﷺ) دەكات، بەمجۆرە ئیمامی عەلی ژیانی منداڵی خۆی لە خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) بردە سەر و فێری كۆمەڵێ شتی جوان و زانیاری ئیسلام بوو، لەوانە:

1- ئیمامی عەلی فێری ئەوەبوو كە تەنها یەك خوا هەیە و هیچ كەس نییە هێندەی خوای گەورە بەهێز بێت، بەڵكو پێغەمبەر(ﷺ)یش بەندەیەكی خوایە.

2- مرۆڤ بۆ ئەوە دروستكراوە كە پەرستشی خوای گەورە بكات تا بچێتە بەهەشتی بەرین.

3- دەبێت موسڵمان ڕەوشت و ئاكاری جوانی هەبێت وببێتە نموونە بۆ هەموو خەڵكانی تر تا بزانن ئایینی ئیسلام چەندە جوان و دروست و گەورەیە.

4- ئیمامی عەلی فێری ئەوەبوو کە هەر موسڵمانێك ئایینی ئیسلامی وەرگرت، دەبێت جێبەجێی بکات و خەڵکی تریش فێر بکات و ئامادە بێت لە پێناو ئایینی ئیسلامدا ماڵ وگیانی خۆی بەخت بکات.

پەندو ئامۆژگاری:

دەبێت یارمەتی خزم و کەسو کارە پیر وهەژارەکانمان بدەین وەك چۆن پێغەمبەری ئازیزمان(ﷺ)یارمەتی ئەبووتالیبی دا.

هەر کاتێ کەسێکی ڕاستگۆ و دڵسۆز ڕەوشتێکی جوانی فێر کردین، پێویستە لێوەی فێر بین و سوپاسی بکەین.

موسڵمانی ژیر و وریا ئەو کەسەیە کە کاتێ خۆی فێری شتێکی جوان و چاك بوو، هەوڵبدات خەڵکی تریش فێر بکات تا هەموان سوودی لێ وەرگرن.

کاتێ کەسێ پێی وتین با شتێك بە نهێنی بپارێزین و لای هیچکەس باسی نەکەین، نابێ بڕۆین بیگێڕینەوە بۆ خەڵك، چونکە ئەوە لە ئیسلامدا تاوانە.

با ئێمەش وەك ئیمامی عەلی هەمیشە لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ) بین و بەجێی نەهێڵین، ئەگەر ئێستا پێغەمبەر(ﷺ) نەماوە خۆ فەرموودە پیرۆزەکانی ماون، ئەگەر هەموو کاتێ فەرموودەکانی بخوێنینەوەو جێبەجێیان بکەین، ئەوە وەك ئەوە وایە هەمیشە لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)بین.

ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) لەکاتی کۆچکردنی پێغەمبەر(ﷺ) بۆ مەدینە:

کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) ویستی کۆچ بکات بۆ شاری مەدینە، هەوڵیدا پێشتر کاروبارەکانی لە مەککەدا تەواو بکات ئینجا بچێت بۆ شاری مەدینە، پێغەمبەر(ﷺ) حەزی نەدەکرد مەککە بەجێ بهێڵێت بەڵام ناچاربوو، چونکە بێباوەڕەکان وازیان لێ نەدەهێنا و ئازاریان دەدان.

پێغەمبەری خوا (ﷺ) ویستی لەگەڵ ئیمامی ئەبووبەکری صدیق کۆچ بکات، بەڵام هەندێ شت ومەك و ئەمانەتی خەڵکی شاری مەککەی لەلا بوو، پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیویست بیانداتەوەو دەست خاوەنەکانیان، بۆ ئەمە بڕیاریدا ئیمامی عەلی کوڕی ئەبووتالیب بەجێ بهێڵێت تا ئەمانەتەکان بگێڕێتەوە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) داوای لە ئیمامی عەلی کرد لە شوێنەکەی ئەودا بخەوێت و لەوێ بێت تا ئەمانەتەکان تەسلیم بکاتەوە، ئینجا پێغەمبەری خوا (ﷺ) و ئیمامی ئەبووبەکر پێکەوە چوونەدەرێ تا کۆچ بکەن بۆ شاری مەدینە.

ئیمامی عەلیش لە شوێنەکەی پێغەمبەر(ﷺ) نووست، بێباوەڕەکانیش نەخشەیان دانابوو پێغەمبەر(ﷺ) بکوژن، کاتێ شەو چوون بۆ ئەوێ سەیردەکەن ئیمامی عەلی لە شوێنی پێغەمبەر(ﷺ)دایە، وتیان ئەی عەلی کوا موحەممەد؟ ئەویش وتی: نازانم لە کوێیە؟ بێباوەڕەکان تەواو بێ هیوا بوون و نەیاندەزانی چی بکەن، ئیمامی عەلی خۆشەویست زۆر خۆشحاڵ بوو کە توانی بە سەرکەوتوانە کارەکانی جێبەجێ بکات و هیچ ترسی لە مردن نەبوو.

کۆچکردنی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) بۆ مەدینە :

لـە دوای ئـەوەی عـەلی کـوڕی ئـەبووتالیب یـەك یـەك ئەمانەتـەکانی گێڕایـەوە بـۆ خاوەنەکانی و دڵنیابوو هیچ کەس نییە ئەمانەتەکەی وەرنەگرتبێتەوە، ئینجا بڕیاریـدا کۆچ بکات بۆ مەدینە بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ)، بەڵام ئیمامی عەلی نە وشتر و نە ئەسپی پیَ نەبوو، هاوڕێشی لەگەڵدا نـەبوو، ئەمـەش کـارێکی سـەختە، بـەڵام ئیمـامی عـەلی ئامادەبوو هەر ناڕەحەتییەك بچەژێت تا زووتر بە دیداری پێغەمبەر(ﷺ)شاد بێتـەوە. ئەو ئامادەبوو برسێتی و تینوێتی و ماندوێتی بچەژێت، بەڵام بگات بەپێغەمبەر(ﷺ).

ئیمامی عەلی بە ڕۆژ ڕێی نەدەکرد، چونکە خۆرەتاوێکی زۆر گەرم بوو، کـاتیَ شـەو دەهات ئیمامی عـەلی بەتـەنها و بـە پـیَ دەڕۆشـت بەڕێـدا و بـەوجۆرە ئیمـامی عـەلی بەوپـەڕی مانـدوێتی و سـەختییەوە ڕێگـەی کۆچـی بـڕی تـا گەیشـتە خزمـەتی پێغەمبەر(ﷺ)و جارێکی تر پێی شاد بوویەوە.

ژیانی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) لە مەدینەدا :

کاتیَ ئیمامی عەلی گەیشتە شاری مەدینە، سەیردەکات موسڵمانان هەموویان لـەویَ کۆبوونەتەوە و خۆشی و کامـەرانی دایگرتـوون، موسـڵمانان لـە جیـاتی ئـەوەی ئـازار بدرێن ڕێزیان لێدەگیرێت و ماڵ و سـامانیان لەگەڵـدا دابـەش دەکـریَ و بـە براگیـان و خوشکی بەڕێز ناوی یەکتر دەبەن، سەیر دەکات موسڵمانان خۆیان سەرقاڵ کـردووە بە مزگەوتەوە وسەرقاڵی ئیشـکردنن، هـەروەها خـەڵکێکی زۆری مەدینـەش موسـڵمان

بون و پێغەمبەر(ﷺ) هەموو موسڵمانێکی مەککەی لەگەڵ موسڵمانێکی مەدینەدا کردووە بە برا و ماڵ وسامان و زەوی و باخیان بۆ هەردووکیان دەبوو.

ئیمامی عەلی بە پێغەمبەر(ﷺ)ی وت: ئەی پێغەمبەری خوا ! کێ دەبێت بە برای من؟ من خۆم بە تەنهام، پێغەمبەر(ﷺ)یش پێی فەرموو: (**يا علي انت اخي في الدنيا و الاخرة**) عەلی گیان تۆ لە دنیاو دواڕۆژدا برای منی، بەمجۆرە چاکترین بەش و خۆشی کەوتە بەر ئیمامی عەلی.

پەندو ئامۆژگاری:

هەموومان دەبێت خاك و وڵاتی خۆمانمان خۆشبوێت، وەك چۆن پێغەمبەر(ﷺ) وڵاتی خۆی خۆش ویست، بەڵام دەبێت بیرمان بێت ئایینەکەمان لە هەموو شتێك گرنگترە.

با ئێمەش هەوڵ بدەین ئەمانەتەکان بپارێزین و بیاندەینەوە دەستی خاوەنەکانیان، سەیرکەن ئیمامی عەلی چۆن ئەمانەتەکانی پێغەمبەر(ﷺ)ی گێڕایەوە بۆ خاوەنەکانی.

موسڵمان ئامادەیە لەپێناو خۆشەویستی خواو پێغەمبەرەکەیدا هەموو ئازار و ناڕەحەتییەك کە بێتەڕێی بیچەژێت بۆ ئەوەی ئەوان لێی ڕازی بن.

چاکترین برایەتی و خوشکایەتی برایەتی و خوشکایەتی ئیسلامە، موسڵمان دەبێت چی بۆ خۆی پێ خۆشە، بۆ براو خوشکە موسڵمانەکەی خۆیشی پێی خۆش بێت و یارمەتی یەکتر بدەن.

ژنهێنانی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) کوڕی ئەبووتالیب:

ئیمامی عەلی کوڕی ئەبووتالیب لە مەدینەدا بوو، بەڵام تەمەنی گەیشتبووە ئەوەی کە ئیتر بیر لە هاوسەرگیری بکاتەوە و ژن بهێنێت، بۆ ئەمەش بیری دەکردەوە کە چ ئافرەتێك بهێنێت، هەرچەندە سەیری دەکرد چاکترین ئافرەتێك کە دۆزییەوە بریتی بوو لە فاتیمەی کچی پێغەمبەر(ﷺ)، چونکە هەم کچێکی پاك و باوەڕدار بوو، هەم باوکێکی گەورە و خۆشەویستی هەبوو کە پێغەمبەر(ﷺ)بوو.

بۆ ئەمەش کەسێکی نارد تا بچێتە داوای فاتیمە، ئیمامی عەلی خۆی شەرمی دەکرد بچێت، چونکە ماوەیەکی زۆر لە ماڵی پێغەمبەر(ﷺ) ژیابوو، پێغەمبەر(ﷺ)یش ڕازی بوو، بەمجۆرە ئیمامی عەلی و فاتیمە بوون بە هاوسەری یەکتر، ئیمامی عەلی کەسێکی هەژار بوو و ماڵ وسامانێکی کەمی هەبوو، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) بیانووی پێ نەگرت، چونکە گرنگ لای پێغەمبەر(ﷺ) ئەوەبوو کە کوڕەکە کەسێکی باوەڕدارو ژیرو بەڕەوشت بێت، پێغەمبەر(ﷺ)ئیمامی عەلی و فاتیمەی فێری ئەوە کرد کە ڕێزی یەکتر بگرن و یەکتریان خۆش بوێت و لەسەر پارەو سامان ژیانی خۆیان تاڵ نەکەن، بەڵکو گرنگ ئەوەیە کە ڕازی بن بەوەی کە هەیانە.

لە ئەنجامی هاوسەرگیری فاتیمە و ئیمامی عەلییەوە خوای گەورە چەند منداڵێکی پێ بەخشین کە ناودارترینیان ئیمامی حەسەن و حوسەین بوون خوای گەورە لە هەموویان ڕازی بێت.

ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) لە جەنگەکانی پێغەمبەر(ﷺ)دا :

ئیمامی عەلی وەك زۆربەی هاوەڵانی تر لە جەنگەکانی پێغەمبەر(ﷺ)دا بەشداری دەکرد، بەڵام ئەو لە هاوەڵان جیاوازتر بوو، چونکە زیاتر بەشداری لەجەنگەکاندا هەبوو و ڕۆڵێکی گەورەتری هەبوو. پێغەمبەر(ﷺ)یش لە جەنگەکاندا گرنگییەکی زیاتری بە ئیمامی عەلی دەدا.

لە جەنگی بەدردا کە سەرەتای جەنگی موسڵمانان بوو، بێباوەڕان داوایان کرد کە هەر کام و سێ کەس بهێنن تا جەنگ بکەن، بێباوەڕان سێ کەسیان هاتنە ناو مەیدانەکەوە، موسڵمانەکانیش سێ کەسیان چوونە دەرەوە، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) گێڕاندنیەوە و سێ کەسی تری نارد، یەکێك لەوانە حەمزەی کوڕی عەبدولموتەڵیب و یەکیان ئەبووعوبەیدەو ئەوی تریشیان ئیمامی عەلی بوو، ئیمامی عەلی زۆر بە ئازایانە بێباوەڕەکەی بەرامبەری خۆی کوشت، حەمزەش بەرامبەرە بێباوەڕەکەی خۆی کوشت، ئینجا پێکەوە چوون بۆ یارمەتیدانی ئەبووعوبەیدە کە بریندار بووبوو، ئیمامی عەلی لە جەنگەکەدا زۆر بە دلێرییەوە جەنگی دەکرد و لە جەنگەکەدا موسڵمانان سەرکەوتن.

هەروەها ئیمامی عەلی لە جەنگەکانی تریشدا بەشداری دەکرد، ئەو ئامادەبوو گیانی خۆی لە پێناوی خوای گەورەدا بەخت بکات، چونکە دەیزانی ئەگەر لەو جەنگەدا بکوژرێت ئەوا شەهید دەبێت و بەهەشتی بەرین دەبێتە شوێنی.

لە ڕێککەوتننامەی حودەیبیەشدا کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) ویستی بچێت بۆ سەردانی ماڵی خوا، کەچی قوڕەیشییەکان ڕێگەیان پێنەدا، لە کۆتاییدا بڕیار درا کە ڕێککەوتن ببەستن، ئەو کەسەی دەقی ڕێککەوتننامەکەی دەنووسی ئیمامی عەلی بوو، بەمجۆرە پێغەمبەر(ﷺ) ئەمجارەش گەرنگی تایبەتی بە ئیمامی عەلی کوڕی ئەبوو تالیب دا.

هەروەها لە جەنگی خەیبەریشدا کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) بڕیاریدا هێرش بکاتە سەر جوولەکەکانی خەیبەر، موسڵمانان بۆ ئەو جەنگە کۆبوونەوە، بەڵام قەڵاکە زۆر سەخت بوو وجوولەکەکان زۆر بە سەختی بەرگرییان دەکرد، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: سبەینێ ئاڵاکە دەدەمە دەست کەسێکەوە خواو پێغەمبەری خوای زۆر خۆش دەوێت و خواو پێغەمبەری خوایش ئەویان زۆر خۆش دەوێت، ئەو کەسەش ئیمامی عەلی بوو. بەڵام ئیمامی عەلی لەو کاتەدا ئازاری چاوی هەبوو، پێغەمبەر(ﷺ)یش عەلی بانگکرد و تفی دا لە چاوی بۆ ئەوەی چاوی چاك بێتەوە، یەکسەر چاوی ئیمامی عەلی چاك بوویەوە، ئینجا پێغەمبەر(ﷺ) ئاڵاکەی دایە دەست و لە کۆتاییدا موسڵمانەکان سەرکەوتن، ئەمەش ڕێزێکی تری گەورە بوو کە پێغەمبەر(ﷺ) لە ئیمامی عەلی گرت.

ئیمامی عەلی یەکێکە لەو هاوەڵە بەڕێزانەی کە موژدەی بەهەشتیان پێدراوە، واتە لە ڕۆژی دواییدا یەکسەر دەچنە بەهەشت، چونکە ئیمامی عەلی کەسێکی زۆر لەخواترس و بەئیمان و ڕێکوپێك وموجاهید بوو، هەروەها ئیمامی عەلی لە فەتحی مەککە و جەنگی حونەیندا بەشداری کردووەو پێغەمبەر(ﷺ) هەر ئەرکێکی پێ سپاردبێت ئیمامی عەلی جێبەجێی کردووە.

پەندو ئامۆژگاری:

موسـڵمان هەوڵبـدات لـە هـەموو کارووبـارێکی ژیانیـدا هـاورێ و دۆسـتی ئیمانـدار پەیدابکات، لەقوتابخانەو خوێندنگەو دووکان و ئیشکردن و...هتد. وەك چۆن ئیمـامی عەلی ژنێکی ئیمانداری هێنا.

دەبێت موسڵمان ئامادە بێت ماڵ وگیانی لە پێناو ئیسلامدا بەخت بکات، سـەیرکەن هاوەڵان چۆن بە خۆشحاڵی و شانازییەوە لە جەنگەکاندا لە پێناو سەرخستنی ئایینی ئیسلامدا بەشداریان دەکرد، چۆن لە ماڵەوەو کاتی ئاشتیشدا بانگـەوازیان بـۆ ئـایینی ئیسلام دەکرد.

با منداڵان و گەنجان وەك ئیمامی عەلی لە هەوڵی زانیاری و خوێندندا بن.

ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) لە کاتی مردنی پێغەمبەر دا (ﷺ):

لە ساڵی 11 کۆچیدا پێغەمبەر(ﷺ) لە دوای ئەوەی لە کۆتا حەجی ماڵی خوای گەورەدا گەڕایەوە بۆ شاری مەدینە، هەستی بە نەخۆشییەکی سەخت دەکرد و ئازارەکەی هێندە زیادی کرد تا ئەوەی لەجێگەدا کەوت، لەو ماوەیەدا ئیمامی عەلی هەمیشە لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ) بوو و هیچ کات بە جێی نەدەهێشت.

کاتێ پێغەمبەر(ﷺ) دەیویست بچێت بۆ ماڵی یەکێك لە خێزانەکانی تری، ئیمامی عەلی یارمەتی دەدا، کاتێکیش دەیویست بچێت بۆ مزگەوت هەر ئیمامی عەلی لەگەڵیدا بوو، ئەمە وای کردبوو کۆتا ساتەکانی تەمەنی پێغەمبەر(ﷺ) لەگەڵ ئیمامی عەلیدا بێت، تا ئەوەی لە کۆتاییدا گیانی پاکی گەڕایەوە بۆ لای خوای گەورە.

موسڵمانان دوچاری خەفەت و ناڕەحەتی بوون، ئیمامی عەلی تەواو خەفەتبار بوو، چونکە هەم پێغەمبەرەکەی و هەم ئامۆزاکەی و هەم باوکی خێزانەکەی کە موحەممەد(ﷺ)بوو مرد، ئیمامی عەلی بە تەرمی پێغەمبەر(ﷺ)ەوە سەرقاڵ بوو، دوای ئەوە قسەکرا لەسەر ئەوەی چۆن تەرمی پێغەمبەر(ﷺ) بشۆن؟ ئیمامی عەلی تەرمەکەی شۆردو لەگەڵ کۆمەڵێ لە موسڵمانان ئەسپەردەیان کرد.

بەم جۆرە ئیمامی عەلی جارێکی تر ژیانی تووشی ناڕەحەتی بوویەوەو هێندەی تر هەستی بە تەنهایی و بێتاقەتی دەکرد، چونکە پێغەمبەرەکەی کە هەمیشە ئاگای لێی بوو بەجێی هێشت.

ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) لە سەردەمی خەلیفەکانی ڕاشیدیندا:

دەتوانین بەم شێوە ژیانی ئیمامی عەلی لە سەردەمی جێنشینەکاندا باس بکەین:

ئیمامی عەلی لە سەردەمی ئیمامی ئەبووبەکردا(رضي الله عنهم):

پاش ئەوەی پێغەمبەر(ﷺ) کۆچی دوایی کرد، موسڵمانان هەموو بەیعەتیان دا بە ئیمامی ئەبووبەکر، بەڵام لەو کاتەدا ئیمامی عەلی سەرقاڵی ئەسپەردەکردنی پێغەمبەر(ﷺ) بوو، بۆیە بەیانی ئیمامی عەلی چوو لە مزگەوت بەیعەتی دا بە ئیمامی ئەبووبەکر.

لە سەردەمی دەسەڵاتی ئیمامی ئەبووبەکردا، ئیمامی عەلی گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خەلیفەی موسڵمانانی دەکرد، هەروەها موسڵمانانی فێری زانستە شەرعییەکان دەکرد، لەم سەردەمەدا ئیمامی عەلی تووشی ناخۆشییەکی زۆر سەخت بوو، ئەویش ئەوەبوو کە فاتیمەی خێزانی کۆچی دوایی کرد و گەڕایەوە بۆ لای خوای گەورە، ئیمامی ئەبووبەکر لەو کاتەدا چوو بۆ ماڵی ئیمامی عەلی و سەردانی فاتیمەی کچی پێغەمبەری(ﷺ) کرد، لەو کاتی نەخۆشی فاتیمەدا ئیمامی ئەبووبەکر ئەسمائی ژنی خۆی نارد تا خزمەتی فاتیمە بکات و ئاگاداری بێت.

ئیمامی عەلی یەکێك بوو لەو کەسانەی کە ئیمامی ئەبووبەکر ڕاوێژی پێکرد تا بزانێت لە دوای خۆی کێ بکات بە جێنشینی موسڵمانان، ئیمامی عەلیش پێی باش بوو ئیمامی عومەری کوڕی خەتتاب ببێت بە جێنشینی موسڵمانان.

ئیمامی عەلی لە سەردەمی ئیمامی عومەردا(رضي الله عنه):

ئیمامی عەلی لە سەردەمی ئیمامی عومەردا بەردەوام لە ژێر فەرمانی خەلیفەدا بوو، ئەو خزمەتی موسڵمانانی دەکردو فێری بنەماکانی ئیسلامی دەکردن، ئیمامی عومەریش لەکاروبارەکاندا ڕاوێژی بە ئیمامی عەلی دەکرد.

دەگێڕنەوە جارێك ئیمامی عەلی زرێیەکی لێ ون دەبێت، جوولەکەیەك دەیبات بۆ خۆی، کاتێ ئیمامی عەلی دەیبینێت پێی دەڵێت ئەوە هی منە، بەڵام جوولەکەکە پێی ناداتەوە، ناچار دەچێت بۆ لای ئیمامی عومەر تا دادگاییان بکات، لەوێ ئیمامی عومەر بە ئیمامی عەلی دەڵێت: هیچ بەڵگەیەکت هەیە کە ئەوە هی تۆیە؟ ئەویش دەڵێت: نا، بە جوولەکەکەش دەڵێت: ئامادەی سوێند بخۆیت هی تۆیە؟ جوولەکەکەش سوێند دەخوات کە هی خۆیەتی، بەوجۆرە ئیمامی عەلی ڕازی دەبێت و دادگاییەکەی قبووڵ دەبێت.

ئیمامی عەلی لەسەردەمی ئیمامی عوسماندا(ﷺ):

کاتێ ئیمامی عومەر شەهیدکرا، لە پێش شەهیدبوونیدا کۆمەڵێك لە هاوەڵانی کۆکردنەوە کە کەشەش کەس بوون تا کەسێك هەڵبژێرن بۆ جێنشین، ئەوانیش ئیمامی عوسمانیان هەڵبژارد، بۆیە موسڵمانان هەموویان بەیعەتیان دا بە ئیمامی عوسمان و ئیمامی عەلیش بەیعەتی پێدا.

لە سەردەمی ئیمامی عوسماندا ئیمامی عەلی گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خەلیفە بوو، هەروەها خزمەتی موسڵمانانی دەکرد، کاتێ ئیمامی عوسمان قورئانەکانی کۆکردنەوەو یەك قورئانی هێشتەوە، ئیمامی عەلی دەستخۆشی لێکرد و بە کارێکی چاکی دەزانی. بەوجۆرە ئیمامی عەلی دەژیا تا ئەوەی سەبەئیە ناپاکەکان سەریان هەڵداو بڕیاریاندا ئیمامی عەلی شەهیدبکەن، ئیمامی عەلی بەو کارە ناڕازی بوو، بەڵام نەیدەتوانی ڕێگرییان لێ بکات، چونکە ئەوان زۆر بوون.

پرسیار/ سەبەئیەکان کێن؟

وەڵام/ ئەو کۆمەڵە ناپاکە خراپەکارانە بوون کە بە ئیمامی عوسمان ڕازی نەبوون و بڕیاریاندا ئیمامی عوسمان شەهید بکەن و ئەوەبوو دواتر شەهیدیان کرد، ناوی سەرکردەکەیان عەبدوڵڵای کوڕی سەبە بوو.

ئیمامی عەلی(رضي الله عنه) لە سەردەمی خیلافەتیدا :

کاتێ ئیمامی عوسمان شەهیدکرا، لە دوای ئەو موسڵمانان ئیمامی عەلییان کرد بە جێنشینی خۆیان، بەڵام هەندێ لە موسڵمانەکان وتیان: دەبێت بزانین کێ ئیمامی عوسمانی کوشتووە ئێمەش ئەو بکوژینەوە، ئینجا ئیمامی عەلی ببێت بە جێنشین، چونکە موسڵمانان ئیمامی عوسمانیان زۆر خۆشدەویست، ئیمامی عەلی کاتێ دەسەڵاتی گرتەدەست کەوتە ڕێکخستنی کاروبارەکانی دەوڵەت، هەوڵی دەدا مافی هەموو کەسەکان بدات هەروەك چۆن جێنشینەکانی تریش وایان کرد، هەروەها ئیمامی عەلی هەوڵی دەدا دادپەروەری لە ناو وڵاتدا بڵاو بێتەوە، وتاری بە سوودی پێشکەش بە خەڵك دەکرد و لە مزگەوتدا نوێژی بۆ دەکردن، هەرچەندە ئیمامی عەلی سەرکردەی موسڵمانان بوو، کەچی وەك هەژارێك ژیانی دەبردەسەر، چونکە ئەو پێی وابوو دەبێت هەموو موسڵمانان خۆراك و نان وماڵیان هەبێت، ئینجا خۆی تێر نان بخوات، ئیمامی عەلی لە کاروبارەکانیدا زۆر ماندوو دەبوو. چونکە کۆمەڵێ خەڵکی لاسارو ئاژاوەچی هاتبوونە ناو خاك و دەسەڵاتەکەیەوە، ئەویش دەیویست بە لەسەرخۆیی لایان ببات، یەکێك لەو ناخۆشیانەی لە سەردەمی دەسەڵاتی ئیمامی عەلیدا ڕویدا بریتی بوو لە جەنگی نێوان موسڵمانان.

پرسار/ بۆچی موسڵمانان لە نێوان خۆیاندا جەنگیان دەکرد؟

وەڵام/ چونکە هەندێ لە موسڵمانەکان پێیان وابوو دەبێت یەکسەر ئەو کەسانە بکوژرێن کە ئیمامی عوسمانیان شەهید کردووە، بەڵام هەندێکی تریان پێیان وابوو

دەبێ کەمێك خۆڕابگرن ئینجا بیانکوژن، بۆ ئەوەی زاڵ بن بەسەریاندا، لەو جەنگەدا موسڵمانان تووشی ئازارو ناڕەحەتییەکی زۆربوون و خەفەت و پەژارە دایگرتن. چونکە سەیریاندەکرد هەموویان موسڵمانن، کەچی یەکتر دەکوژن، ئیمامی عەلیش زۆر بێزارو خەفەت بار بوو و نەیدەزانی چی بکات، تا ئەوەی جەنگەکە کۆتایی پێهات، ئیمامی عەلی هێندە بێزاربوو، چەندین جار داوای لەخوای گەورە دەکرد بیباتەوە بۆ لای خۆی، لە ڕاستیدا ئەوە وانەیەکی گەورە بوو بۆ موسڵمانان هەتا ڕۆژی دوایی کە جارێکی تر لە ناوخۆیاندا جەنگ نەکەن و وریابن دووڕووەکان و دوژمنەکانیان تووشی جەنگیان نەکەن، بەڵکو دەبێ یارمەتی یەکتر بدەن.

پەند و ئامۆژگاری:

1- دبێ موسڵمان ملکەچی سەرکردەی موسڵمانان بێت و لەفەرمانی دەرنەچێت. سەیرکەن ئیمامی عەلی چۆن گوێڕایەڵی فەرمانەکامی ئیمامی ئەبووبەکر و عومەر و عوسمان بوو، بەلاَم نابێت لەکاری خراپ بەگوێیان بکەین، بەڵکو دەبێت هەرکارێکی چاکیان وت جێبەجێی بکەین.

2- موسڵمان دەبێ لەبەردەم سەختی و ناڕەحەتییەکانی ژیانیدا خۆڕاگر بێت و خۆی تووشی تاوان و گوناه نەکات، ئەوەتا ئیمامی عەلی لەکاتی کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ) و فاتیمەی خێزانیدا خۆڕاگرو لەسەرخۆ بوو.

3- دەبێ ئاگاداربین کەسانی ناپاك وەك سەبەئییەکان نەبنە هۆی ئاژاوەی ناو موسڵمانان.

4- نابێت موسڵمانان لە نێوان خۆیاندا جەنگبکەن و خوێنی یەکتر بڕێژن، چونکە موسڵمانان هەموویان برای یەکترن و هەموویان شوێنکەوتەی ئاینی ئیسلامن، ئەگەریش شەڕیانکرد، دەبێ زووبەزوو ئاشتیان بکەینەوە.

5-

شەهیدبوونی ئیمامی عەلی(رضي الله عنه):

ئیمامی عەلی زۆر لەو بارودۆخە ناخۆشەی کە تێیدا بوو بێزاربوو. چونکە سەیری دەکرد موسڵمانان خوێنی یەکتر دەڕێژن و هەموان دژبەیەکن. بۆیە داوی لەخوای گەورەکردتا بیباتەوە بۆلای خۆی. ئیمامی عەلی زۆر حەزی لە شەهیدی دەکرد و لە نزاکانیدا هیوای شەهیدی دەخواست. لە شاری مەدینە لەوکاتەدا کەسێك بەناوی عەبدوڕەحمانی کوڕی مولجەم هەبوو، ئەو ئامادە نەبوو بەیعەت بدات بە ئیمامی عەلی. بەڵکو زۆر ڕقیشی لە ئیمامی عەلی بوو، لە گەڵ دوو کەسی تردا ڕێککەوت کە لە کاتی دیاری کراو و لە نوێژی بەیانیدا هەریەکەیان یەکێ لە سەرکردەکانی موسڵمانان بکوژن کە بریتی بوون لە (عەلی کوڕی ئەبووتالیب، موعاوییەی کوڕی ئەبوو سوفیان، عەمری کوڕی عاص). کاتێ هەریەکە لە وانە چوون بۆ کوشتنی کەسی خۆیان، ئیمامی موعاوییەو عەمر ڕزگاریان بوو، بەڵام عەبدوڕەحمانی کوڕی مولجەم بە خەنجەر دای بەسەر ئیمامی عەلیدا و شەهیدی کرد.

پرسیارەکان

1- ئیمامی عەلی کوڕی کێ بوو؟ چی پەیوەندییەکی هەبوو بە پێغەمبەری خواوە؟

2- دەکرێت باسی ژیانی ئیمامی عەلی لەماڵی پێغەمبەر(ﷺ)دا بکەیت؟

3- چۆن ئیمامی عەلی موسڵمان بوو؟

4- ئەو کەسەی لە شوێنەکەی پێغەمبەر(ﷺ) خەوت کێ بوو؟

ا: عومەر. ب: سامی. ج: عادل. د: عەلی.

5- باس لە کۆچ کردنی عەلی بکە بۆ شاری مەدینە.

6- ناوی منداڵەکانی ئیمامی عەلی چی بوون؟

7- خێزانەکەی ئیمامی عەلی ناوی چی بوو؟

ا: خەنساء. ب: فاتیمە. ج: سازگار. د: سومەییە.

8- ئیمامی عەلی لە جەنگی بەدردا چی کرد؟

9- گرنگترین کارەکانی ئیمامی عەلی لە سەردەمی خیلافەتیدا چی بوون؟

10- باس لە دادگایی کردنەکەی ئیمامی عەلی لە سەردەمی ئیمامی عومەردا بکە.

11- کێ ئیمامی عەلی شەهید کرد؟...

12- ئایا تۆ پێت ناخۆش بوو کە ئیمامی عەلی شەهید بوو؟

حەسەنی كوڕی عەلی(رضي الله عنه)

ناوی:

حەسـەنی كـوڕی عـەلی كـوڕی ئەبووتالیبـە. نـاوی بـاوكی عـەلی یـە. نـاوی دایكـی فاتیمـەی كچـی پێغەمبـەری خوایـە(ﷺ). برایـەكی زۆر خۆشەویسـتی هـەبوو نـاوی حوسەین بوو. چەند خوشك و برایەكی تری هەبوو.

لەدایكبوونی ئیمامی حەسەن(رضي الله عنه):

موسڵمانان كۆچیان كردبوو بۆ شاری مەدینە، پێغەمبەری ئازیزیش دواتر كۆچی كرد بۆ مەدینە و عەلی كوڕی ئەبووتالیبی لە شوێنی خۆی دانا، دوایی ئیمامی عەلی كوڕی ئەبووتالیبیش كۆچی كرد بۆ مەدینە و چووە لای پێغەمبەر(ﷺ)، ئیمامی عەلی داوای فاتیمەی كچی پێغەمبەر(ﷺ)ی كرد، پێغەمبەر(ﷺ)یش ڕازی بوو، بـەوجۆرە ئیمـامی عـەلی و فاتیمـە بـە یەكـەوە خێزانێكیـان دروسـتكرد و لـە شـاری مەدینـە و لەگـەڵ پێغەمبەری ئازیزدا بە ئیمان و خواپەرستییەوە ژیانیان دەبردەسەر.

ڕۆژێكیان لە مانگی ڕەمەزاندا پێغەمبەر(ﷺ) كە بە ڕۆژوو بوو ویستی سەردانی ماڵی فاتیمەی كچی بكـات، ئـەو دەیزانـی فاتیمـە نزیكـە منـداڵی ببێـت، ئـەوە بـوو فاتیمـە منداڵی بوو، بۆیە پێغەمبەر(ﷺ) ویسـتی بچـێت بـۆ لایـان و پیرۆزبایـیـان لـێ بكـات و منداڵەكەش ناوبنێن، پێغەمبەری ئازیز بەو تەمەنە گەورەیەی خۆیـەوە چـوو بـۆ مـاڵی ئیمـامی عـەلی و فاتیمـەو لـەوێ دانیشـت، پـاش كـەمێك فـەرمووی(**اروني ابني ما**

سمیتموه)ئادەی کوڕە شرینەکەمم نیشان بدەن تا بزانم ناوی چی لێدەنێن، ئیمامی عەلی وتی: دەمەوێت ناوی(حەرب)بێت، واتە جەنگ، بەلاَم پێغەمبەر(ﷺ) حەزی نەکرد و فەرمووی (بل هو حسن) نا با ناوی حەسەن بێت و بەو جۆرە منداڵەکەیان ناو نا حەسەن، ئینجا پێغەمبەری ئازیز ئیمامی حەسەنی گرتە باوەش و بانگیدا بە گوێیدا ودواتر پێغەمبەر(ﷺ) مەڕێکی چاکی بۆ ئیمامی حەسەن سەربڕی و بەخێر لە ڕێگەی خوادا کردی و نزای خێری بۆ ئیمامی حەسەن کرد، چونکە پێغەمبەر(ﷺ) هەر لەو کاتەوە ئیمامی حەسەنی زۆر خۆش دەویست و هیوای وابوو کەسێکی چاك و موسڵمان و بەڕێزی لێ دەرچێت.

پرسیار/ بۆچی پێغەمبەر(ﷺ)ناوی منداڵەکەی گۆڕی بۆ حەسەن؟

وەلاَم/ چونکە دەبێت ناوی جوان و باش لە منداڵ بنرێت، ئەوان ناویان نابوو جەنگ، بەلاَم پێغەمبەر(ﷺ) ناوی نا (حەسەن) واتە کەسی چاك و ڕێکوپێك.

پرسیار/ بۆچی پێغەمبەر(ﷺ) بانگی دا بە گویی حەسەندا؟

وەلاَم/ چونکە منداڵ کاتێ لەدایك دەبێت، شەیتان دەیەوێت ئازاری بدات، بەلاَم کاتێ بانگ درا بە گوێی منداڵدا شەیتان دوور دەکەوێتەوە، چونکە شەیتان زۆر ڕقی لە بانگە و لە بانگدان دەترسێت.

پەند و ئامۆژگاری:

1- با سەردانی خزمەکانمان بکەین هەروەك پێغەمبەر(ﷺ) سەردانی ئیمامی عەلی و فاتیمەی کرد.

2- با هەمیشە ناوی جوان لە منداڵ بنێین و یەکتری بە ناوی جوانەوە بانگ بکەین.

3- ئەگەر ئێمە ڕۆژانە گوێ لە بانگ بگرین، ئیتر شەیتان لێمان ڕادەکات و نزیك نابێتەوە، چونکە شەیتان ڕقی لە بانگە.

4- فێری ئەوە دەبین ئەگەر پارە و سامانمان هەبوو، با لەکاتی منداڵ بووندا مەڕو ماڵات سەرببڕین و خێر بکەین بۆ ئەو منداڵە، هەروەك چۆن پێغەمبەر(ﷺ) مەڕێکی بۆ حەسەنی کچەزای خۆشەویستی سەربڕی، هەروەها نزای خێری بۆ بکەین و پێ خۆشحاڵ بین کە لەدایك بووە.

ژیانی منداڵی ئیمامی حەسەن(رضي الله عنه):

ئیمامی حەسەن هەر لە منداڵیەوە ژیانی لەگەڵ قورئان و نوێژ و کاری چاك و جوان و ڕەوشتی جواندا دەبردە سەر، چونکە دایك و باوکی و باپیری کە پێغەمبەر(ﷺ)بوو هەمیشە سەرقاڵی نوێژو قورئان و کارکردنی چاك و ڕەوشتی جوان بوون، ئیمامی حەسەنیش لەوانەوە فێری ئەو شتە جوانانە بوو. چونکە ئەوان ئیمامی حەسەنیان فێر دەکرد.

دایك و باوكی ئیمامی حەسەن هەژار بوون و پارەی زۆریان نەبوو، بەڵام ئیمامی حەسەنیش ژیر بوو و بیانوی پێ نەدەگرتن، هەرچییان هەبوایە پێی ڕازی بوو و سوپاسی خوای لەسەر دەكرد، چونكە ئیمامی حەسەن دەیزانی ئیمان لە هەموو شتێك گرنگترە و ئەگەر ڕۆژێك نانی كەم بخوات، ئەوا دەتوانێت خۆڕا گربێت و خوای گەورە پاداشتی چاكەی بۆ بنووسێت، بەڵام ئەگەر ڕۆژێك ئیمانی نەبێت، ئەوا خوای گەورەی لێی دەڕەنجێت و تووشی تاوان دەبێت، بۆیە ئیمامی حەسەن هەر لە منداڵییەوە ژیر و تێگەیشتوو بوو.

پێغەمبەری ئازیز ئیمامی حەسەنی زۆر خۆش دەویست و هەموو جار لە باوەشی دەگرت و قسەی بۆ دەكرد و لەگەڵیدا یاری دەكرد و دەیبرد بۆ مزگەوت و لەلای خۆی دایدەنیشاند و حەزی دەكرد هەمیشە لەلای بێت، پێغەمبەر(ﷺ) هێندە ئیمامی حەسەنی خۆشدەویست، دەیفەرموو(**اللهم إني أحبه فأحبه وأحب من يحبه**).(خوایە من حەسەنم خۆش دەوێت، دەی خوایە تۆش خۆشت بوێت وئەو كەسەشت خۆش بوێت كە حەسەنی خۆش دەوێت).

جارێكیان پێغەمبەر(ﷺ)ئیمامی حەسەنی لەگەڵ حوسەینی برایدا برد بۆ مزگەوت، لەوێ ئەوان بۆ خۆیان یارییان دەكرد، پێغەمبەر(ﷺ)یش نوێژی دەكرد، حەسەن وحوسەین چوونە سەر كۆڵی پێغەمبەر(ﷺ) و یارییان دەكرد، پێغەمبەری ئازیز حەزی نەدەكرد یارییەكەیان لێ تێك بدات و وەستا تا خۆیان لاچوون، دوایی هاوەڵان گلەییان كرد كە بۆچی وادەكەن و دەیانویست لە نوێژەكەی پێغەمبەر(ﷺ)دووریان

بخەنەوە، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (**دعهما بابي هما وامي، من احبني فليحب هذين**)، (وازیان لێ بێنن، بە دایك و باوكمەوە بە قوربانیانبم. هەركەسێ منی خۆش بوێت با ئەم دوو منداڵەیشی خۆش بوێت، واتە ئیمامی حەسەن و حوسەین).

پرسیار/ بۆچی پێغەمبەر(ﷺ)ئیمامی حەسەنی دەبرد بۆ مزگەوت؟

وەڵام/ بۆ ئەوەی ئیمامی حەسەن فێری مزگەوت بێت و بزانێت مزگەوت چەندە خۆشە و لەوێ تێكەڵی موسڵمانان بێت وفێری ئاكارو وتەی جوان بێت، پێغەمبەری ئازیز حەسەنی دەخستە قەلاّ دۆشكان (سەر شانی)خۆی و دەیفەرموو خوایە من حەسەنم خۆش دەوێت دەی تۆش خۆشت بوێت، بەوجۆرە ئیمامی حەسەن زۆر جار لەگەڵ پێغەمبەری باپیریدا دەگەڕا و فێری ئاكاری جوان دەبوو.

ئیمامی حەسەن ڕێزی دایك و باوكی خۆی دەگرت و خۆشی دەویستن، ئەوانیش حەسەنیان خۆش دەویست، بەو جۆرە ئیمامی حەسەن هەر لە منداڵییەوە ژیانێكی پڕ لە ئیمانی بەسەر دەبرد، ئەو لەگەڵ حوسەینی برایدا دەگەڕا و یاری لە گەڵدا دەكرد، ئیمامی حوسەین لە حەسەن بچوكتر بوو و ڕێزی ئیمامی حەسەنی دەگرت، ئەویش ڕێزی دەگرت، ئەو دوو برایە زۆر یەكتریان خۆشدەویست، بەیەكەوە دەستی یەكتریان دەگرت و دەچوون بۆ مزگەوت، لەوێ هەم یارییان دەكرد و هەم خزمەتی مزگەوتیان دەكرد، هەم لەگەڵ موسڵماناندا تێكەڵ دەبوون و گوێیان لە قسەو وتار دەگرت و هیچ كات كەسیشیان بێزار نەدەكرد.

ئەوان زۆر بە ڕێزەوە لەگەڵ خەڵکدا دەجووڵانەوە و هەرچییان بزانیایە، حەزیان دەکرد فێری کەسانی تری بکەن، ڕۆژێکیان پێغەمبەر(ﷺ) لە گەڵ موسڵماناندا دانیشتبوو قسەی بۆ دەکردن، ژنێك هات و وتی ئەی پێغەمبەر(ﷺ) حەسەن و حوسەین ون بوون و دیار نین، پێغەمبەر(ﷺ) یەکسەر هەستایەوەو بە هاوەڵانی فەرموو: (**قوموا فاطلبوا ابني**) (هەستن و بگەڕێن بە دوای ڕۆڵەکانمدا) ئینجا هەموویان بەیەکەوە بە دوای حەسەن و حوسەیندا گەڕان تا بینییان لە شاخێکدا بوون، دەبینن مارێك خۆی نیشان دەدات بۆیان، ئەوانیش دەترسن و باوەشیان کردووە بە یەکتردا، پێغەمبەر(ﷺ) بە پەلە چوو هەردووکیانی هێنا و خستنیە سەر شانی خۆی و هێنانیەوە.

پەند و ئامۆژگاری:

1- پێویستە منداڵان ڕێزی دایك و باوکیان بگرن و لەگەڵیاندا بە جوانی هەڵسوکەوت بکەن، هەروەها لەوانەوە فێری کردەوەی جوان ببن و هەوڵ بدەن بیانوویان پێ نەگرن، چونکە دایك و باوك منداڵی خۆیان خۆش دەوێت و ئەگەر توانایان هەبێت هەموو شتێکیان بۆ دەکەن، دەی با ئێمەی منداڵیش بیانوویان پێ نەگرین.

2- هەروەها دەبێت دایك و باوکیش ڕەفتاریان لەگەڵ منداڵەکانیاندا باش بێت، فێری ئاکاری جوانیان بکەن و یارییان لەگەڵدا بکەن و فێری نوێژ و قورئان خوێندن و ڕەوشتی جوان و زانست و زانیارییان بکەن.

3- منداڵی موسڵمان دەبێت ئیمامی حەسەن و حوسەینیان خۆش بوێت، چونکە پێغەمبەر(ﷺ) خۆشی ویستوون، دەبێت لە ئیمامی حەسەن و حوسەینەوە فێری وانەی بەسوود و جوان بین، نەوەك تەمبەڵ و لاسار و خراپ بین.

4- نابێت منداڵ لە خۆیەوە لە ماڵ دوور بکەوێتەوە و پرس نەکات، سەیرکەن ئیمامی حەسەن و حوسەین کە چوون بۆ شاخەکە، لەوێ خەریك بوو مار بیانگەزێت ئەگەر پێغەمبەر(ﷺ)و هاوەڵان نەچوونایە بە شوێنیاندا.

5- با منداڵی ئازیز هەمیشە وەك ئیمامی حەسەن و حوسەین وەك برا بەیەکەوە چاك بن و دەستی یەکتر بگرن و بچن بۆ مزگەوت و قوتابخانە و لە وانە و ئیش و کارەکانیاندا یارمەتی یەکتر بدەن، ئەو کاتە خوای گەورە خۆشی دەوێن.

ئیمامی حەسەن(رضي الله عنه) لە کاتی مردنی پێغەمبەر(ﷺ) دا :

حەسەنی جوانکیلە و منداڵ کە تەمەنی 7ساڵ بوو، زۆرجار سەردانی ماڵی باپیری خۆی دەکرد، بەڵام ماوەیەك باپیری نەخۆش کەوت، بۆیە ئیمامی حەسەن لەو ماوەیەدا زیاتر سەردانی دەکرد و دەچوو تا هەواڵی بزانێت.

پرسیار/ باپیری ئیمامی حەسەن ناوی چی بوو؟

وەڵام/ باپیری ئیمامی حەسەن ناوی موحەممەد بوو کە پێغەمبەری خوا بوو.

پێغەمبەری ئازیز لە ساڵی 11ی کۆچیدا نەخۆش کەوت و لە جێگەدا و لە ماڵی عائیشەی دایکماندا کەوت، ئەو نەخۆشییە وەك نەخۆشییەکانی جاران نەبوو، بەڵکو ئەمجارەیان کۆتایی ژیانی پڕ لە خێری ئازیزمان بوو.

پرسیار/ بۆچی دەڵێین عائیشەی دایکمان؟

وەڵام/ چونکە هەموو ژنەکانی پێغەمبەر(ﷺ) دایکی هەموو موسڵمانانن، ئێمەش دەبێت بە دایك ناویان بەرین، عائیشەیش(ڕەزای خوای لێ بێت) ژنی پێغەمبەر(ﷺ)بوو، بۆیە بە دایك ناوی دەبەین.

پێغەمبەری ئازیز لە نەخۆشیەکەیدا تەواو ئازاری دەچەشت، هەموو موسڵمانانیش دڵتەنگ و خەفەت بار بوون و هەواڵی پێغەمبەر(ﷺ) یان دەپرسی، پێغەمبەر(ﷺ)یش هێندە نەخۆش بوو کە نەیدەتوانی بێت بۆ مزگەوت و نوێژ بۆ موسڵمانان بکات، هەروەها نەیدەتوانی بچێت بۆ ماڵی فاتیمەی کچی و سەردانی ئیمامی حەسەن و حوسەین بکات، بەڵام حەسەن و حوسەین دەچوون بۆ لای و هەواڵیان دەپرسی.

بەڵام خوای گەورە بڕیاری دابوو پێغەمبەر(ﷺ) بباتەوە بۆ لای خۆی، ئەوەبوو پێغەمبەری ئازیز(ﷺ)کۆچی دوایی کرد و موسڵمانان هەموو بە پەژارەو گریانەوە غەمباری دایگرتبوون و نەیاندەزانی چی بکەن، حەسەن و حوسەینی ئازیز و منداڵیش غەمبار و بێتاقەت بوون، چونکە پێغەمبەر(ﷺ)یان لە دەست دابوو و ئیتر باپیریان

نەدەهات بۆماڵیان و یاری بۆ نەدەکردن، بەلأم ئەوان کاری لاسارییان نەدەنواند و بڕیاریان دابوو ئامۆژگارییەکانی باپیریان جێبەجێ بکەن.

پەند و ئامۆژگاری:

1- هەمو مرۆڤەکان دەبێت بمرنن تەنانەت پێغەمبەرەکانیش مردن. بۆیە ئەگەر کەسێکمان مرد باخۆڕاگر بین و ڕەوشتی ناشرین ئەنجام نەدەین، چونکە ئەوە کاری خوای گەورەیە و ئێمەیش هەمووومان دەمرین.

2- دەبێ هەرگیز مردنی پێغەمبەری ئازیزمان لە بیر نەچێت، چونکە مایەی خەفەت و دڵتەنگییە بۆ ئێمەی موسڵمان.

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی جێنشینەکاندا

ئیمامی (ئەبوبەکر و عومەر و عوسمان و عەلی)(رضي الله عنهم):

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی جێنشینەکاندا ژیانی بەسەر بردووە. دەتوانین بەمجۆرە باسی ژیانی لەو ماوەیەدا بکەین:

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی ئیمامی ئەبووبەکردا(رضي الله عنه):

لەسەردەمی ئیمامی ئەبووبەکردا ئیمامی حەسەن لەگەڵ باوکیدا بوو، دەچوو بۆ مزگەوت و نوێژەکانی دەکرد و لەگەڵ مندالآندا دەهات و دەچوو، ڕەفتاری جوانی ئەنجامدەدا. بەلاّم ناخۆشییەکی سەختی تووشبوو، ئەویش ئەوەبوو دایکی کۆچی دوایی کرد. فاتیمە کە دایکی حەسەن و حوسەین بوو، لەجێگەدا کەوت و مردنی نزیکبوویەوە، ئیمامی حەسەن و حوسەین زۆر خەفەتیان بەوەدەخوارد، بەلاّم باوکیان مابوو کە ئیمامی عەلی بوو. خوای گەورە هەموو خوشك و دایکێك بە ئیمانەوە بباتەوە بۆلای خۆی.

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی ئیمامی عومەردا(رضي الله عنه):

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی ئیمامی عومەردا بە هەمانشێوە کەسێکی ژیر و ڕەوشتبەرز بوو، ئەو بەوردی سەیری ڕەفتار و کارەکانی ئیمامی عومەری دەکرد و سوودی لێوەردەگردتن، ئیمامی عومەریش ئیمامی حەسەنی زۆر خۆشدەویست، بەڵکو لە عەبدوڵلای کوڕی خۆی زیاتر ڕێزی دەگرت، چونکە ئیمامی عومەر دەیزانی کە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)ئیمامی حەسەنی زۆر خۆشویستووە، بۆیە ئەویش خۆشیدەویست و

کاتێ دەسکەوت و خێروسامان بەسەر موسڵماناندا دابەشبکرایە، ئیمامی عومەر ئیمامی عەلی و حەسەن و حوسەینی پێشدەخست و زیاتر ڕێزی دەگرتن. لە کاتی شەهید بوونی ئیمامی عومەردا ئیمامی حەسەن وحوسەین و هەموو موسڵمانان غەمباربوون و گریان شاری مەدینەی گرتەوە.

ئیمامی حەسەن لەسەردەمی ئیمامی عوسماندا(ﷺ):

دوای شەهیدبوونی ئیمامی عومەر، ئیمامی عوسمان بووبەسەرکردەی موسڵمانان و خەڵکی هەموو بەیعەتیان پێدا. ئیمامی عەلی و حەسەن و حوسەینیش بەیعەتیان پێدا. لە سەردەمی ئەویشدا بەهەمانشێوەی پێشوو ژیانی دەبردە سەر. ئیمامی حەسەن لە جەنگەکانی دژبە بێباوەڕەکان بەشداری دەکرد و چەندین جارچوو بۆ جیهادکردن لەڕێی خوادا.

پەیوەندی نێوان ئیمامی عوسمان و ئیمامی حەسەن زۆر خۆشبوو، کاتێ ئاژاوە کەوتە ناو شاری مەدینە و سەبەئیە خراپەکارەکان ویستیان ئیمامی عوسمان شەهیدبکەن، ئیمامی حەسەن لەبەردەمماڵی ئیمامی عوسماندا بەرگری دەکرد و نەیدەهێشت ئیمامی عوسمان شەهیدبکەن. بەڵام سەبەئیەکان زۆربوون و لەکۆتاییدا شەهیدیانکرد.

پرسیار/سەبەئیەکان کێن؟

وەڵام/ ئەو دەستە خراپەکارانەبوون کە بەسەردکردایەتی عەبدوڵلای کوڕی سەبەء ئیمامی عوسمانیان شەهیدکرد.

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی ئیمامی عەلی باوکیدا(﵁):

کاتێ ئیمامی عەلی بوو بە سەرکردەی موسڵمانان، ئیمامی حەسەن و حوسەین هەمیشە لەگەڵ باوکیاندا بوون و بۆ هەرشوێنێ بچوایە بەجێیان نەدەهێشت و ئەوانیش دەچوون لە گەڵیداو لەخزمەتکردنی باوکیاندابوون. هەروەها بەردەوام نوێژ و ڕۆژووەکانیان لەبیر نەدەچوو، قورئانیان دەخوێند و هەوڵیاندەدا فێری زۆرشت ببن. بەڵام ئەوەی جێگەی خەفەتبوو بەیانییەکیان کە ئیمامی عەلی چوو تا نوێژ بۆ موسڵمانان بکات، کەسێکی ناموسڵمانی خراپەکار بەخەنجەرێك هێرشی بردە سەرئیمامی عەلی و شەهیدیکرد. بەم جۆرە ئیمامی حەسەن و حوسەین باوکیشیان لەدەستدا و دووبارە تووشی خەفەت و گریان بوون. خوای گەورە دۆزەخ بکاتە بەشی بکوژەکەی ئیمامی عەلی.

پرسیار/ ئیمامی حەسەن کام لە جێنشینەکانی زیاتر خۆشدەویست؟

وەڵام/ ئیمامی حەسەن هەموو هاوەڵانی خۆشدەویست، چونکە هەموویان هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر(ﷺ)بوون.

پرسیار/ئایا ئیمامی حەسەن لە دوای شەهیدبوونی باوکی داوای دەسەڵاتیکرد؟

وەڵام/نەخێر، داوای دەسەڵاتی نەکرد، بەڵکو موسڵمانان خۆیان کردیان بەجێنشین.

پەند و ئامۆژگاری:

1- ئەبێ ئیمەی موسڵمان چاوەڕێی هەر ناڕەحەتییەك بكەین، سەیركەن ئیمامی حەسەن چۆن هێشتا منداڵە، كەچی دایكی كۆچی دوایی دەكات، بەڵام ئیمامی حەسەن و حوسەین خۆڕاگربوون، لەسەرئیمانداری خۆیان بەردەوامبوون بۆ ئەوەی لە بەهەشتدا دایكی خۆیان ببیننەوە.

2- دەبێ ئێمەیش وەك ئیمامی حەسەن پشتگیری لە سەركردەی موسڵمانان بكەین، یان بەدەست یان بەدەم یان دەبێ لە دڵەوە حەزنەكەین تووشی ناخۆشی ببێت.

3- با لەكاتی ناخۆشی و سەختیدا بە ژیرانە و خۆڕاگرییەوە ڕەفتاربكەین، وەك چۆن ئیمامی حەسەن لەكاتی شەهیدبوونی باوكیدا بە ژیرانە هەڵسوكەوتی كرد، تا ئەوەی لە كۆتاییدا توانی كێشەی نێوان موسڵمانان نەهێڵێت.

ئیمامی حەسەن(رضي الله عنه) لە سەردەمی خیلافەتی خۆیدا:

ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلی لە دوای شەهیدبوونی باوکی، بوو بە جێنشین و موسڵمانان هەموو بەیعەتیان پێدا. بەڵام ماوەی جێنشینییەکەی زۆری نەخایاند و تەنها شەش مانگبوو. ئیتر دوایی وازیهێنا بۆ ئیمامی موعاویەی کوڕی ئەبووسوفیان کە یەکێکبوو لە هاوەڵانی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم).

ئیمامی حەسەن لە ماوەی دەسەڵاتیدا زۆر کەسێکی نەرمونیان و بەڕێز و چاکەکاربوو، ئەو ڕێزی هەژارانی دەگرت و لەگەڵ موسڵماناندا تێکەڵ دەبوو و نوێژی بۆ دەکردن و وتاری بۆ دەخوێندنەوە. هەروەها کۆمەڵێ فەرموودەی پیرۆزی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)ی بۆ موسڵمانان گێڕاوەتەوە، خەڵکی موسڵمانیش ئیمامی حەسەن و حوسەینیان زۆر خۆشدەویستن و حەزیاندەکرد هەمیشە لەگەڵیاندابن. هەرکاتێك دەچوون بۆ مزگەوت، خەڵکی هێندە لە دەوریاندا کۆدەبوونەوە کە نەیاندەتوانی بچن بە ڕێگەدا.

ئیمامی حەسەن لە سەردەمی دەسەڵاتیدا چەند کارێکی گرنگی ئەنجامدا کە تا ئەمڕۆیش موسڵمانان شانازی پێوەدەکەن:

1- چاککردنەوەی پەیوەندی نێوان موسڵمانان: وەك پێشتر وتمان لە سەردەمی ئیمامی عەلیدا موسڵمانان لە نێوان خۆیاندا تووشی هەڵە و جەنگبوون تا لە کۆتاییدا ئیمامی عەلی شەهیدکرا. بەڵام ئیمامی حەسەن زۆر بەژیرانە و خۆڕاگری لەسەردەمی خۆیدا بڕیاریدا ئەو ناکۆکییەی نێوان موسڵمانان نەهێڵێت و ڕێگە نەدات ئیتر

موسڵمانان خوێنی یەکتر بڕیژن. بۆیە ئامادەیی دەربڕی تاواز لەدەسەڵات بهێنێ بۆ ئیمامی موعاویەی کوڕی ئەبووسوفیان. بەوجۆرە نێوانی موسڵمانانی چاککرد و موسڵمانان لە جەنگ و کوشتنی یەکتر ڕزگاریانبوو.

2- ئاکار و ڕەوشتی جوان: ئیمامی حەسەن هێندە ئاکار و ڕەوشتی جوانبوو کە سەرنجی هەموو کەسێکی ڕاکێشابوو، ئەو تەنانەت لەگەڵ ئەو کەسانەدا باشبوو کە ڕقیان لێیبوو. دەگێڕنەوە جارێکیان پیاوێك کە هەمووجار قسەی ناشرینی بە ئیمامی عەلی و حەسەن وتووە، دێت بۆ شاری مەدینە و پێویستی بە نان و خۆراك و پارەیە، کاتێ داوا لەخەڵك دەکات هەموویان دەڵێن بڕۆ بۆلای ئیمامی حەسەن، ئەویش دەچێت بۆلای و داوی لێدەکات، ئیمامی حەسەنیش ڕق و کینەی نابێت و چی دەوێت پێی دەدات.

پەند و ئامۆژگاری:

1- با هەمیشە موسڵمان هەولبدات لێبوردەبێت و نێوانی موسڵمانان چاکبکات. سەیرکەن چۆن ئیمامی حەسەن لێبوردەیی بۆ ئیمامی موعاویە هەبوو تا نێوانی موسڵمانانی چاککرد.

2- موسڵمان دەبێت لەبەرخاتری خوای گەورە واز لەڕق و کینە بهێنێ و تادەتوانێت یارمەتی هەموو کەس بدات. سەیرکەن ئیمامی حەسەنی چۆن یارمەتی ئەو کەسەی دا کە ڕقی لە ئیمامی عەلی و حەسەن بوو، چونکە ئیمامی حەسەن لەبەر خاتری خوای گەورە یارمەتیدا.

مردنی ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلی(رضي الله عنه):

وەکوو هەموو جارێك دەیڵێین، هەمووکەسێك دەبێت بمرێت، ئیتر زوو بێت یان درەنگ، بەلاّم کەسی ژیر ئەو کەسەیە پێش ئەوەی بمرێت، ئیش و کرداری چاك بۆ ڕۆژی دوایی ئەنجامبدات. ئیمامی حەسەنیش دوای ئەوەی کۆمەڵێ کاری جوان و ڕێکوپێکی ئەنجامدا، ئیتر کاتی مردنی هات و دەبێت بمرێت. بەلاّم ئەوەی مایەی دڵتەنگییە ئەوەیە کە ئیمامی حەسەن ژەهرخوارد کرا.

لە سەرەمەرگدا بوو کە ئیمامی حوسەینی برای هاتە لای و پێی وت: براگیان کێ ژەهری پێداویت با بیکوژم، بەلاّم ئیمامی حەسەن ڕازی نەبوو، ئینجا وەسیەتی کرد بۆ حوسەینی برای کە با خۆڕاگر بێت و خۆی بپارێزێت، پاشان کەوتە نزا و پاڕانەوە لە خوای گەورە و لە کۆتاییدا گیانی پڕ باوەڕی خۆی سپارد و گەڕایەوە بۆ لای خوای گەورە و بە یەکجارەکی چوو بۆ بەهەشتی پان وبەرینی خوای گەورە، خوای گەورە لە ڕۆژی دواییدا بە دیداری ئیمامی حەسەن و باوکی و باپیری و براکەی و هەموو هاوەلاّنی تر لە بەهەشتی پان و بەریندا شادمان بکات.

پرسیارەکان

1- ئیمامی حەسەن کوڕی کێ بوو؟ ئەی پەیوەندی لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)دا چۆن بوو؟

2- کاتێ ئیمامی حەسەن لەدایك بوو، پێغەمبەر(ﷺ) چی کرد؟

3- ئایا تۆ ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلیت خۆشدەوێت؟ بۆچی؟

4- ئیمامی حەسەن برایەکی هەبوو ناوی چی بوو؟

أ- موحەممەد. ب- سالم. ج-عادل. د- حسێن.

5- ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلی لە شێوەدا زیاتر لە کێ دەچوو؟

ا- باوکی. ب- براکەی. ج- پێغەمبەر(ﷺ). د- دایکی.

6- چی پەندوئامۆژگارییەك لە کۆچی دوایی پێغەمبەر(ﷺ)وەردەگریت؟

7- دەتوانیت باسی کۆچی دوایی ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلی بکەیت؟

8- بۆچی کاتێ ئیمامی حەسەن لە دایکبوو، پێغەمبەر(ﷺ)بانگیدا بەگوێیدا؟

9- لە ئاکارو ڕەوشتی ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلییەوە فێری چی دەبیت؟

10- باسی ئەو کاتە بکە کە ئیمامی حەسەن و حوسەین ون بوون، ئایا چۆن دۆزرانەوە؟

11- لە کاتی شەهید بوونی ئیمامی عوسماندا ئیمامی حەسەنی کوڕی عەلی چی دەکرد؟

12- گرنگترین کارەکانی ئیمامی حەسەن لە سەردەمی خیلافەتیدا چی بوون؟

ئوسامەی کوڕی زەید(رضي الله عنه):

ئەم هاوەڵە یەکێکە لە هاوەڵە گەنجو زۆر خۆشەویستەکانی پێغەمبەر(ﷺ)، هەر لە منداڵیەوە لە خزمەت پێغەمبەردا (ﷺ) بوو، هەم خۆی و هەم باوکیشی لای پێغەمبەر(ﷺ) خۆشەویست بوون، بۆیە بە خۆشەویستی پێغەمبەر(ﷺ) و کوڕی خۆشەویستی پێغەمبەر(ﷺ) ناسراوە.

ناوی ئوسامەی کوڕی زەیدە، کوڕێکی ڕەنگ ڕەش بوو و لووتی پان بوو، زەیدی باوکی لە جەنگی موئتەدا شەهید بوو، دایکی ناوی ئەیمەن بوو کە شیردەری پێغەمبەر (ﷺ) بوو.

ئوسامە دوو کوڕی هەبوو بە ناوەکانی موحەممەدو حەسەن کە فەرموودەیان لە باوکیانەوە دەبیست و دواتر دەیانگێڕایەوە بۆ موسڵمانان.

ئوسامە لە سەردەمی ئیسلامدا لەدایکبوو، لە ساڵی سێی پێغەمبەرایەتی یان ساڵی چوار یان ساڵی پێنجی پێغەمبەرایەتی لەدایك بوو.

دایکی باوەڕداران عائیشە دەفەرموێت گوێم لە پێغەمبەر (ﷺ) بوو فەرمووی (هەرکەس خواو پێغەمبەری خوای خۆشدەوێ با ئوسامەی کوڕی زەیدی خۆش بوێت)، هەروەها دەیفەرموو (کێ منی خۆشدەوێ با ئوسامەشی خۆش بوێت).

جاری وا هەبوو پێغەمبەر (ﷺ) ئوسامەو حەسەنی کچەزای خۆی دەگرتە کۆش و یەکێکیانی لەسەر ڕانێکیو ئەوی تری لەسەر ڕانەکەی تری دادەناو دەیفەرموو (خوایە من ئەم دوانەم خۆش ئەوێن دەی تۆیش خۆشت بوێن)، یان دەیفەرموو (خوایە ڕەحمیان پێ بکە چونکە من ڕەحمم هەیە بۆیان).

پێغەمبەر (ﷺ) زۆر نازی ئوسامەی ڕادەگرتو گرنگی پێدەدا، دایکی باوەڕداران عائیشە دەڵێت جارێکیان ئوسامەی کوڕی زەید لەبەردەرگا بوو، سەری بەر لاتەنیشتی دەرگاکە کەوتو سەری بریندار بوو، پێغەمبەر (ﷺ) بە منی فەرموو تا سەری بسڕم، بەڵام من نەمتوانی، پێغەمبەر (ﷺ) خۆی سەری بۆ سڕی و پاکی کردەوە.

ڕۆژێك پێغەمبەر (ﷺ) لەسەر وڵاخێ بوو، دەچوو بۆ سەردانی سەعدی کوڕی عوبادە، ئوسامەی کوڕی زەیدیش لەدوایەوە لەگەڵیدا سەرکەوتبوو، دای بە لای کۆڕێکدا کە موسڵمانو جوولەکەو بتپەرستیشی تێدابوو، عەبدوڵای کوڕی ئوبەی کوڕی سەلولیش لەوێ بوو، هەروەها عەبدوڵای کوڕی ڕەواحەش لەوێ بوو، کاتێ تەپوتۆزی وڵاخەکە بەر کۆڕەکە کەوت، عەبدوڵای کوڕی ئوبەی لووتی خۆی بە عەباکەی داپۆشی، ئینجا وتی تۆزمان بەسەردا مەکەن، پێغەمبەر (ﷺ) سەلامی بۆ کردنو دواتر وەستاو بانگی کردن بۆ لای خواو قورئانی بەسەریاندا خوێندەوە، عەبدوڵای کوڕی ئوبەی کوڕی سەلول کە گەورەی مونافیقەکان بوو وتی هۆ کابرا، ئەوەی تۆ دەیڵێیت ئەگەر حەق بێت لەوە باشتر نیە، دەی ئیتر لە مەجلیسەکانماندا بێزارمان مەکەو بڕۆرەوە بۆ شوێنی خۆت، هەرکاممان هات بۆ لات بۆی بخوێنەرەوەو قسەی خۆتی بۆ بکە، عەبدوڵای کوڕی ڕەواحە کە هاوەڵێکی چاکی پێغەمبەر (ﷺ) بوو، وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) وەرە مەجلیسمان ئێمە دڵخۆشین بەوە، موسڵمانو بێباوەڕو جوولەکەکان بەینیان شلۆق بوو، خەریك بوو بدەن بە یەکدا، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) ئارامی کردنەوە، ئینجا سواری وڵاخەکەی بوویەوەو چوو بۆ لای سەعدی کوڕی عوبادە.

پەندو وانە:

هەمیشە کەسانێك هەن کە بە قسەی خێر و چاك بێتاقەت دەبن، ئەوە نیشانەی ئەوەیە ئەو کەسانە دڵیان نەخۆشەو حەزیان لە پاکی و جوانی نیە، بەرامبەر بەوەش کەسانێك هەن تامەزرۆن قسەی چاك و بەسوود ببیستن، چونکە دەزانن هەمیشە چاکە براوە دەبێت، پێویستە ئێمە لەوانە بین کە تامەزرۆی قسەی چاك و خێرن.

لە جەنگی بەدردا ئوسامە نەچوو بۆ جەنگەکەو لەگەڵ عوسمانی کوڕی عەففاندا مایەوە، چونکە پێغەمبەر(ﷺ) فەرمانی کردبوو ئەو دوانە لای روقییەی کچی پێغەمبەر (ﷺ) بن کە نەخۆش بوو، ئەوەبوو روقییە وەفاتی کرد، ئوسامە لەگەڵ عوسماندا سەرقاڵ بوو بە ئەسپەردەکردنی تەرمی روقییەوە، لەو کاتەدا عوسمان دەنگی الله أکبری بیست، وتی ئوسامە ئەوە چیە؟ کە چوون سەیریان کرد زەیدی باوکی ئوسامەیە موژدەی شکستی بێباوەڕانی هێناوە.

لە جەنگی ئوحوددا ئوسامە چوو تا بەشداری جەنگەکە بێت، بەڵام لەبەر کەمی تەمەنی، پێغەمبەر (ﷺ) ڕێی نەدا بەشدار بێت.

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) چوو بۆ حەج، ئوسامەش بەشداری کردو بە جلەکەی سێبەری دەکرد بۆ پێغەمبەر (ﷺ) تا لە گەرما بیپارێزێ.

ئوسامەی کوڕی زەید دەڵێت ڕۆژێك لە جەنگێکدا لەگەڵ موسڵمانێکدا گەیشتین بە بێباوەڕێك، کە شمشێرمان لێهەڵکرد وتی أشهد أن لا إله إلا الله، بەڵام ئێمە وازمان لێنەهێناو کوشتمان، کاتێ هاتینەوە بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) مەسەلەکەمان بۆ باسکرد، فەرمووی ئەی ئوسامە ئەی چی ئەکەیت بە لا إله إلا الله (یا أسامة من لك بلا

إله إلاّ الله)، وتم ئەی پێغەمبەری خوا ئەو لەبەر ترس وای وت تا نەیکوژین، فەرمووی ئەی ئوسامە ئەی چی ئەکەیت بە لا إله إلا الله، ئوسامە دەڵێت: وتم بەڵێن ئەدەم بەخوا ئیتر هەرگیز کەسێ نەکوژم کە بڵێت لا إله إلا الله.

پەندو وانە:

پێویستە زۆر وریا بین لە خۆمانەوە خەڵك بە بێباوەڕ یان دووڕوو تەماشا نەکەین و گومانمان بەرامبەر بە خەڵکی باش بێت، چونکە خوای گەورە لە ئێمە زاناترە بە کەسەکان و زۆر شت هەن ئێمە نایانزانین و نایانبینین، لەوانەیە ئەو کەسەی ئێمە بە ئیمان لاوازی دەزانین، لای خوای گەورە زۆر چاکەکار و خواناس بێت.

کاتێ فاطیمەی کچی ئەبیلئەسەد دزی کردو بڕیار درا سزا بدرێت، کەس‌و کارو هۆزەکەی هاتن بۆ لای ئوسامە تا لای پێغەمبەر (ﷺ) سکاڵایان بۆ بکات، کاتێ ئوسامە ویستی قسەی لەسەر بکات، پێغەمبەر (ﷺ) ڕێی پێ نەداو تێیگەیاند ئەوە سنووری خوایەو ئەگەر بۆ فاطمەی کچی خۆیشی بێ جێبەجێی دەکات.

پەندو وانە:

نابێت هەوڵ بدەین جیاوازی چینایەتی دروست بکەین و لەبەر خزمایەتی مافی کەسێك بخۆین، بەڵکو دەبێت هەرچی حەق و ڕاستی بوو، ئەوە جێبەجێ بکەین و پشتگیری حەق بین، با تەنانەت ئەو کەسەی حەقی لایە کەسمان نەبێت و کەسەکەی تر خزممان بێت، چونکە ئەگەر هەموان وا بکەن ئیتر ستەم نامێنێت و کۆمەڵگە خۆشی و بەختەوەری دەیگرێتەوە.

له فەتحی مەككەدا كاتێ پێغەمبەر (ﷺ) چوویە ناو كەعبە یەكێك لەوانەی لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) چوونە ژوورەوە ئوسامەی كوڕی زەید بوو، لەوێ بتەكان شكێنران و كەعبە لە بتەكان پاك كرایەوە.

لە جەنگی حونەیندا كاتێ سەرەتا موسڵمانان شكستیان خوارد و ڕایانكرد، بڕێ لە هاوەڵان لە دەوری پێغەمبەر (ﷺ) مانەوە، یەكێك لەوانەی مایەوەو بەرگری لە پێغەمبەر (ﷺ) دەكرد، ئوسامەی كوڕی زەید بوو.

پەندو وانە:

دەبێت لە ساتە سەختەكاندا وریای هەڵوێستمان بین‌و ئەوەمان لەبەرچاو بێت كە لە ساتە سەختەكاندا هەر هەنگاوێك دەبێتە هۆی یەكلاكردنەوەی ناڕەحەتیەكان، لەوانەیە بە خۆڕاگریەكی ئێمە هەموو ئەو سەختی و ناڕەحەتیانە نەمێنن و سەركەوتن بەدەست بهێنین.

پێغەمبەر (ﷺ) لەپێش وەفاتیدا بڕیاری دا هێرش بنێرێت بۆ سەر ڕۆمەكان، بۆ ئەوەش سوپایەكی پێكهێنا كە هاوەڵانی وەك عومەری كوڕی خەتتابیشی تێدابوو، ئوسامەی بانگ كردو كردی بە بەرپرسی ئەو سوپایە، ئەوكات هێشتا تەمەنی ئوسامە نزیكەی بیست ساڵ دەبوو، بەڵام لەو ماوەدا پێغەمبەر(ﷺ) نەخۆش كەوت، بۆیە ئوسامە نەچوو بۆ جەنگەكە، دواتر كە ئەبووبەكر بوو بە خەلیفە، ئوسامەی بانگ كرد و داوای لێكرد فەرمانی پێغەمبەر (ﷺ) بەجێ بگەیەنێت و بچێت بۆ جەنگەكە، ئوسامەش هێرشەكەی برد و توانی سەركەوتنێكی باش بەدەست بهێنێت.

پەندو وانە:

لێهاتوویی و بەهێزی بە بچووکی و تەمەن نیە، نابێت هیچ کات توانای کەس بە کەم بگیرێت و دەبێت گەورەکان هەوڵ بدەن توانای کەسە کەم تەمەنەکان بخەنەکار، چونکە زۆر جار ئەو کەسانە دەتوانن خزمەتی گەورە پێشکەش بە کۆمەڵگە بکەن.

ئوسامە لای ئەبووبەکر و عومەر و هەموو موسڵمانانی تریش زۆر خۆشەویست بوو، بۆیە کاتێك عومەر بوو بە خەلیفە و مووچەی بۆ خەڵکی دیاری کرد، مووچەکەی ئوسامە زۆر زیاتر بوو لە مووچەکەی عەبدوڵای کوڕی خۆی، عومەر دەیوت چونکە باوکی ئوسامە لە باوکی عەبدوڵا لای پێغەمبەر(ﷺ) خۆشەویستتر بوو، ئوسامەش لای پێغەمبەر(ﷺ) لە عەبدوڵا خۆشەویستتر بوو.

هەروەها ئوسامە فەرموودەیەکی زۆری لە پێغەمبەری خوا(ﷺ) بیست و دواتر دەیگێڕایەوە بۆ هاوەڵانی تر و موسڵمانانی ئەو سەردەمەو ئەوانیش فەرموودەکانیان بۆ کەسانی تر گێڕایەوە تا ئەمڕۆ ئەو فەرموودانە بۆ ئێمەش ماونەتەوە.

پرسیار:

1- ئوسامەو باوکی بە چی ناسرابوون؟

2- خۆشەویستی پێغەمبەر (ﷺ) بۆ ئوسامە باس بکە.

3- بۆچی ئوسامە لە جەنگی بەدر و ئوحوددا بەشداری نەکرد؟

4- بۆچی ئوسامە نەچوو بۆ ئەو هێرشەی پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی پێکرد؟

5- عومەر سەبارەت بە ئوسامە چی وت؟

بەرائی کوڕی عازب (رضي الله عنه)

لە شاری مەدینەدا منداڵێکی رۆح سووك و ژیرو زیتەڵ هەبوو بە ناوی بەرائی کوڕی عازب کە هێشتا تەمەنی کەم بوو، هەم خۆی و هەم باوكو دایکیشی موسڵمان بوون و هەموویان پێغەمبەری خوایان دەبینی و لەگەڵی دەژیان، بەڕاء چوار برا و خوشکێکیی هەبوو کە هەموو ئەوانیش موسڵمان بوون، ئەوەش رەحمێکی خوا بوو بۆ ئەو خێزانە تا هەموویان موسڵمان بن و دوور بگرن لە بتپەرستی.

بەڕاء کە دواتر گەورە بوو و ژنی هێنا دوو کچ و دوو کوڕی هەبوو، کوڕەکانی فەرموودەیان لە باوکیانەوە گێڕاوەتەوە.

کاتێك پێغەمبەر(ﷺ) بڕیاری دا بچێت بۆ غەزای بەدر، بەڕائیش خێرا خۆی کۆکردەوەو نەوی لە شمشێرێك تا بەشداری جەنگی دژ بە بێباوەڕان بێت، هاوەڵێکی تریشی لەگەڵدا بوو بە ناوی عەبدوڵای کوڕی عومەر، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) ڕێی پێ نەدان و هەردووکیانی ناردەوە بۆماڵەوە.

پرسیار: بۆچی پێغەمبەر (ﷺ) ڕێی نەدا ئەو دوو هاوەڵە بەشداری غەزای بەدر بکەن؟

وەڵام: چونکە هەردووکیان تەمەنیان کەم بوو و پێغەمبەریش (ﷺ) ڕێی نەدەدا ئەوانەی تەمەنیان کەمە لە جەنگدا بەشداری بکەن.

پەندو وانە: پێویستە گوێڕایەڵی کەسی گەورەو زانایانمان بکەین کاتێك ڕێنماییان کردین بۆ کارێك کە لەوانەیە خۆمان پێمان ناخۆش بێت، بەڵام حەق و

ڕاستی لەوەدایە کە گوێڕایەڵیان بین، وەك چۆن بەڕاء و عەبدوڵای کوڕی عومەر گوێڕایەڵی فەرمانی پێغەمبەر (ﷺ) بوون و گەڕانەوە و نەچوون بۆ جەنگەکە.

دوای ماوەیەکی زۆر جارێکی تر بڕیاری جەنگ درا دژ بە بێباوەڕان، چونکە بێباوەڕانی قوڕەیش بە نیاز بوون هێرش بهێننە سەر شاری مەدینە، بۆیە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کرد خەڵکی خۆیان ئامادە بکەن بۆ بەرگری تا جەنگی ئوحود بکەن، بەڕائیش ویستی ئەمجارەیان بەشداری بکات، بەڵام هێشتا تەمەنی زۆر نەبوو و هەمدی پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی پێکرد بچێتەوە بۆ ماڵەوە.

بەڵام لە کاتی جەنگی خەندەقدا ئیتر تەمەنی بەڕاء زۆر بوو و پێغەمبەر (ﷺ) مۆڵەتی پێدا بەشداری بکات، بەڕاء هاوشانی هاوەڵانی تر لە هەڵکەندنی خەندەقەکەدا بەشداری کرد و خۆڵی دەگواستەوە، پێغەمبەریش (ﷺ) بەشداری کرد، بەڕاء دەڵێت پێغەمبەری خوایش (ﷺ) لەگەڵ ئێمەدا خۆڵی دەگواستەوەو خۆڵ سەر سکی پێغەمبەری خوای (ﷺ) داپۆشیبوو.

پەندو وانە:

دەبێت هیچ کام لە ئێمە خۆبەزلزان نەبێت و تا دەتوانێت خاکی بێت، چونکە تەنها کەسە نەفامەکان خۆیان بە گەورە دەزانن، هەروەها دەبێت سەرکردەکان وەك پێغەمبەر(ﷺ) بەشداری ئەرك و ناڕەحەتی هاوڵاتیانیان بن، نەوەك خۆیان لەوپەڕی خۆشگوزەرانیدا بن و هاوڵاتیانیش لە ژیانی سەخت و ئیش‌و کاری قورسدا بژین.

بەرائی کوڕی عازب ڕووداوێکی سەرسوڕهێنەری هەڵکەندنی خەندەقەکە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: لە کاتی هەڵکەندنی خەندەقەکەدا بەردێکی گەورەمان هاتەڕێ

که به هیچ نەدەشکا، سکاڵا برایه لای پێغەمبەر (ﷺ) و ئەویش هات، جلەکەی سەرشانی داناو دواتر دابەزی، پاچەکەی (زەنگنەکەی) گرت و فەرمووی بسم الله، دای له بەردەکه سێ یەکی بەردەکه شکا، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی الله أکبر کلیلەکانی شامم پێ درا، سوێند بەخوا وا لەم شوێنەمەوه کۆشکه سوورەکانی دەبینم، ئینجا فەرمووی بسم الله و دانەیەکی تری لێدا، سێ یەکی تری بەردەکه شکا، فەرمووی الله اکبر کلیلەکانی فارسم پێ درا سوێند بەخوا وا مەدائین دەبینمو کۆشکه سپیەکەی لەم شوێنەمەوه دەبینم، پاشان فەرمووی بسم الله و دانەیەکی تری لێدا پاشماوەکەی تری شکاو پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی الله أکبر کلیلەکانی یەمەنم پێ درا، سوێند بەخوا وا لەم شوێنەمەوه دەرگاکانی صەنعا دەبینم.

ئەمەش موژدەیەکی گەورە بوو بۆ موسڵمانان که لەو کاته سەختەدا چاوەڕێی ئەوه بوون هەر دەقەو ساتێك دوژمن هێرش بباته سەریان، کەچی موژدەیان پێدرا وڵاتی شام و فارس و یەمەن دەکەوێته دەستیان.

بەرائی کوڕی عازب زۆربەی کاتەکانی خۆی لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بەسەر دەبرد، ئەوەتا دەڵێت له هەژده دەرچوونی پێغەمبەردا (ﷺ) هاودەمی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بووم.

بەرائی کوڕی عازب له ڕێککەوتنی حودەیبیەدا بەشداری کرد، بەسەرهاتێکمان بۆ دەگێڕێتەوەو دەڵێت: له ڕۆژی حودەیبیەدا سەدو چوارده وشترمان پێ بوو، حودەیبیەش بیرێك بوو، لەوێ لاماندا و چی ئاوی تێدا بوو دەرمانکرد تا هیچی تیا نەما، پێغەمبەر (ﷺ) له لێواری بیرەکەوه دانیشت و داوای بڕێك ئاوی کرد، ئاوەکەیان بۆ هێناو بڕێکی خسته دەمی و له دەمی ڕادا، دواتر ئاوەکەی ناو دەمی

کردە ناو بیرەکەوە، چاوەڕێمان کرد هێندەی نەبرد خۆمان تێر ئاومان لێ خواردەوەو دواتریش وڵاخەکانمان تێر ئاو کردن.

ئەمەش موعجیزەیەك بوو کە خوای گەورە بەخشی بە پێغەمبەر (ﷺ) و هیچ کەسێکی تر توانای ئەوەی نیە بیکات، تەنانەت پێغەمبەریش (ﷺ) بە بێ ویستی خوا نەیئەتوانی ئەوە بکات، بەڵام خوای گەورە تایبەت ئەو موعجیزەی بە پێغەمبەرەکەمان بەخشی.

بەرائی کوڕی عازب دەڵێت جارێك پێغەمبەرم(ﷺ) بینی حەسەنی لە قەلادۆشکانی دانابوو و دەیفەرموو (خوایە من خۆشم ئەوێ دەی تۆیش خۆشت بوێ).

بەرائی کوڕی عازب دوای وەفاتی پێغەمبەریش (ﷺ) بەردەوام بوو لە غەزاکاندا، لە هەر کوێ جەنگی دژ بە بێباوەڕان بکرایە، خێرا بەشداری تێدا دەکرد.

دواتر بەڕاء ماڵی گواستەوەو چوو لە شاری کووفە نیشتەجێ بوو و هەر لەوێ ژیا تا دواجار لەوێ وەفاتی کرد.

پرسیار:

1–لە ناو خێزانی بەڕائدا چەند کەسیان موسڵمان بوون؟

2–بۆچی بەڕاء لە غەزای بەدر و ئوحوددا بەشداری نەکرد؟

3–ڕووداوی بەردە گەورەکە چۆن بوو؟

4–باسی ڕووداوی بیرەکەی حودەیبیە بکە.

سەعدی كوڕی موعاز(رضي الله عنه)

پشتیوانان لە مەدینەدا دوو بەش بوون، بەشێكیان ناسرابوون بە ئەوسیەكان، بەشێكی تریشیان ناسرابوون بە خەزرەجیەكان، جا گەورەو پیاوماقووڵی ئەوسیەكان كەسێك بوو بە ناوی سەعدی كوڕی موعاز.

جارێك ئەسعەدی كوڕی زوراره موصعەبی كوڕی عومەیری برد تا باسی ئیسلام بكات بۆ خەڵكی، بەڵام سەعدی كوڕی موعازو ئوسەیدی كوڕی حوزەیر كە گەورەی هۆزەكانیان بوون و هێشتا موسڵمان نەبووبوون، ئەوەیان پێ ناخۆش بوو و ویستیان رێیان پێ نەدەن، ئەسعەد بە موصعەبی وت ئەگەر ئەمانە موسڵمان بن خەڵكێكی زۆر بەهۆیانەوە موسڵمان دەبێت، موصعەبیش بە جوانی باسی ئیسلامی كرد بۆیان‌و ئەوانیش موسڵمان بوون‌و بەهۆی ئەوانیشەوە خەڵكێكی زۆری ناو مەدینە هاتنە ناو ئیسلامەوە.

كاتێك پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) برایەتی خستە نێوان كۆچەران و پشتیوانانەوە، برایەتی خستە نێوان سەعدی كوڕی ئەبی وەقاص و سەعدی كوڕی موعازەوە.

سەعد هەر لە كۆنەوە لەگەڵ ئومەییەی كوڕی خەلەف پەیوەندی و دۆستایەتی هەبوو، ئومەییە یەكێك بوو لە سەركردەكانی بێباوەڕان، كاتێك ئومەییە دەچوو بۆ شام، لە مەدینەوە دەچوو و لەوێ لای سەعد لایدەدا، سەعدیش جار جار كە دەچوو بۆ مەككە لای ئومەییە لایدەدا، جارێك سەعد چوو بۆ مەككە بۆ عومرەكردن، چوو بۆ لای ئومەییەی كوڕی خەلەف، ئومەییە پێی وت چاوەڕێ كە تا نیوەڕۆ دادێت و خەڵكی دەچنەوە ماڵ و چۆڵ دەبێت ئینجا بڕۆ تەوافەكەت بكە، سەعدیش وایكرد،

کاتێك لە تەوافدا بوو ئەبووجەهل هات و وتی ئەوە کێیە وا بێخەم تەواف دەکات؟ سەعد وتی منم سەعد، ئەویش وتی وا بێخەم تەواف دەکەیت لەکاتێکدا پەنای موحەممەد و هاوەڵانیتان داوە؟ وتی بەڵێ، ئیتر کەوتنە دەمەقاڵێ، ئومەییە بە سەعدی وت دەنگت بەرز مەکەرەوە بەسەر ئەبولحەکەمدا چونکە ئەو گەورەی ناوچەکەیە، سەعد وتی بەخوا ئەگەر ڕێم لێ بگریت ڕێی کاروانی بازرگانیت بەرەو شام دەبڕم، ئومەییە هەر دەیوت دەنگت بەرزمەکەرەوە، سەعد توورە بوو و پێی وت بیستوومە لە موحەممەد کە دەیوت تۆ دەکوژێت، ئومەییە وتی من؟ وتی بەڵێ، ئومەییە وتی موحەممەد ئەهلی درۆ نیە، ئیتر گەڕایەوە بۆماڵەوەو بە ژنەکەی وت دەزانیت هاوڕێکەی مەدینەم پێی وتم بیستوویەتی لە موحەممەد وتوویەتی من دەکوژێت؟! ژنەکەشی وتی بەخوا موحەممەد درۆ ناکات، ئەوەبوو کە دواتر ئومەییە چوو بۆ جەنگی بەدر، ژنەکەی پێی وت بیرت نایەت هاوڕێکەی مەدینەت چی پێ وتیت؟ ئومەییە کە بیری کەوتەوە ویستی نەچێت بۆ جەنگەکە، ئەبووجەهل پێی وت تۆ سەرگەورەی خەڵکەکەیت، هیچ نەبێ ڕۆژێ دووان وەرە لەگەڵمان، ئومەییەش چوو، ئەوەبوو لە جەنگی بەدر کوژرا.

سەعد لە غەزای بەدردا بەشداری کرد، لەو غەزایەدا ئاڵای ئەوسیەکان بەدەست ئەوەوە بوو، سەعد وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بۆ شوێن حەوانەیەکت لە دواوە بۆ دروست نەکەین تا تیایدا بیت و ئێمەش جەنگی دوژمن بکەین؟ ئەگەر خوا سەری خستین ئەوە باشتر، ئەگەرنا تۆ بگەڕێرەوە مەدینە، چونکە خەڵکێك بۆیان نەکراوە بێن، هێندەی ئێمە تۆیان لا خۆشەویستە و بیانزانیبا جەنگ دەکەیت هەرگیز

دوانەدەکەوتن و دەهاتن لەگەڵت و سەریان دەخستیت، پێغەمبەر (ﷺ) سوپاسی کرد و نزای خێری بۆ کرد.

دواتریش کە غەزاکە تەواو بوو و پێغەمبەر (ﷺ) گەڕایەوە ناو چادرەکەی، سەعد هاودەم بە ژمارەیەك لە پشتیوانان لەبەردەرگای چادرەکە بە شمشێرەوە وەستا و پاسەوانی پێغەمبەری خوای (ﷺ) دەکرد نەبادا دوژمن کتوپڕ هێرشی هەڵگەڕاوە بهێنێت.

هەروەها سەعد یەکێکە لە بەشداربوانی غەزای ئوحود، کاتێك خەڵکی لە دەوری پێغەمبەر (ﷺ) تەکینەوە سەعد یەکێك بوو لەوانەی لە دەوری مایەوە.

دواجار سەعد لە دوای غەزای خەندەق و لە جەنگی دژ بە جوولەکەکاندا بریندار بوو و بە هۆی برینەکەیەوە شەهید بوو.

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) هات بۆ لای سەعد، باوەشی پێدا کرد و خوێن بەسەر پێغەمبەردا (ﷺ) دەچۆڕا، کە ئەبووبەکر هات و ئەوەی بینی وتی وەی پشتی شکاوم، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی وس ئەی ئەبووبەکر، ئینجا عومەر هات کە ئەو حاڵەی بینی وتی إنا لله و إنا إلیه راجعون.

کاتێك سەعد وەفاتی کرد، دایکی دەستی کرد بە گریان و قیژە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێی فەرموو:(ئەرێ ئیتر بۆچی فرمێسکت ناوەستێنیت و خەفەتت لانابەیت، خۆ کوڕەکەت یەکەم کەسە خوا بۆی پێکەنی و عەرشی خوا بۆی لەریەوە).

پێغەمبەر (ﷺ) چوویە ناو گۆڕەکەی سەعد و ماوەیەك مایەوەو دواتر هاتە دەرەوە، وتیان ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بۆچی وا مایتەوە تیایدا؟ فەرمووی (سەعد لە گۆڕدا گوشرانێك دەگوشرا، منیش داوام لە خوا کرد ئەوەی لەسەر لابرد).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) پاش مەرگی سەعدی کوڕی موعاز فەرمووی (عەرشی پەروەردگار بۆ مەرگی سەعدی کوڕی موعاز لەرزی).

ئەنەسی کوڕی مالیك دەڵێت جارێك جبەیەکی چاك و ناوازە بە دیاری هێنرا بۆ پێغەمبەر (ﷺ)، خەڵکی زۆر پێی سەرسام بوون، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (سوێند بەوەی گیانی موحەممەدی بەدەستە دەستەسڕەکەی سەعدی کوڕی موعاذ لە بەهەشتدا زۆ لەوە باشترە).

پرسیار:

1- سەعد چۆن موسڵمان بوو؟

2- بەسەرهاتی سەعد و ئوبەی چۆن بوو؟

3- ڕۆڵی سەعد لە غەزای بەدردا باس بکە.

4- کە سەعد شەهید بوو پێغەمبەر (ﷺ) چی فەرموو بە دایکی؟

5- بۆچی پێغەمبەر (ﷺ) ماوەیەك لە ناو گۆڕەکەی سەعددا مایەوە؟

عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف(ﷺ)

یەکێکی تر لە موژدەپێدراوانی بەهەشت هاوەڵێکی خۆشەویستی پێغەمبەری خوایە (ﷺ) بە ناوی عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف، یەکێکیشە لەو هاوەڵانەی پێغەمبەر (ﷺ) تا وەفاتی کرد لێی ڕازی بوو.

عەبدوڕەحمان سەرەتا ناوی عەبدعەمر یان عەبدولکەعبە بوو، بەڵام کە موسڵمان بوو پێغەمبەر (ﷺ) ناوی نا عەبدوڕەحمان.

عەبدوڕەحمان دە ساڵ لە پێغەمبەر (ﷺ) بچووکتر بوو.

پێش ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) بچێتە ماڵی ئەرقەم و لەوێ بانگەواز بکات، عەبدوڕەحمان هاودەم بە چەند کەسێکی تر چوویە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) باسی ئیسلامی کرد و وردەکاریەکانی ئیسلامی خستەڕوو بۆیان، ئەوانیش موسڵمان بوون.

عەبدوڕەحمان یەکێکە لە بەشداربوانی کۆچی حەبەشەو لە هەردوو کۆچەکەدا بەشداری کرد، دواتر گەڕایەوە بۆ مەککەو لەوێوە کۆچی کرد بۆ مەدینە.

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) لە مەدینە برایەتی خستە نێوان کۆچەران و پشتیوانانەوە، برایەتی خستە نێوان سەعدی کوڕی رەبیع و عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفەوە.

عەبدوڕەحمان کە سەرەتا هاتە مەدینە کەسێکی هەژار و نەدار بوو، هیچی نەبوو، سەعدیش کەسێکی دەوڵەمەند بوو، بە عەبدوڕەحمانی وت ماڵەکەم لەگەڵتدا

دووکەرت دەکەم و ژنێکیشت لێ مارە دەکەم، ئەویش وتی خوای گەورە بەرەکەت بخاتە ژن وماڵتەوە، ڕێی بازاڕم نیشان بدەن با بچم کاسبی بکەم.

پەندو وانە:

کەسی موسڵمان دەبێت هەوڵ بدات خۆی بژێوی ژیانی خۆی پەیدا بکاتو تا ناچار نەبێت یارمەتی لە خەڵکی تر داوا بکات، چونکە خوای گەورە توانای بە ئادەمیزاد بەخشیوەو هانیشی داوە تا کار بکەن، خوا و پێغەمبەری خواش کەسی ئیشکەر و کاسبیان خۆشدەوێت.

حارس کە یەکێك بوو لە هاوەڵان، دەڵێت کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) لە شیوەکە بوو سەبارەت بە عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف پرسیاری لێکردم و هەواڵی ئەوی پرسی، منیش وتم وا لە لاپاڵی شاخەکەوەیە، بینیم دەستەیەکی دوژمن هاتبوون بۆی و منیش ویستم بچم بۆ پاڵپشتی ئەو، بەڵام کە تۆم بینی هاتم بۆ لای تۆ، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی (چاك بزانە فریشتەکان لەگەڵ ئەودا دەجەنگن و پاڵپشتی دەکەن)، حارس دەڵێت منیش گەڕامەوە بۆ لای عەبدوڕەحمان و بینیم لە نێو حەوت لاشەی کوژراودایە، پێم وت نەناڵێت هەموو ئەمانەت کوشت؟ وتی ئەمەیان ئەرتەئە کوشتی، ئەم دوانەش من کوشتنم، بەڵام ئەمانەی تر بەدەستی کەسانێك کوژران کە نەمدەبینین، منیش وتم خوا و پێغەمبەرەکەی ڕاستیان فەرموو، ئەوە فریشتەکانی خوا بوون.

عەبدوڕەحمان لە ڕێککەوتنی حودەیبیەشدا بەشداری کرد و یەکێك بوو لە شاهیدەکانی ڕێککەوتنەکە.

عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف یەکێکە لە موژدەپێدراوانی بەهەشت، پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو (ئەبووبەکر لە بەهەشتە، عومەر لە بەهەشتە، عوسمان لە بەهەشتە، عەلی لە بەهەشتە، تەلحە لە بەهەشتە، زوبەیر لە بەهەشتە، عەبدورەحمانی کوڕی عەوف لە بەهەشتە، سەعد لە بەهەشتە، سەعید لە بەهەشتە، ئەبووعوبەیدەی کوڕی جەراح لە بەهەشتە).

هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) لە دوای عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفەوە نوێژی کردووە، ئەو فەزڵەش خوا تەنها بە ئەبووبەکری صدیق و عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفی بەخشی، موغیرەی کوڕی شوعبە کە هاوەڵێکی پێغەمبەری خوایە دەڵێت لە سەفەرێکدا لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) بووین، دەمی بەیان پێغەمبەر (ﷺ) لە خەڵکەکە دوورکەوتەوەو منیش بەدوایدا چووم و لە دووریەوە چاوەڕوان بووم، کە هاتەوە فەرمووی کارت هەبوو ئەی موغیرە؟ وتم نا، فەرمووی ئایا ئاوت پێیە؟ وتم بەڵێ، دەستنوێژێکی تەواوەتی گرت، کە گەیشتینەوە بە خەڵکەکە نوێژ دابەسرابوو، عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف بەرنوێژی دەکرد، ڕکاتێکی کردبوو و لە ڕکاتی دووەمدا بوو، ویستم بڕۆم بە عەبدوڕەحمان بڵێم دەست هەڵگرێت ئەوە پێغەمبەری خوایە(ﷺ)، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) ڕێگری لێکردم، ئێمەش ئەو ڕکاتەمان لە دوایەوە کرد و دوای سەلامدانەوەی عەبدوڕەحمان ڕکاتەکەی ترمان تەواو کرد.

عەبدوڕەحمان دەڵێت جارێك چوومە مزگەوت و پێغەمبەر (ﷺ) لەوێ نەبوو، منیش کەوتمە دوای پێغەمبەر (ﷺ) تا بینیم چوویە ناو باخە خورمایەك و ڕوویکردە قیبلەو سوجدەیەکی دوورودرێژی برد، منیش وەستابووم، وامزانی وەفاتی کردووە، چوم بەرەو لای، سەرم نزم کردەوەو سەیرێکی دەموچاویم کرد، پێغەمبەر (ﷺ)

سەری بەرز کردەوەو فەرمووی چیە ئەی عەبدوڕەحمان؟ وتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) کە سوجدەکەت درێژ کردەوە ترسام وەفاتت کردبێت بۆیە هاتم تەماشام کردیت، فەرمووی (من کە هاتمە ناو باخە خورماکە گەیشتم بە جیبریل و ئەویش فەرمووی موژدەت پێدەدەم خوا دەفەرموێت هەرکەس سەلامت لێ بکات سەلامی لێدەکەم و هەرکەس صەلەواتت لەسەر بدات صەلەواتی لەسەر دەدەم).

پەندو وانە:

پێویستە ڕۆژانە و بەردەوام صەڵەوات بدەین لەسەر پێغەمبەر (ﷺ)، چونکە صەڵەوات دان پاداشتی زۆری هەیە، خوای گەورەش صەڵەوات دەنێرێت بۆ ئەو کەسەو لە ڕۆژی دواییشدا پاداشتی گەورەی لەسەرە.

جارێك عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف نیوەی سامانی خۆی هێنا بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) و وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەوە نیوەی سامانەکەمەو هێناومە بۆت و نیوەکەی تریم هێشتوەتەوە بۆ ماڵ و مناڵم، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی (خوا بەرەکەت بخاتە ئەوەی بەخشیوتەو ئەوەشی هێشتووتەتەوە).

پاش وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ)، عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف یارمەتی زۆری خێزانەکانی پێغەمبەری خوای(ﷺ) دەدا و پارەیەکی زۆری دابەش دەکرد بەسەریاندا.

ئەبووبەکری صدیق دژبە هەڵگەڕاوەکان جەنگی ڕاگەیاند، بۆ ئەوەش مەترسی لەسەر مەدینە دروست دەبوو، بۆیە پاسەوانی شەوانەی بە دەوری مەدینەدا دانا و برێك کەسی کرد بە ئەمیری دەستە دەستەی ئەو پاسەوانانە، لەوانەش عەلی کوڕی

ئەبوو تالیب و زوبەیر و عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف و تەلحە و سەعدی کوڕی ئەبی وەققاص و عەبدوڵای کوڕی مەسعوود.

عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف لە سەردەمی هەریەك لە ئەبووبەکری صدیق و عومەری کوڕی خەتتابدا فەتوای بۆ خەڵك دەدا و وەڵامی دروستی پرسیارەکانی خەڵکی دەدایەوە.

جارێك کاروانێکی بازرگانی هاتنە مەدینە، عومەری کوڕی خەتتاب کە خەلیفە بوو بە عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفی وت با ئەمشەو پاسەوانی ئەمانە بکەین، ئەویش وتی باشە، ئەو شەوە عومەرو عەبدوڕەحمان پێکەوە پاسەوانی ئەو کاروانەیان کرد.

لەو نوێژەدا کە عومەری کوڕی خەتتاب بە دەستی ئەبوولوئلوی مەجووسی شەهید کرا، خەلیفە خێرا فەرمانی کرد عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف نوێژەکەی بۆ خەڵکەکە کرد، پاشان عەبدوڕەحمانی بانگ کرد و وتی دەمەوێت تۆ ڕاسپێرم بۆ تا دوای من ببیتە خەلیفە، عەبدوڕەحمان ڕازی نەبوو، بۆیە خەلیفە عومەر شەش کەسی دانا تا خۆیان کەسێك دیاری بکەن.

جارێك عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف وەسیەتی کرد چی بەشداربووی بەدر ماون دیاری بکرێن تا هاوکارییان بکات، تەنها سەد کەس مابوون، بۆ هەرکامیان چوارسەد دیناری پێ بەخشی.

دواجار عەبدوڕەحمان لە ساڵی سی و دووی کۆچی و لە تەمەنی حەفتا و پێنج ساڵیدا لە مەدینە کۆچی دوایی کرد و خەلیفە عوسمان نوێژی لەسەر کرد و لە گۆڕستانی بەقیع ئەسپەردە کرا.

پرسیار:

1-عەبدوڕەحمان داوای چی کرد لە سەعد؟

2-بەسەرهاتی بەرنوێژیەکەی عەبدوڕەحمان چۆن بوو؟

3-باسی بەخشندەیی عەبدوڕەحمان بکە.

4-پاداشتی صەڵەوات دان لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) چیە؟

5-چوار پەندو وانە لە ژیانی عەبدوڕەحمان باس بکە.

جوبەیری کوڕی موتعیم (رضي الله عنه)

ئەم هاوەڵەی باسی دەکەین دانیشتووی مەککە بوو، یەکێك بوو لە قوڕەیشیەکان، ناوی جوبەیر بوو، یەکێك بوو لە کەسە ژیر و خانەدانەکانی ناو قوڕەیش و سەبارەت بە ڕەچەڵەکی عەرەبیش پرسیاری لێ دەکرا، چونکە لەو بوارەدا شارەزایی زۆری هەبوو.

پرسیار: جوبەیر لە مەککە سەرقاڵی چی بوو؟

وەڵام: جوبەیر سەرقاڵی کاری بازرگانی بوو و هەندێ جار لەبری خۆی کەسی تری دەنارد تا کاری بازرگانی بۆ بکات.

کاتێك بێباوەڕانی قوڕەیش لە مەککە گەمارۆی ئابووری و کۆمەڵایەتییان خستە سەر پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵانی، بەڵام جوبەیر لەو ماوەدا بە نهێنی سەردانی پێغەمبەر (ﷺ) و خەڵکەکەی دەکرد و دواتریش یەکێك بوو لەوانەی بەشدار بوو لە هەڵوەشاندنەوەی ئەو گەمارۆیەدا.

پەندو وانە:

پێویستە هەر موسڵمانێك لەپێناو ئایینەکەیو سەرخستنی ڕاستیدا بەرگەی ناڕەحەتیەکان بگرێت و دەستبەرداری حەق نەبێت، ئەوەش بزانێت کە خوای گەورە دەرگای ڕزگاربوونی لێ دەکاتەوەو هەم خۆشی ڕووی تێدەکات و هەم پاداشتی ڕۆژی دواییشی بۆ دەمێنێتەوە.

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) چوو بۆ تائیف و بانگەوازی خەڵکەکەی کرد و خەڵکەکە باوەڕیان نەهێنا و ئەویش گەڕایەوە، جوبەیر پەنای پێغەمبەری خوای (ﷺ) دا تا تەوافی عومرەی کرد.

جوبەیر لە جەنگی بەدردا بە بێباوەڕی بەشداری کرد، خۆی دەڵێت لە بەدردا پێش ئەوەی شکست بخۆین برێ شتم دەبینی لە ئاسمانەوە وەك مێروولەی سپی دادەبەزین، گومانم نیە ئەوانە فریشتە بوون.

پەندو وانە:

ئەگەر موسڵمانان لەگەڵ خوادا ڕاست بکەن، ئەوە خوای گەورە یارمەتی موسڵمانان دەدات، وەك چۆن لە غەزای بەدردا فریشتەی ناردە خوارەوە بۆ پشتیوانی موسڵمانان، هەروەها فریشتەکان ڕۆژانە نزای خێر دەکەن بۆ کەسی موسڵمان و داوا لە خوا دەکەن ئەو کەسە بخاتە بەهەشتەوە.

جوبەیر هەر بە بێباوەڕی مایەوە تا دوای فەتحی مەککە، ئەوکات موسڵمان بوو

جوبەیر لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) لە غەزای حونەیندا بەشداری کرد، بەسەرهاتێك دەگێڕێتەوە و دەڵێت لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) بووم کە لە حونەین دەگەڕایەوە و خەڵکی لەگەڵیدا بوون، برێ کەسی خێڵەکی کە تازە موسڵمان بووبوون زۆر دەئاڵان بە پێغەمبەرەوە (ﷺ) تا عەباکەی برا، پێغەمبەر (ﷺ) ناچار لای دارێك وەستا و

فەرمووی (عەباکەمم بدەنەوە، ئەگەر بە هێندەی دارەکانی تیهامە وشترم لا بوایە بە دڵنیاییەوە دابەشم دەکرد بەسەرتاندا و پیسکە و درۆزن و ترسنۆك نەدەبووم).

پەندو وانە:

زۆر جار کەسانێك کە جوان لە ئیسلام تێنەگەیشتوون و سەرەتای موسڵمانبوونیانە، دەکەونە هەندێ هەڵەوەو نەیانتوانیوە جوان لە ڕاستیەکان تێبگەن، زۆر کەس هەن لەم ڕۆژگارەی خۆشماندا چاویان لە دنیایە و هەوڵ دەدەن بە هەر ڕێگەیەك بێت پارەو سامان بۆ خۆیان کۆبکەنەوە، بەڵام دەبێت ئەو کەسانە تێبگەیەنین کۆکردنەوەی سامان ڕێگەی ڕاستو دروستی خۆی هەیەو نابێت بە ڕێگەی ناشەرعی بکەوینە سامان کۆکردنەوە.

جوبەیر دەڵێت جارێك لای پێغەمبەر (ﷺ) بووم، ئافرەتێك هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کرد بە ئافرەتەکە ئەگەر ڕۆیشتەوە جارێکی تریش بێتەوە بۆ لای، ئافرەتەکە وتی ئەی ئەگەر هاتمەوەو تۆم نەبینی؟ واتە ئەگەر مردبوویت، ئەویش فەرمووی (ئەگەر منت بەدی نەکرد وەرە بۆ لای ئەبووبەکر).

جوبەیر لە سەردەمی خیلافەتی عومەری کوڕی خەتتابدا لە لایەن خەلیفەوە کرا بە والی و بەرپرسی شاری کووفە و ماوەیەك لەوێ ئەو بەرپرسیارێتیەی گرتە ئەستۆ.

دواجار جوبەیر لە ساڵی پەنجاو حەوتی کۆچیدا وەفاتی کرد.

پرسیار:

1–جوبەیر لە مەککە سەرقاڵی چی بوو.

2–فریشتەکان هەڵوێستیان بەرامبەر بە موسڵمانان چۆنە؟

3–بەسەرهاتی ئافرەتەکەو پێغەمبەر (ﷺ) چۆن بوو؟

4–ئایا کۆکردنەوەی سامان دروستە؟

5–چ پەندو وانەیەك لە ژیانی جوبەیرەوە فێربوویت؟

خاليدی كوڕی وەليد(رضي الله عنه)

خاليدی كوڕی وەليد يەكێكی ترە لە هاوەڵە كۆچەريەكان كە ناسراوە بە شمشێری خوا، چونكە لە چەندين جەنگ و غەزادا توانيويەتی دوژمن تێكبشكێنێتو پێغەمبەريش (صلى الله عليه وسلم) نازناوی شمشێری خوای لێناوە.

باوكی خاليد كە ناوی وەليد بوو يەكێك بوو لە كەسايەتيە خانەدانەكانی ناو قورەيش و سامان و داراييەكی زۆريشی هەبوو و بەخشندەييشی زۆر بوو، لەگەڵ ئەوەشدا يەكێك بوو لە سەرسەختترين نەيارەكانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)، كاتێك بێباوەڕان ويستيان هێرشی ڕاگەياندنی دژ بە پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بكەن، كۆبوونەوەو لەنێوياندا وەليد دانيشتبوو كە بە تەمەن بوو، وەليد وتی وا وەفدەكانی عەرەب بۆ سەردانی كەعبە دێن، ئەوانەش هەواڵی موحەممەديان بيستووە، جا هەمووتان لەسەر يەك قسە يەكدەنگ بن نەبادا هەركەسەو قسەيەك بكات و يەكتری بە درۆ بخەنەوە، ئەوانيش وتيان دەی تۆ بڵێ چی بڵێين، ئەويش وتی ئێوە بڵێن و منيش گوێتان لێ ئەگرم، يەكێكيان وتی ئەڵێين كاهينە، وتی من كاهينم ديوەو دەيانناسم، ئەو كاهين نيە، يەكێك وتی دەڵێين شێتە، وتی هەموومان شێتمان ديوەو ئەو شێت نيە، يەكێك وتی دەڵێين شاعيرە، وەليد وتی ئێمە دەزانين شيعر چۆنەو چيە، ئەو شاعير نيە، يەكێك وتی دەڵێين جادووگەرە، وتی جادووگەريشمان ديوە، ئەو جادووگەر نيە، دوا پێشنياز وتی دەڵێين ئەمە جادوويەكی پێيە كە براو برا و باوك و كوڕ و تاك و هۆزەكەی لەيەك دەكات، هەموويان لەسەر ئەو قسە ڕێككەوتن.

خاليدی كوڕی وەليد زۆر شێوەی لە عومەری كوڕی خەتتاب دەچوو، تا ئاستێك هەندێ جار كەسانێ خاليد و عومەريان لە يەك جودا نەدەكردنەوە.

خالید لە سەردەمی نەفامیدا لەناو قورەیشدا پێگەیەکی گرنگی هەبوو، ئەویش بریتی بوو لە بەرپرسیارێتی سەربازی، هەریەك لە ئامادەکاری سەربازی و مەشق و ڕاهێنان و هەروەها لە جەنگیشدا پێشڕەوی سوارەکانی بە دەستەوە بوو، ئیتر بەو هۆیەوە هەموو گرنگی خۆی دەدا بە بواری سەربازی و لەو بوارەدا زۆر هەڵکەوتە بوو.

لە جەنگی ئوحوددا خالید سەرکردایەتی سوارەی بێباوەڕانی دەکرد کە نزیکەی سەد سوارە بوون، ئەمانە بەرەی ڕاستی سوپاکە بوون، کاتێك تیرهاوێژەکانی موسڵمانان کێوەکەیان چۆڵکرد، خالید تەماشای کرد ژمارەیەکی زۆر کەم ماونەتەوە، بۆیە لە پشتەوە هات بۆیان و ئەوانەی کوشت و هێرشی هێنا بۆ موسڵمانان، کاتێك بێباوەران بینییان وا خالید لە پشتووە کەوتوەتە وێزەی موسڵمانان گەڕانەوە، بەوە موسڵمانان کەوتنە نێوان دوو بەرەی جەنگی بێباوەرانەوە، ئەم هەڵوێستەی خالید شکستی بێباوەڕانی لە ئوحوددا گۆڕی بۆ سەرکەوتن.

لە جەنگی خەندەقیشدا دووبارە خالید سەرکردایەتی سوارەی بێباوەڕانی دەکرد، خالید هەر وازی نەدەهێناو بە بەشێك سوپاوە هەڵیکوتایە سەر دەستەیەکی موسڵمانان و ماوەیەك جەنگ لەنێوانیاندا ڕوویدا و بێباوەران هەمدی شکان.

لە دوای ڕێککەوتنی حودەیبیە کە پێغەمبەر (ﷺ) چوو بۆ عومرە، لە مەککە بە براکەی خالیدی فەرموو (خالید هی ئەوە نیە خۆی بێئاگا بکات لە ئیسلام، ئەگەریش ئەو بەهێزی و توانایەی لەگەڵ موسڵمانان دژ بە بێباوەڕان بەکاربهێنایە باشتر بوو بۆی، بە دڵنیاییشەوە پێش خەڵکی ترمان دەخست)، وەلیدیش ئەو هەواڵەی دا بە خالید، خالید کە ئەمەی بیست قسەکە کاری تێکرد و بوویە هۆکاری موسڵمان بوون و کۆچکردنی بەرەو مەدینە.

خالید خۆی دەیگێڕێتەوەو دەڵێت: کاتێك خوای گەورە خێری هێنایە ڕێم و ئیسلامی خستە دڵمەوە، خۆم بە خۆمم دەوت خۆ من چی جەنگی دژ بە موحەممەد هەیە بینیم، چی جاریش چووبم کە گەڕاومەتەوە دەروونم پێی وتوم ئەو کارو شوێنە هی من نیە، موحەممەدیش بەمزوانە سەردەکەوێت، کە نامەکەی پێغەمبەرم (ﷺ) خوێندەوە گوڕ و تین گرتمی تا بەرەو ئیسلام بچم، ئینجا کە ویستم بچم بۆ مەدینە صەفوانی کوڕی ئومەییەم بینی و وتم وانازانیت ئێمە لە هەڵەداین، وا موحەممەد سەرکەوت بەسەر هەمواندا، با بچین بۆ لای و شوێنی بکەوین، گەورەیی ئەو بۆ ئێمەشە، بەڵام ئەو زۆر بە سەختی بەرپەرچی دامەوەو وتی ئەگەر تەنها من مابم شوێنی بکەوم شوێنی ناکەوم، منیش جێمهێشت و وتم ئەم کابرایە لە بەدردا براکەی کوژراوە، بۆیە وایە، ئینجا ڕێم کەوتە عیکریمەی کوڕی ئەبوو جەهل و چیم بە صەفوان وتبوو بەویشم وت، ئەویش هەمان وەڵامی صەفوانی پیێ وتم، منیش وتم دەی ئەم قسانەم لای کەس باس مەکە، چوومەوە ماڵەوەو فەرمانم کرد سوارەکەم ئامادە کرا و دەرچووم تا گەیشتم بە عوسمانی کوڕی تەلحە، مەسەلەکەم بۆ باس کرد و ئەویش ئامادەبوو بێت، وتم ئەم ئێوارە دەمەوێت دەربچم، ئەوەبوو بۆ بەرەبەیان چووین، ... لە ڕێدا عەمری کوڕی عاصمان بینی، ئەویش هاتبوو تا موسڵمان بێت، چووین تا گەیشتینە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ).

خالید دەڵێت: کە چوومە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) وتم ئە پێغەمبەری خوا (ﷺ) تۆ دەزانیت من لە چەند جەنگ و هەڵوێستدا دژایەتیم کردویت، بۆیە لە خوا داوا بکە لەوانەم خۆش بێت، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئیسلام ئەوەی پێش خۆی دەسڕێتەوە)، منیش وتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەسەر ئەوە بەڵێنم پێبدە کە

ئەو نزایەم بۆ بکەیت، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (خوایە لەهەموو ئەو ڕێگرییانەی خالید خۆش بە کە خستیە بەردەم ڕێ و بانگەوازەکەت).

ئیتر لەو ساتە بەدواوە خالید لە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) بوو و دەیویست بە خزمەتکردنی ئیسلام قەرەبووی دژایەتی پێشووی بکاتەوە.

پێغەمبەر (ﷺ) لە نزیك ماڵی خۆیەوە زەویەکی دانا بۆ خالید تا لێوەی نزیك بێت.

دوای ئەوە پێغەمبەر (ﷺ) لە زۆر جەنگ و هێرشدا خالیدی دەکردە سەرکردەی موسڵمانان، ئەویش لە هەموو هێرشەکاندا سەرکەوتوو بوو.

کاتێك لە غەزای موئتەدا هەموو ئەو سەرکردانە شەهید بوون کە پێغەمبەر (ﷺ) دیاری کردبوون، خالیدی کوڕی وەلید بوو بە سەرکردە، ئەوکات پێغەمبەر (ﷺ) لە مەدینە بوو، لەسەر مینبەر وتاری دەدا بۆ هاوەڵان، هەواڵی سوپای موسڵمانانی دەدا فەرمووی: (خالیدی کوڕی وەلید ئاڵاکەی گرتەدەست، ئەو یەکێك نەبوو لە ئەمیرە دەستنیشان کراوەکان، بەڵکو خۆی ئەمیرایەتی گرتەدەست... خوایە –خالید– شمشێرێکە لە شمشێرەکانی خۆت، خوایە لەسەر دەستی سەرکەوتن ببەخشی)، ئیتر لەو ڕۆژەوە خالید ناوی نرا شمشمێری خوا.

خالید کە سەرکردایەتی سوپای گرتەدەست یەکەمجار سوپای موسڵمانانی لەدەست بێباوەڕە ڕۆم و عەرەبە بەکرێگیراوەکان ڕزگار کرد و پاشەکشەی کرد پێیان، بۆ بەری بەیان خالید دەستکاری ڕێکخستنی سوپاکەی کرد، لای ڕاست و چەپ و پێش و

دواوەی سوپاکەی گۆڕی، بەوە ڕۆمەکان وایانزانی موسڵمانان سوپای هاوکارییان بۆ هاتووە، بۆیە لەسەر دەستی موسڵمانان شکستێکی سەختیان تووش بوو.

کاتێك سوپاکە بەرەو مەدینە گەڕانەوە، پێغەمبەر (ﷺ) و موسڵمانان چوون بۆ پێشوازییان، بەڵام موسڵمانان لەتاو خەفەتی ئەوەی کە بۆچی ئەو هەموو شەهیدەیان هەبووەو سەرنەکەوتون خۆڵیان فڕێ دەدا بەڕوویاندا و دەیانوت ئەی ڕاکردوان ڕاتانکرد و ڕێی خواتان بەردا؟! پێغەمبەریش (ﷺ) وەڵامی دانەوەو فەرمووی: (ئەوانە ڕاکردوو نین، بەڵکو خوا بیەوێت هێرش دەبەنەوە).

فەتحی مەککە یەکەم غەزا بوو کە تیایدا خالید لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) بەشداری غەزا بکات و پێشتر لە هیچ غەزایەکدا لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) نەبوو، چونکە ئەوکات بێباوەڕ بوو.

دوای ئەوە پێغەمبەر (ﷺ) خالیدی ڕاسپارد تا چەند بتێك لە چەند ناوچەیەکی جیاواز لەناوبەرێت، ئەویش ئەرکەکەی بەجێگەیاند.

لە سەردەمی خیلافەتی ئەبووبەکری صدیقدا خالیدی کوڕی وەلید ئەرکی لێدانی هەڵگەڕاوەکانی پێ سپێردراو زۆر سەرکەوتوانە توانی شکۆی ئیسلام بپارێزێتو هەڵگەڕاوەکان لەناوبەرێت، تا لە ژیاندا مابوو سەرقاڵی جیهادی ڕێی خوا بوو تا لە ساڵی بیست و یەکی کۆچی و لە تەمەنی شەست ساڵیدا وەفاتی کرد، لە پێش مردنی وەسیەتی کردو وتی ئەگەر مردم چەك و ئەسپەکەم دابنێن بۆ ڕێی خوا، هەروەها دەیوت لەم سەرزەویەدا هیچ شتێك نیە هێندەی ئەوە لام خۆشەویست بێت کە لە شەوێکی سارددا لە ناو دەستەیەکی سوپای کۆچەراندا بم کە بەرامبەر دوژمن لە چاوەڕوانی جەنگدان، دەی گرنگی بدەن بە جیهاد.

پرسیار:

1-خالید لە سەردەمی نەفامیدا چ ئەرکێکی هەبوو؟

2-هۆکاری موسڵمانبوونی خالید چی بوو؟

3-مەرجی موسڵمانبوونی خالید چی بوو؟

4-بۆچی بە خالید دەوترێت شمشێری خوا؟

5-رۆڵی خالید لە غەزای موئتەدا باس بکە.

6-دوای وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ) خالید چی کرد؟

بیلالی کوڕی ڕەباح(رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

لە خوارووی کیشوەری ئەفریقیاوە وڵاتێك هەبوو کە پێی دەوترا حەبەشە، وڵاتێك کە خەڵکەکەی ڕەش پێست و مەسیحی بوون، جارجارە هەندێ لەوانە بە کۆیلە دەگیران و دەبران لە وڵات و ناوچەکانی تردا بە کۆیلەیی دەفرۆشران تا خزمەتی کڕیارەکانیان بکەن.

یەکێك لەوانە منداڵێك بوو بە ناوی بیلالی کوڕی ڕەباح، جا نازانرێت ئایا هەر لە حەبەشە لە دایك بووە، یان دایكو باوکی بە کۆیلەیی هاتوونەتە مەککەو لەوێ لەدایك بووە، بەڵام گرنگ ئەوەیە کەسێکی حەبەشی بوو و کرابوو بە کۆیلە.

بیلالی کوڕی ڕەباح کەسێکی لاوازی باڵابەرز بوو، قژی زۆر بوو، بیلالی کوڕی ڕەباح کۆیلەی ئومەییەی کوڕی خەلەف بوو، ئومەییەش لەسەر موسڵمانبوونی سزای سەختی دەدا.

بیلال هەرکە بانگەوازی ئیسلامی بیست خێرا موسڵمان بوو، یەکێك بوو لە دەستەی یەکەمی موسڵمان بوانی مەککە، هەروەها یەکێك بوو لەو کەسانەش کە موسڵمانبوونەکەی خۆی ئاشکرا کرد و بێباوەڕان پێیان زانی موسڵمان بووە، بۆیە زۆر ئازاریان دەدا، بەرگی ئاسنینیان دەکردە بەر و دەبرایە بەر گەرمای خۆر، زۆر داوای لێدەکرا تا واز لە ئیسلام بهێنێت و قسە بڵێت بە خواو پێغەمبەر (ﷺ)، بەڵام ئەو ئامادەیی نەبوو داواکەیان قبووڵ بکات، ئەوانیش پەتێکیان دەخستە گەردنی و دواتر پەتەکەیان دەدایە دەست مێردمنداڵان تا ڕایکێشن بە دۆڵەکانی مەککەدا، ئەویش بەردەوام دەیوت أحد أحد، واتە خوا تاك و تەنهایە.

پەندو وانە :

پێویستە لە پێناو ئاینی خوادا بەرگەی سەختی و ناڕەحەتیەکان بگرین و ناڕەزایی دەرنەبڕین، چونکە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) زۆر لەسەر ئیسلام ئازار دەدران و بەرگەیان دەگرتو پاشگەز نەدەبوونەوە لە دینی خوا، ئەگەر ئێمەش لە کارو پەرستش و ئاییندارێماندا ناڕەحەتیەکمان هاتە ڕێ، دەبێت نموونەی بیلال و هاوەڵانی ترمان لەبەرچاو بێت کە چەندە بەرگەی ناڕەحەتییان گرتووە.

کاتێك بیلال ئازار دەدرا بێباوەڕان پێیان دەوت ئەوە بڵێ کە ئێمە دەیڵێین، بیلالیش دەیوت زمانم پێی ناوترێت–نایەتە سەرزمانم–.

جارێك بیلالی کوڕی رەباح لەلایەن قوڕەیشیەکانەوە ئازار دەدرا، پێغەمبەر (ﷺ) کە ئەوەی دیبوو کاتێك گەیشت بە ئەبووبەکر فەرمووی (خۆزگە شتێکمان لا دەبوو–پارەیەکمان دەبوو– بیلالمان پێ دەکڕی)، ئەوەبوو ئەبووبەکر گەیشت بە عەبباسی مامی پێغەمبەر(ﷺ) و وتی بیلالم بۆ بکڕە، عەبباسیش چوو بۆ لای گەورەکەی بیلال و وتی ئەتوانیت بیفرۆشیت بە من؟ ئەویش وتی جا چی پێ دەکەیت؟ ئەوە پیسە، عەبباس وتی دەمەوێت، ئەوەبوو بیلالی کڕیو ناردی بۆ لای ئەبووبەکر، ئەویش ئازادی کرد.

پەندو وانە:

پێویستە ئەگەر توانیمان باری ناڕەحەتی کەسێك لابەرین، لێی نەوەستین و خێرا یارمەتی بدەین و ئەو ناڕەحەتیەی لەسەر لابەرین، چونکە هەرکەس ناڕەحەتی لەسەر کەسێ لابەرێت، ئەوە خوای گەورەش ناڕەحەتی لەسەر ئەو لادەبات و لە کاتی تەنگانەدا فریای دەکەوێت.

جارێك ئەقرەع لە گەڵ عویەینەدا بوو، سەیریان کرد پێغەمبەر (ﷺ) لەگەڵ عەممار و صوهەیب و بیلال و خەبباب و چەند موسڵمانێکی تری لاوازدا دانیشتووە، ئەوانیش گاڵتەیان پێکرد و دەیانوت کە وەفدی عەرەب دێن شەرم دەکەین بمانبینن لەگەڵ ئەوانەدا دانیشتبیت، ئەگەر هاتین بۆ لات تۆ ئەوانە دەرکە، پێغەمبەریش (ﷺ) خەریك بوو ڕازی بێت بەو هیوایەی ئەوانەش موسڵمان بن، ئەوانیش وتیان دەی بەڵێنێکمان بۆ بنووسە، ئەویش ویستی بینووسێت و عەلی کوڕی ئەبوو طالیبی بانگ کرد تا بینووسێت، ئەوەبوو جبریل هات و ئایەتی خوای بۆ هێنا کە تیایدا خوای گەورە ڕێی نەدا پێغەمبەر(ﷺ) وا بکات و فێڵەکەی ئەوانی ئاشکرا کرد، پێغەمبەریش (ﷺ) وەرەقەکەی فڕێ داو ئەو هاوەڵانەی بانگ کردەوەو لەگەڵ ئەواندا دانیشت.

پەندو وانە:

گەورەیی و ڕێزداری بە دەوڵەمەندی و هەژاری نیە، زۆر جار کەسانێکی هەژار و نەدار هەن لای خوا زۆر گەورەتر و خۆشەویستترن لە کەسانێکی دەوڵەمەندی خۆبەزل زان یان خوانەناس، دەبێت ئێمەش وریا بین لەبەر دڵی ئەو دەوڵەمەندانە دڵی هەژار و لاوازەکان نەڕەنجێنین، با تەنانەت نیەتیشمان چاك بێت و لەپێناو ئەوەدا بێت هەوڵ

بدەین ئەو دەوڵەمەند و کەسە بەناوبانگانە موسڵمان بن، هەر نابێت ماف هەژار و لاوازە موسڵمانەکان بخۆین و وریا بین پشتگوێیان نەخەین.

کاتێك هاوەڵان کۆچیان کرد بۆ مەدینەو لەوێ مانەوە، بیلالیش کۆچی کرد، لەوێ هەریەك لە بیلال و ئەبووبەکری صدیق تووشی تایەکی سەخت بوون، پێغەمبەر (ﷺ) کە ئەوەی بینی نزای کرد و فەرمووی (خوایە مەدینەمان لا خۆشەویست بکە وەك خۆشەویستیمان بۆ مەککە یان زیاتر لەوەش، خوایە بەرەکەت بخەرە ڕزق و ڕۆزیمانەوە و تەندروستی بکە بۆمان، تای مەدینەش بگوازەرەوە بۆ جوحفە– ناوچەیەك بوو–).

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) برایەتی خستە نێوان کۆچەران‌و پشتیوانانەوە، برایەتی خستە نێوان بیلال و ئەبوروەیحەوە.

بیلالی کوڕی ڕەباح یەکێك بوو لە بەشداربوانی بەدرو لەو غەزایەدا ڕۆڵی بەرچاوی هەبوو ، ویستی خواش وابوو لەو غەزایەدا بیلال ئومەییەی کوڕی خەلەف کوشت.

لە غەزای بەدردا ئومەییەی کوڕی خەلەف و عەلی کوڕیشی بەشدار بوون، کاتێك بیلال ئومەییەی بینی وتی ڕزگارم نەبێت ئەگەر بهێڵم تۆ ڕزگار بیت، ئینجا تا توانی هاواری کرد ئەی پشتیوانانی خوا وا سەری کوفر ئومەییەی کوڕی خەلەفە ڕزگارم نەبێت ئەگەر بهێڵم ڕزگاری بێت، هاوەڵان دەوریان دان، کەسێك دای لە عەلی کوڕی ئومەییە و کوشتی، ئینجا دایان لە ئومەییەش و ئەویشیان کوشت.

بیلال لە غەزاکانی ئوحود و خەندەق و هەموو غەزاکانی تریشدا بەشداری کرد.

بیلال لەلایەن پێغەمبەری خواوە (ﷺ) مزگێنی چوونە بەهەشتی پێ دراوە، وەك لە فەرموودەیەكدا هاتووە پێغەمبەر (ﷺ) جارێك لە كاتی نوێژی بەیانیدا بە بیلالی كوڕی رەباحی فەرموو (ئەی بیلال پێم بڵێ چ كارێكت لە ئیسلامدا كردووتە زۆر دڵی خۆش كردویت و هیوات پێیەتی، چونكە من لە بەهەشتدا گوێم لە تەپەی نەعلەكانت بوو لە پێش خۆمەوە)، بیلال وتی دەستنوێژم گرتبێت شەو بێت یان رۆژ تا توانیومە بەو دەستنوێژە نوێژم كردووە، یان دەویت هەركات بانگم داوە دوو ركات نوێژم كردووە، هەركات دەستنوێژم شكابێت خێرا دەستنوێژم گرتوەتەوە.

پێغەمبەر (ﷺ) سەرەتا بۆ كۆكردنەوەی خەڵك بۆ نوێژ چاوەڕێی خەڵكی دەكرد لە كاتی نوێژەكاندا بێن بۆ نوێژ بێ ئەوەی بانگ بكرێن، بۆیە ویستی وەك بووقەكەی جوولەكە بووقێك دابنێت تا موسڵمانان بانگ بكرێن بۆ نوێژ، بەڵام دڵی نەیگرت و پێی خۆش نەبوو، دواتر فەرمانی كرد بە زەنگ موسڵمانان بانگ بكرێن بۆ نوێژ، لەو كاتەدا عەبدوڵای كوڕی زەید لە خەودا بانگی پێ وترا، عەبدوڵا هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەمشەو لەخەومدا كەسێك هات دوو جلی سەوزی لەبەربوو و زەنگێكی بەدەستەوە بوو، وتم ئەی بەندەی خوا ئەو زەنگە دەفرۆشیت؟ وتی بۆ چیتە؟ وتم تا خەڵكی پێ بانگ بكەین بۆ نوێژ، ئەویش وتی ئایا لەوە چاكترت پێ نیشان بدەم؟ وتم چیە؟ وتی بڵێ:

الله أكبر الله أكبر

الله أكبر الله أكبر

أشهد أن لا إله إلا الله

أشهد أن لا إله إلا الله

أشهد أن محمدا رسول الله

أشهد أن محمدا رسول الله

حي على الصلاة

حي على الصلاة

حي على الفلاح

حي على الفلاح

الله أكبر الله أكبر

لا إله إلا الله

دواتر کەمێك وەستا و پاشان هەمان شتی وت بەڵام بە تاك هەمووی وت، بەڵام لە کۆتاییدا وتی:

قد قامت الصلاة قد قامت الصلاة

الله أكبر الله أكبر

لا إله إلا الله

کاتێك ئەو خەوەی گێڕایەوە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی پشت بە خوا ئەو خەوە ڕاستە، دەی هەستە بیڵێ بە بیلال چونکە ئەو دەنگی لەتۆ بەرزتر و باشترە، کاتێك بیلال هەستا ئەو بانگەی دەدا عومەری کوڕی خەططاب لە ماڵەوە بوو

ئەوەی بیست، خێرا هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و عەباکەی ڕادەکێشاو دەیوت ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) سوێند بەوەی تۆی بە حەق ناردووە من هەمان ئەم خەوەم بینی کە –عەبدوڵا– بینیویەتی، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی (سوپاس بۆ خوا، دەی ئەوە دڵنیایی زیاتر دەبەخشێت).

جارێك پێغەمبەری خوا (ﷺ) سەردانی بیلالی کرد، بیلال بڕێك خورمای هێنا کە هەڵیگرتبوو، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی ئەوە چیە ئەی بیلال؟ وتی خورمایە ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەڵمگرتووە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (ئایا ناترسیت لەبەر ئەوە دەنگی بوخار لە دۆزەخ ببیستیت، ئەی بیلال ببەخشە و مەترسە خاوەنی عەرش –خوای گەورە– کەمی بکاتەوە).

پەندو وانە:

دەبێت لەوە دڵنیا بین هیچکات بە بەخشین سامان و پارەمان کەم ناکات، بەڵکو هەرکات ببەخشین خوای گەورە چەند بەرامبەر زیاترمان پێ دەبەخشێت، یان زۆر جار بە هۆی بەخشینەوە خوای گەورە سەختی و بەڵا و نەخۆشیمان لێ دوور دەخاتەوە.

لە فەتحی مەککەدا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کرد بە بیلالی کوڕی ڕەباح تا بچێتە سەر کەعبە و بانگ بفەرموێت، ئەویش سەرکەوتە سەر کەعبە و بانگی فەرموو.

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) کۆچی دوایی کرد و تەرمەکەی خرایە ناو گۆڕەوەو داپۆشرا، ئینجا بیلال بڕێك ئاوی هێنا و دەیپرژاند بەسەر گۆڕەکەیدا، لە لای ڕاستەوە لە سەریەوە دەستی پێکرد تا لای قاچەکانی ئاوپرژێن کرد.

کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) کۆچی دوایی کرد ئیتر بیلال توانای نەما بانگ بدات، شارەکەی پێغەمبەر (ﷺ) دەنگی بانگی بانگبێژەکەی پێغەمبەری خوای (ﷺ) تێدا نەما، تەنانەت توانای ئەوەی نەما لە مەدینەش بمێنێتەوە، بۆیە هات بۆ لای خەلیفەی یەکەمی موسڵمانان ئەبووبەکری صدیق و داوای مۆڵەتی لێکرد تا بچێت بۆ جیهاد، خەلیفەش ڕێی پێدا و بیلالیش چوو بەرەو شام.

دواتر کاتێك عومەری کوڕی خەططاب چوویە شام موسڵمانان داوایان کرد لە عومەر تا تکایان بۆ بکات بیلال بانگیان بۆ بدات، ئەویش داوای لە بیلال کرد، بیلالیش ڕۆژێك بانگی فەرموو، خەڵکەکە بە بیستنی ئەو بانگە پێغەمبەری خوایان (ﷺ) دەهاتەوە بیر و دەستیان کرد بە گریان، پێشتر نەبینرابوو شار ئاوا بە جارێك گریان دایبگرێت.

پاش ماوەیەك بیلال خەوی دی بە پێغەمبەری خواوە (ﷺ)، لە خەوەکەیدا پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو ئەو هەموو دڵڕەقی و دوورگرتنەت چیە ئەی بیلال، ئایا کاتی نەهاتووە سەردانم بکەیت، بیلال بە خەفەت و دڵداگیرانەوە لەخەو ڕاچڵەکی، سواری وڵاخەکەی بوو بەرەو مەدینە، چوویە لای گۆڕەکەی پێغەمبەر (ﷺ) و دەگریا، لەو کاتەدا حەسەن و حوسەین–دوو ڕەیحانەکەی پێغەمبەر (ﷺ)– هاتن بۆ ئەویێ، بیلال دەیگوشین بە خۆیدا و ماچی دەکردن، حەسەن و حوسەین وتیان زۆر بە تاسەوەین بانگێکمان بۆ بدەیت، ئەویش دڵی دوو ڕەیحانەکەی نەشکاند و بانگی دا، دەنگی بانگی بیلال لە مەدینەدا بەرزبوویەوە، هەر کە وتی الله أكبر خەڵکی مەدینە ڕاپەڕین، تا گەیشتە أشهد أن محمدا رسول الله ئیتر گریان هەموانی گرتەوە، دوای پێغەمبەری خوا (ﷺ)نەبینرابوو ئاوا گریان هەموان بگرێتەوە.

عومەری کوڕی خەتتاب دەیوت ئەبووبەکر گەورەمانەو گەورەی ئێمەشی ئازاد کرد–واتە بیلال–.

بیلال پاش سەفەرەکەی مەدینەی گەڕایەوە شام و لەوێ مایەوە تا لە ساڵی بیستی کۆچیدا وەفاتی کرد.

پرسیار:

1–بیلال چۆن کرا بە کۆیلە؟

2–کێ بیلالی ئازاد کرد؟

3–بێباوەڕان چۆن ئازاری بیلالیان دەدا؟

4–بیلال چۆن فێری بانگدان بوو؟

5–بۆچی بیلال شاری مەدینەی جێهێشت؟

6–کاریگەرترین بەسەرهاتی ناو ژیانی بیلال لای تۆ چی بوو؟

ئەرقەمی کوڕی ئەبی ئەرقەم (رضي الله عنه):

لە شاری مەککەو لە ناوچەی صەفا لە کەنارێکەوە ماڵێك هەبوو کە دواتر بوو بە بنکەی بانگەوازی ئیسلامو پێغەمبەر(ﷺ) و هاوەڵان تیایدا کۆدەبوونەوە، ئەو ماڵەش هی کەسێك بوو بە ناوی ئەرقەمی کوڕی عەبدمەناف، دایکی ناوی ئومەیمە بوو.

ئەرقەم هەر لە سەرەتای هاتنی ئیسلامەوە موسڵمان بوو، ئەرقەم هێندە زوو موسڵمان بوو کە هێشتا ژمارەی موسڵمانان لە دە کەس کەمتر.

پێغەمبەر(ﷺ) و هاوەڵان لە ماڵەکەی ئەرقەمدا کۆدەبوونەوەو لەوێ هاوەڵان ڕێنماییان لە پێغەمبەر(ﷺ) وەردەگرت، هەر لەو ماڵەدا بوو کە عومەری کوڕی خەتتاب موسڵمان بوو، ئیتر کە عومەر موسڵمان بوو موسڵمانان لە ماڵی ئەرقەمەوە چوونە دەرەوەو موسڵمانبوونی خۆیان ئاشکرا کرد.

ئەرقەم تەمەنێکی زۆری نەبوو و هێشتا زۆر گەنج بوو کە موسڵمان بوو، ئەوەش نیشانەی ئەوەیە کە شارەزایی و هەڵکەوتەیی بە تەمەن نیەو زۆر جار دەکرێت کەسێك کە تەمەنی کەمە زۆر شارەزاتر و زاناتر بێت لە کەسانێکی بە تەمەن.

کاتێك هاوەڵان کۆچیان کرد بۆ مەدینە، ئەرقەمیش کۆچی کردو لەوێ سەرقاڵی پەرستش بوو، ڕۆژێك هاوەڵان کۆبوونەوە تا لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ) بچن بۆ غەزای بەدر، ئەرقەمیش خۆی ئامادە کرد و هاوەدەم بە پێغەمبەر(ﷺ) کەوتەڕێ و لە غەزاکەدا بەشداری کرد، دواتریش بەشداری غەزاکانی تری کرد و لە جەنگی ئوحود و خەندەق و هەموو غەزاکانی تریشدا بەشدار بوو، ئەمەش نیشانی ئەدات ئەرقەم چەندە ئیسلامی خۆشویستووەو ئامادە بووە گیانی خۆی لە پێناودا بەخت بکات.

پێغەمبەر (ﷺ) هەندێ جار ئەرکی کۆکردنەوەی زەکاتی دەسپارد بە ئەرقەم، ئەرقەمیش کەسانی دڵسۆزی لەگەڵ خۆی دەبرد تا هاوکاری بکەن و بە جوانی ئەرکەکە بەجێ بگەیەنن.

جارێکیان ئەرقەم خۆی ئامادە کرد تا بچێت بۆ مزگەوتی ئەقصا، هات تا ماڵئاوایی بکات لە پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەری خوایش پێی فەرموو بۆ بازرگانی دەچیت یان بۆ سەردان؟ وتی ئەی پێغەمبەری خوا بە دایكو باوكمەوە بەقوربانت بم بەڵكو ئەمەوێ بچم نوێژی تێدا بکەم، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (نوێژێ لەم مزگەوتەی مندا خێری زیاترە لەهەزار نوێژ لە مزگەوتانی تردا جگە لە مەسجیدولحەرام)، ئەرقەم کە ئەوەی بیست دانیشتو نەچوو بۆ گەشتەکەی.

پەندو وانە

ئەمە وانەیەکە تا ئەوەی لێوە فێر بین بیرکردنەوەو قەناعەتمان بەو جۆرە بێت کە خوا و پێغەمبەرەکەی (ﷺ) دەیفەرموون، نەوەك بە ئارەزوو و بیرکردنەوەی خۆمان بڕیار لەسەر شتەکان بدەین، چونکە ئایینداری دەبێت بەو جۆرە بێت خوا دەیەوێت، ئەگینا خێرا ئایینەکەمان دەشێوێ و وەك ئایینەکانی پێشوو ڕاستیەکانی دینەکەمان لەدەست دەدەین.

هەروەها ئەرقەم یەکێك بوو لەو هاوەڵانەی نامەی بۆ پێغەمبەر (ﷺ) دەنووسی، هەندێ جار پێغەمبەر(ﷺ) کە نامەی دەنووسی بۆ کەسێك یان هۆزێك، دەینارد بە شوێن ئەرقەمدا تا بێت، ئەرقەم دەهاتو پێغەمبەر(ﷺ) چی دەفەرموو بە جوانی بۆی دەنووسیەوە.

پرسیار: بۆچی پێغەمبەر (ﷺ) خۆی نامەکانی نەدەنووسی؟

وەڵام: چونکە پێغەمبەر(ﷺ) خوێندەواری نەبوو و نووسین‌و خوێندنەوەی نەدەزانی.

ئەرقەم ماوەیەکی زۆری ژیا، تەمەنی زیاتر لە هەشتا ساڵ دەبوو، دوای وەفاتی پێغەمبەریش(ﷺ) ژیا، رۆژێك وەسیەتی کرد ئەگەر مرد یەکێك لە کەسە خۆشەویستەکانی نوێژی لەسەر بکات، ئەو کەسەش بریتی بوو لە سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص، ئەوەبوو کە ئەرقەم وەفاتی کرد سەعد لە شوێنێکی زۆر دوور بوو، خێرا گەڕایەوەو نوێژی لەسەر کرد و وەسیەت‌و ئاواتەکەی ئەرقەمی بەدیهێنا.

پەندو وانە:

دەبێت هەوڵ بدەین برایەتی‌و هاوڕێیەتیمان لەگەڵ کەس‌و کارو دەوروبەرمان زۆر چاك بێت‌و ببینە مایەی دڵخۆشی و متمانەی کەسەکانمان، هاوڕێیەتی بە خۆشەویستی و متمانەی نێوان هەردوولا زۆر بەهێز دەبێت، جا ئەگەر نەتوانین هیچ چاکەیەکمان هەبێت بۆ هاوڕێ‌و کەسەکانمان، دەتوانین بە زەردەخەنەو قسەیەکی خۆش دڵخۆشیان بکەین، چەندە بتوانین ئاوات و ئارەزووە چاکەکانیان بەدی بهێنین.

پرسیار:

1-گرنگی ماڵی ئەرقەم لە چیدا بوو؟

2-بۆچی ئەرقەم چوو بۆ مەدینە؟

3-بۆچی پێغەمبەر (ﷺ) خۆی نامەکانی نەدەنووسی؟

4-ئەرقەم پێش مردنی چی وت؟

5-چ سوودێکت وەرگرت لە ژیانی ئەرقەم؟

جابانی کوردی (رضي الله عنه)

پێغەمبەری ئیسلام موحەممەد (ﷺ) لەلایەن پەروەردگارەوە کرا بە پێغەمبەر بۆ هەموو مرۆڤایەتی تا ببێتە ڕەحمەت و خێر و بەرەکەت بۆ هەموو دنیا نەوەك تایبەت بێت بە عەرەبەکانەوە، جا ویستی خوا وابوو جگە لە عەرەبەکان هەندێ نەتەوەی تر هەر لە سەردەمی پێغەمبەردا (ﷺ) بچنە مەدینەو بگەن بە خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ)، لەناو کوردانیشدا هاوەڵێکی خۆشەویستی پێغەمبەر (ﷺ) هەبوو بە ناوی جابان کە چەند جارێك چوویە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و فەرموودەی لێوە دەبیست و دواتر دەیگێڕایەوە بۆ منداڵەکانی.

جابان کە موسڵمان بوو، خێرا ئایینەکەی گەیاندە خێزانەکەی و منداڵەکانی موسڵمان بوون، ئیتر کوڕەکەی گوێی لە باوکی دەگرت و فەرموودەی لێوە دەبیست، هەرچەندە کوڕەکەی وەك باوکی نەیتوانی بچێتە خزمەت پێغەمبەر(ﷺ)، بەڵام ئەویش چوو بۆ شارەکەی پێغەمبەر (ﷺ) و لەوێ هاوەڵەکانی پێغەمبەری خوای (ﷺ) دەبینین و دەچوویە خزمەتیان و فەرموودەی لەوانەوە دەبیست و دواتر دەیگێڕایەوە بۆ موسڵمانان.

جابان فەرموودەیەك لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) دەگێڕێتەوەو دەڵێت زیاد لە جارێك و دوو جار بگرە دەگەیشتە دە جار لە پێغەمبەری خوای (ﷺ) بیستووە دەیفەرموو (هەرکەس ئافرەتێك مارە بکات و نیازی ئەوەی هەبێت مارەییەکەی پێ نەدات ئەوە کە دەگاتەوە بە خوا وەك زیناکار دەگاتەوە بە خوا).

ئەمە نیشانەی ئەوەیە جابان زۆر چووەتە خزمەت پێغەمبەری خوا(ﷺ)، چونکە ئەوەتا دەڵێت دە جار ئەوەم لێ بیستووە، دەی خۆ پێغەمبەر (ﷺ) لە یەك کاتدا لە سێ جار زیاتر شتی دووبارە نەکردوەتەوە، واتە دەبێت چەند جارێك جابان چووبێتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) ئینجا ئەوەندە جار ئەو فەرموودەی بیستبێت.

هەروەها ئەمە ئاماژەیە بە دڵسۆزی جابان لە گەیاندنی فەرموودەکانی پێغەمبەردا(ﷺ) تا موسڵمانانی تر سوودی لێ وەربگرن.

هەروەها جابان فەرموودەیەکی تری لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) گێڕاوەتەوە کە ئەمە بەسەرهاتەکەیەتی:

کوڕەکەی جابان دەڵێت باوکم زۆر فەرموودەی لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) بۆ نەدەگێڕاینەوە لە ترسی ئەوەی نەوەك هەڵەی تێدا بکات، باوکم دەیوت بیستوومە لە پێغەمبەر (ﷺ) دەیفەرموو (هەرکەس بە ئەنقەست درۆیەکم بە دەمەوە بکات، با شوێنی خۆی لە دۆزەخ دیاری بکات).

هەروەها پێویستە ئەوەش بزانین کە پێغەمبەر (ﷺ) کوردی ناسیوەو تەنانەت جلوبەرگی کوردیشی کردووەتەبەر، ئەوەتا دایکی باوەڕداران عائیشە کە هاوسەری پێغەمبەر (ﷺ) بوو بەسەرهاتێکمان بۆ دەگێڕێتەوە و دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) جلێکی لەبەردا بوو، ویستی بەرنوێژی بکات بۆ خەڵکەکە، بەڵام داوای کرد بچن جلێکی کوردی بۆ بهێنن کە هی کەسێك بوو بە ناوی ئەبی جەهم و جلەکەی خۆی نارد بۆ ئەو، ئیتر پێغەمبەر (ﷺ) بە جلە کوردیەکەوە بەرنوێژی کرد بۆ هاوەڵان.

پرسیار:

1–ئایا کورد چووەتە خزمەت پێغەمبەر(ﷺ)؟

2–ئەو فەرموودانەی جابان گێڕاویەتیەوە چەند فەرموودەن؟

3–هەردوو فەرموودەکەی جابان بۆ کەسێکی لە خۆت گەورەتر باس بکە؟

4–بەسەرهاتی جلە کوردیەکەی پێغەمبەر (ﷺ) چۆن بوو؟

زەیدی کوڕی سەهل(ئەبووتەلحەی ئەنصاری) (رضي الله عنه)

دووبارە شارە خۆشەویستەکەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) هاوەڵێکی گەورەمان پێ دەناسێنێت کە نموونەی دڵسۆزی و لەخواترسان بووە، یەکێك لە پشتیوانان، ئەو پشتیوانانەی کە دەرگایان والا کرد بۆ پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵانی و بانگەوازەکەی و بوونە هۆکاری سەرخستنی ئیسلام، ئەم هاوەڵە ئازیزەش ناوی زەیدی کوڕی سەهلە کە زیاتر بە ئەبووتەلحە ناسراوە.

پرسیار: زەید چۆن موسڵمان بوو؟

وەڵام: زەید ئافرەتێکی بە دڵ بوو کە ناسرابوو بە ئومموسولەیم، زۆر حەزی دەکرد هاوسەرگیری لەگەڵ بکات، بەڵام زەید بێباوەڕ بوو و ئومموسولەیمیش موسڵمان بوو، دواجار بڕیاریدا بچێتە داوای، کە خوازبێنی کرد ئومموسولەیم وتی کەسی وەك تۆ هی ئەوە نیە جواب بکرێت، بەڵام من ئافرەتێکی موسڵمانم و تۆیش

کەسێکی بێباوەڕیت و بۆ من حەڵاڵ نیە شوو بکەم بە تۆ، ئەگەر موسڵمان بیت ئەوە مارەییشم ناوێت و داوای هیچ مارەییەکی ترت لێناکەم، ئەبووتەلحەش موسڵمان بوو، ئینجا زەید چوو بەرەو لای پێغەمبەر (ﷺ) و بینی چواردەوری قەرەباڵغە، پێش ئەوەی بگاتە ئەویّ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئەبووتەلحە دێت بۆ لاتان و تارمایی ئیسلام بە نێوچاوانیەوەیەتی)، زەید هات و وتەکانی ئومموسولەیمی بۆ باسکرد و لەسەر ئەوە ئومموسولەیمی مارە کرد.

دوای ماوەیەك ئومموسولەیم سکی بوو و منداڵێکی بوو، زەید زۆر ئەو منداڵەی خۆشدەویست، بەڵام منداڵەکە نەخۆش کەوت، زەید زۆر زۆر خەفەتی بۆ دەخوارد، بەیانی و ئێوارە دەچوو بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)، جارێك دوای ئێوارە چوو بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) کەچی منداڵەکە وەفاتی کردبوو، ئومموسولەیم منداڵەکەی بۆنخۆش کرد و جوان شۆردی، کە زەید هاتەوە وتی کوڕەکەم چۆنە؟ ئەویش وتی باشەو لەو کاتەوەی نەخۆش بووە هیچ شەوێك هێندەی ئەمشەو هێور و ئارام نەبووە، زەیدیش سوپاسی خوای کرد و بەوە زۆر دڵخۆش بوو، نانی خوارد و ئومموسولەیمیش بۆنی خۆشی دا لە خۆی و دەچوو بە دەوری زەیددا تا ئەوەی زەید لەگەڵی سەرجێی کرد، دوای هەموو ئەوانە ئینجا ئومموسولەیم پێی وت ئەگەر دراوسێکەت شتێکت بداتە لا و تۆیش سوودی لیّ ببینیت و دواتر بیەوێت لێت وەربگرێتەوە تۆ چی دەکەیت؟ زەید وتی وەڵا بۆی دەگێڕمەوە، ئومموسولەیم وتی لە ناخی دڵتەوە بۆی دەگێڕیتەوە؟ وتی بەڵیّ بە دڵنیاییەوە، ئومموسولەیم وتی دەی خوای گەورە کوڕێکی دایە لات و تۆیش بەشی خۆت خۆشیت لیّ بینی، دواتر منداڵەکەت کۆچی دوایی کرد، بۆیە خۆڕاگر بە و لای خوا چاوەڕێی پاداشت بە، زەیدیش بێتاقەت بوو، بەڵام خۆڕاگری

نواند، بۆ بەیانی چوو بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) و بەسەرهاتەکەی بە وردی بۆ گێڕایەوە، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی (خوا بەرەکەت بخاتە ئەمشەوتانەوە)، ئەوەبوو ئومموسولەیم سکپڕ بوو، پێغەمبەر (ﷺ) بە زەیدی فەرموو ئەگەر ئومموسولەیم منداڵەکەی بوو بیهێنە بۆم، کە منداڵەکەی بوو منداڵەکەی بە پارچە قوماشێك پێچایەوەو بردی بۆ خزمەت پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەر (ﷺ) خورمایەکی هێنا بە لێوەکانیدا و خستیە دەمیەوەو منداڵەکەش دەیمژی، پێغەمبەر (ﷺ) ناوی نا عەبدوڵا و نزای خێری بۆ کرد.

پەندو وانە:

پێویستە لە هەموو کاتێکدا سوپاسگوزار بین‌و دڵنیا بین هەموو شتێ بە دەستی خوایەو هەرچیەك ڕوودات خێری تێدایە بۆمان، لەوانەیە هەندێ جار نەزانین خێرەکە چیە، بەڵام خوای گەورە زاناترە، هەروەها کاتێك خوای گەورە تاقیمان دەکاتەوە دەبێت سوپاسی خوای لەسەر بکەین‌و کارێ نەکەین خوا لە خۆمان بڕەنجێنین.

زەید یەکێکە لەو هاوەڵانەی هەر لە غەزای بەدرەوە تا دوا غەزا لەگەڵ پێغەمبەری خوادا (ﷺ) بەشداری کرد، لە جەنگی ئوحوددا لەبەردەم پێغەمبەری خوادا (ﷺ) تیری دەهاویشت، پێغەمبەریش (ﷺ) لە دوایەوە بوو و قەڵغانی بۆ گرتبوو، کاتێك تیرێکی دەهاویشت پێغەمبەر (ﷺ) سەری بەرز دەکردەوەو تەماشای دەکرد بزانێت تیرەکە کوێی گرتووە، زەیدیش سەرسنگی خۆی بەرز دەکردەوەو دەیوت ئا بەوجۆرە ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەی بەدایك و باوکمەوە بەقوربانت بم، وریابە تیرت بەرنەکەوێت، سنگم دەکەمە قەڵغان بۆت، ئەی پێغەمبەر (ﷺ) من زۆر جیرو بەهێزم، چی ئیشێکت هەبوو فەرمانم پێ بکە.

زەید هاودەم بە خۆی ئومموسولەیمیشی بردبوو بۆ غەزای ئوحود، لەو کاتەدا کە موسڵمانان بریندارییان زۆربوو، عائیشەی خێزانی پێغەمبەر (ﷺ) و ئومموسولەیمی خێزانی زەید دەچوون بە کونەو گۆزە ئاویان دەبرد بۆ موسڵمانان.

پێغەمبەر (ﷺ) بە هاوەڵانی دەفەرموو (دەنگی ئەبوو تەلحە لە سوپادا باشترە لە هەزار پیاو).

ئەنەسی کوڕی مالیك دەڵێت: من لە ماڵی زەید بووم کە لەوێ مەیم دەگێڕا بۆ خەڵکی، هێشتا مەی حەرام نەکرابوو، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کرد بە کەسێك هاواری دەکرد وریابن وا مەی حەرام کرا، خێرا زەید هەستاو وتی بڕۆ ئەو مەیە بڕژە، منیش چووم و ڕشتم.

ئەنەس دەڵێت: کە پێغەمبەر (ﷺ) هاتە مەدینە خزمەتکاری نەبوو، زەید دەستی منی گرت و منی بردە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) و وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەنەس منداڵێکی ژیر و وریایە، با خزمەتت بکات، ئیتر منیش هەمیشە لە خزمەتیدا دەبووم.

ئەنەس دەڵێت جارێك زەید هاتەوە ماڵەوەو بە ئومموسولەیمی وت دەنگی پێغەمبەری خوام (ﷺ) بیست دەنگی کز بوو، وا هەست دەکەم برسی بێت، هیچمان نیە لە ماڵەوە؟ ئومموسولەیم وتی با، ئەوەبوو بڕێك گەنمی دەرکرد و نانی پێ دروست کرد و بە لەچکەکەی نانەکەی پێچایەوەو خستیە ژێر باڵم و ناردمی بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)، ئەنەس دەڵێت چووم دەبینم پێغەمبەر (ﷺ) لە مزگەوتە و خەڵکی لەگەڵە، چووم بۆ لایان، پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرمووم (ئەرێ ئەبوو تەلحە تۆی

نارد؟) وتم بەڵێ، فەرمووی: (خواردنی پێدا ناردویت؟) وتم بەڵێ، پێغەمبەر (ﷺ) بەوانەی دەوری فەرموو هەستن، خەڵکەکە چوون و منیش چوومەوە بۆ لای زەید و هەواڵم پێدا، ئەویش وتی ئەی ئومموسولەیم وا پێغەمبەر (ﷺ) دێت و ئەو خەڵکەش لەگەڵ خۆی دەهێنێت و ئێمەش هیچمان نیە دەرخواردیان بدەین، ئوممومسولەیم وتی خوا و پێغەمبەرەکەی زاناترن، زەید چوو تا گەیشتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ)، دواتر پێغەمبەر (ﷺ) هاودەم بە زەید هاتەوەو فەرمووی: ئادەی ئوممومسولەیم چیت لایە بیهێنە، ئەویش نانەکەی بۆ برد، ئینجا ئوممومسولەیم لە قاپێکدا خواردنێکی هێنا، پێغەمبەر (ﷺ) برێ فەرمایشتی فەرموو و دواتر فەرمووی دە کەس مۆڵەت بدە بێنە ژوورەوە، دە کەس هاتنە ژوورەوەو تێریان خوارد و چوونە دەرەوە، دواتر فەرمووی مۆڵەتی دە کەسی تر بدە بێنە ژوورەوە، ئەوانیش هاتنە ژوورەوەو تێریان خوارد و چوونە دەرەوە، بەوجۆرە هەموویان تێریان خوارد کە هەموویان حەفتا یان هەشتا کەس دەبوون.

پەندو وانە:

لەم بەسەرهاتەوە فێری ئەوە دەبین تا دەتوانین ببەخشین، هەروەها زۆر چاومان لە سەرکردەو زاناکانمان بێتو بە هەر شێوەیەك بۆمان دەگونجێ هاوکاریان بین.

زەید زۆر لە نزیك پێغەمبەری خواوە(ﷺ) بوو و خۆی دوورنەدەگرت، ئەنەس دەڵێت: کە پێغەمبەر (ﷺ) سەری دەتاشی یەکەم کەس مووەکانی هەڵدەگرت (ئەبووتەلحە) بوو، پێغەمبەریش (ﷺ) زیاتری مووەکانی بەو دەبەخشی، کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) لە حەجدا مووەکانی سەری تاشی، مووەکانی لای راستی سەری

دابەش کرد بەسەر ئەوانەی دەوروبەریدا، بەڵام هەموو مووەکانی لای چەپی بەخشی بە زەید.

زەید لە مەدینە باخێکی دارخورمای هەبوو کە بەرامبەر بە مزگەوت بوو، لە هەمووان زیاتر باخەخورمای هەبوو، پێغەمبەر (ﷺ) دەچوو بۆ ناو ئەو باخەی و لەوێ لەو کانیاو و بیرەی تیایدا بوو ئاوی دەخواردەوە، جارێك زەید چوو بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ووتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) خوای گەورە ئەو ئایەتەی دابەزاندووەو منیش ئەو باخەم کە ناسراوە بە بەیروحاء لە هەموو سامانێکم لام خۆشەویستترە، وا دەیکەمە خێر لە ڕێی خوادا و هیوام وایە لای خوا پاداشتەکەی وەربگرمەوە، دەی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) چۆنت پێ باشە ئاوای لێ بکە، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (بەخ، ئەوە سامانێکی بەقازانجە، من بیستم چیت وت و پێم باشە دابەشی بکەیت بەسەر خزم و نزیکاندا)، زەید وتی وادەکەم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)، ئەوەبوو دابەشی کرد بەسەر خزم و نزیکانیدا.

جارێك کابرایەك هات تا لە ماڵی پێغەمبەر (ﷺ) بمێنێتەوە، بەڵام پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە ماڵەوە هیچی نەبوو، بۆیە بە هاوەڵانی فەرموو ڕەحمەت لەو کەسەی میوانداری ئەم کەسە دەکات، ئەبووطەلحە هەستاو وتی من، کابرای بردەوە ماڵەوە، بە ژنەکەی وت ڕێزی میوانی پێغەمبەر (ﷺ) بگرە، ژنەکەی وتی تەنها خواردنی منداڵەکانمان هەیە، زەید وتی دەی خواردنەکە ئامادە بکەو چراکە بکوژێنەرەوەو منداڵەکان بخەوێنە، ئەویش نانەکەی ئامادەکرد و منداڵەکانی خەواند و چوو دەستکاری چراکەی کرد بەو بیانووەی چاکی دەکات و کوژاندیەوە، بەوجۆرە وایان لە میوانەکە تێگەیاند کە ئەوانیش نان دەخۆن، بۆ بەیانی کە چوویەوە بۆ لای پێغەمبەر

(ﷺ)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ضحك الله الليلة –أو عجب– من فعلتكما)، (خوا ئەمشەو پێکەنی –یان خوا ئەمشەو سەرسام بوو– لە کردەوەی ئەو دوانەتان).

پەندو وانە:

ڕێزگرتنی میوان یەکێکە لە سیفەتەکانی موسڵمانو هەرکەس باوەڕی بە خوا و ڕۆژی دوایی هەبێت دەبێت ڕێزی میوانەکەی بگرێت، بەرامبەر بەوەش خوای گەورە پاداشتی بۆ دەنووسێت.

زەید دوای وەفاتی پێغەمبەریش (ﷺ) ژیا و نزیکەی بیست و ئەوەندە ساڵی بردەسەر، ئەو ماوەیەشی بە جیهادی سەنگەرەکان و شەونوێژی شەوان و ڕۆژووگرتنی ڕۆژان بەسەربرد، دواجاریش لەڕێی جیهاد و لە نێوەندی ئاو و دەریاکاندا وەفاتی کرد.

لە سەردەمی عوسمانی کوڕی عەففاندا کە ئیتر زەید تەمەنی زۆر بوو، منداڵەکانی پێیان دەوت باوکە تۆ لە سەردەمی پێغەمبەر (ﷺ) و ئەبووبەکر و عومەریشدا جیهادت کردووە، دەی ئیتر ئێستا دابنیشە، ئێمە لە بری تۆ جیهاد دەکەین، بەڵام ئەو ڕازی نەبوو و چوو بۆ جیهاد تا لە دەریادا و لە ڕێی جیهاددا وەفاتی کرد، تا حەوت شەو و ڕۆژ دوورگەیەکیشیان دەست نەکەوت تا تەرمەکەی ئەسپەردە بکەن، کەچی تەرمەکەی تێکنەچوو.

پرسیار:

1-زەید چۆن موسڵمان بوو؟

2-باسی ڕۆڵی زەید بکە لە غەزای ئوحوددا.

3-ئەبووتەلحە چی کرد بە باخەکەی؟

4-بۆچی خوا پێکەنی بۆ زەیدو هاوسەرەکەی؟

5-بەسەرهاتی زەیدو منداڵەکانی چۆن بوو؟

حەنزەلەی کوڕی ئەبی عامیر (رضي الله عنه)

پشتیوانان هاوەڵانی دڵسۆز و خواناسی دەوری پێغەمبەر (ﷺ) بوون، ئەوان شەو و ڕۆژ خزمەتی پێغەمبەری خوایان دەکرد و هەوڵیان دەدا پەیامی خوا سەربخەن، یەکێك لەو هاوەڵە خۆشەویستانەش بریتی بوو لە حەنزەلە، حەنزەلە کوڕی ئەبی عامیر بوو و ناسراوە بە غەسیلولمەلائیکە، چونکە کاتێك شەهید بوو فریشتەکان ئەویان شۆرد.

باوکی حەنزەلە لەسەردەمی نەفامیشدا باسی ئەوەی دەکرد دەبێت زیندووبوونەوە هەبێت و باسی ئایینی یەکخواپەرستی دەکرد، بەوە ناسرابوو کە خواپەرستی زۆری دەکرد، بەڵام کاتێك پێغەمبەر(ﷺ) دەرکەوت، کەوتە حەسوودی و لە مەدینە دەرچوو و چوویە ناو ڕیزی قورەیش و لە جەنگی ئوحوددا دژ بە پێغەمبەر (ﷺ) جەنگا و دواتریش گەڕایەوە بۆ مەککەو دواتر لەوێوە چوو بۆ وڵاتی ڕۆم و لەوێ مایەوە تا لە ساڵی نۆی کۆچیدا بە بێباوەڕی مرد.

بەڵام حەنزەلە ڕێڕەوی باوکی نەگرتەبەر و لای پێغەمبەر (ﷺ) مایەوەو باوەڕی پێهێنا و تا ئەو ساتەی شەهید بوو ڕێڕەوی خواناسی بەرنەدا.

حەنزەلە داوای ئافرەتێکی کرد کە ناوی جەمیلە بوو، جەمیلە کچی سەرۆکی دووڕووەکانی ناو مەدینە بوو، بەڵام جەمیلەش چەشنی حەنزەلە پێچەوانەی باوکی بوو و شوێنکەوتەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بوو، ئیتر کوڕو کچێکی پاكو خواناس کە خاوەنی دوو باوکی خراپ و خوانەناس بوون، پێکەوە هاوسەرگیرییان کرد.

پەندو وانە:

کاتێك حەق و ڕاستی لە شوێنێك بوو دەبێت بێ دوودڵی شوێنی بکەوینو نابێت لەپێناو کەسێك یان خزمێك یان سەرکردەیەك دەستبەرداری ئەو ڕاستیە بین، با تەنانەت ئەو کەسەش باوك یان دایکمان بێت، چونکە ئەگەر هەر کەسێك لە پێناو خزمایەتی یان حیزبایەتیدا دەستبەرداری حەق و ڕاستی بێت، ئیتر ڕاستی لە کۆمەڵگەدا نامێنێت و ستەم و ناڕەوایی بڵاو دەبێتەوە.

کاتێك پێغەمبەر(ﷺ) برایەتی خستە نێوان کۆچەران و پشتیوانانەوە، برایەتی خستە نێوان شەمماس و حەنزەلەوە، ئیتر ئەو دوانە وێنەی دوو برای خۆشەویست ژیانیان دەبردەسەر و پشتیوان و هاریکاری یەکتر بوون.

پێش ئەوەی جەنگی ئوحود ڕوویدات، حەنزەلەو عەبدوڵای ژنبرای هاتن بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ)، داوایان لێکرد مۆڵەتیان بدات تا باوکی خۆیان بکوژن، چونکە باوکی هەردووکیان دوژمنی ئیسلام بوون، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) ڕێی نەدا بە هیچکامیان.

حەنزەلە شەوێك پێش غەزای ئوحود ژنی گواستەوە، پێشتر داوای مۆڵەتی کرد لە پێغەمبەر(ﷺ) تا شەو لای ژنەکەی بێت چونکە دەیگوازێتەوە، پێغەمبەریش (ﷺ) مۆڵەتی پێدا، بەیانی زوو کە گوێی لە بانگەوازی جیهاد بوو چوو خۆی گەیاند بە سوپاکەی پێغەمبەر(ﷺ)، باوکیشی لە سوپای بێباوەڕاندا بوو، جەمیلەی ژنی حەنزەلە وتی خەوم دیوە ئاسمان کراوەتەوە بۆ حەنزەلە و ئەویش چووەتە ئاسمان بۆیە دڵنیام شەهید دەبێت.

حەنزەلە کە گەیشتە ئوحود بینی پێغەمبەر(ﷺ) سەرقاڵە ڕیزەکانی سوپاکەی ڕێك دەکات، کاتێك جەنگ ڕوویداو موسڵمانان لە ئوحوددا شکان و دواتر گەڕانەوە بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ)، ئەوەبوو حەزەلەش شەهید بوو، پێغەمبەر(ﷺ) بە هاوەڵەکانی فەرموو فریشتەکان حەنزەلەی هاوڕێتان دەشۆن.

پرسیار: تەرمی حەنزەلە چی لێهات؟

وەڵام: بێباوەڕەکانی قوڕەیش تەرمی شەهیدانی ئوحودیان دەشێواندن، تەنها تەرمی حەنزەلەیان نەشێواند، چونکە باوکی لەناو سوپای قوڕەیشیەکاندا بوو و بێباوەڕەکانیش بۆ دڵڕاگرتنی باوکی دەستکاری تەرمەکەی ئەویان نەکرد.

پرسیار:

1- بۆچی حەنزەلەو عەبدوڵا داوایان کرد تا باوکی خۆیان بکوژن؟

2- ئایا پێغەمبەر (ﷺ) مۆڵەتی دا باوکی خۆیان بکوژن؟

3- حەنزەلەو جەمیلەی هاوسەری لە چی شتێکدا لەیەك دەچوون؟

4- بۆچی تەرمی حەنزەلە نەشێوێنرا؟

5- گرنگترین پەندو وانە لەم بەسەرهاتەدا باس بکە.

جەعفەری کوڕی ئەبووتالیب(رضي الله عنه)

ژیان‌و بەسەرهاتی ئەمجارەمان تایبەتە بە یەکێك لە خزم‌و کەسە خۆشەویستەکانی پێغەمبەر (ﷺ)، ئامۆزایەکی خۆشەویستی پێغەمبەری خوا کە ناوی جەعفەری کوڕی ئەبووتالیبە، دایکی ناوی فاتیمەی کچی ئەسەد بوو کە یەکێك بوو لە ئافرەتە خواناس‌و دڵسۆزەکانی پێغەمبەر (ﷺ)، هەروەها عەلی کوڕی ئەبووتالیب کە یەکێکە لە مژدەپێدراوانی بەهەشت‌و خەلیفەی چوارەمی موسڵمانان، برای جەعفەر بوو.

جەعفەر کە زانی موحەممەدی مامی بووەتە پێغەمبەری خوا، چوویە خزمەتی و باوەڕی پێ هێنا، بەڵام ئەبووتالیبی باوکی هەر بە بێباوەڕی مایەوە، هەرچەندە ئەبووتالیب زۆر دڵسۆزانە پشتگیری پێغەمبەری خوای دەکرد و نەیدەهێشت بێباوەڕان زیانی پێ بگەیەنن، دایکی جەعفەریش هاوشێوەی جەعفەر و عەلی باوەڕی هێنا.

ژنەکەی جەعفەریش کە ناوی ئەسمائی کچی عومەیس بوو موسڵمان بوو، ئینجا ئەو کاتەی پێغەمبەر (ﷺ) مۆڵەتی دا بە موسڵمانانی مەککە تا کۆچ بکەن بۆ حەبەشە، جەعفەر و ژن‌و منداڵەکانی کۆچیان کرد بۆ حەبەشەو ماوەیەکی زۆر لەوێ ژیان.

جەعفەر چاکترین کەس بوو، بەتایبەت لەگەڵ هەژاراندا زۆر چاك بوو، خزمەتی هەژارانی دەکرد و ئەوانیش خزمەتیان دەکرد، ئیتر وای لێهات پێغەمبەر (ﷺ) بە (باوکی هەژاران) ناوی دەبرد.

پەندو وانە :

چاکەکردن لەگەڵ هەژاران‌و هەست کردن بە ناڕەحەتیەکانیان ئەرکی سەرشانی موسڵمانەو پێویستە هەوڵ بدەین دەستگرۆی هەژاران بین، تەنانەت ئەگەر توانامان نەبوو یارمەتی داراییان بدەین بە سەردان و زەردەخەنەو ڕووی خۆش ببینە هۆکاری دڵخۆشییان.

جەعفەر لە ڕووی شێوەی ڕوخسار و ڕەوشتیشەوە زۆر لە پێغەمبەر (ﷺ) دەچوو، پێغەمبەر (ﷺ) پێی دەفەرموو (تۆ لە شێوەو ڕوخسارو ڕەوشتدا لە من دەچیت).

پرسیار: جەعفەر لە حەبەشە چی دەکرد:

وەڵام: جەعفەر لە حەبەشە سەرقاڵی بانگەوازکردن بوو بۆ ئایینی خوا و لەسەر دەستی ئەو، پاشای ئەو وڵاتە و ژمارەیەکی تر لە دانیشتوانی ئەوێ موسڵمان بوون، هەروەها بەرپەرچی هەوڵی بێباوەڕانی دەدایەوە کاتێك دەیانویست وا لە پادشای حەبەشە بکەن موسڵمانان لەوێ دەربکات.

کاتێك قوڕەیش عەمری کوڕی عاص و وەلیدیان نارد بۆ حەبەشە تا پادشای ئەوێ ڕازی بکەن موسڵمانان دەربکەن، ئەو دوانە بڕێك دیارییان لەگەڵ خۆیان هێنابوو، کە چوون بۆ لای نەجاشی پادشای حەبەشە کڕنووشیان بۆ برد و دیاریەکانیان پێشکەش کرد و داوایان کرد موسڵمانان بدەنەوە دەست ئەوان تا بیانبەنەوە بۆ مەککەو نەهێڵن لە حەبەشەدا بە ئازادی بژین، نەجاشی وتی دەبێت

گوێیان لێ بگرم بزانم چی دەڵێن، پاشان بڕیار دەدەم، بۆیە ناردی بە شوێن موسڵماناندا، جەعفەر بە هاوەڵەکانی وت من لەبری هەمووتان قسە دەکەم، هەموو بە دوای جەعفەردا چوونە ژوورەوە، بە جەعفەریان وت بۆچی کڕنووش نابەیت بۆ پاشا؟ وتی ئێمە تەنها کڕنووش بۆ خوا دەبەین، وتیان بۆچی؟ وتی چونکە خوا پێغەمبەرێکی لەنێوماندا نارد و فەرمانی پێکردین تەنها کڕنووش بۆ خوا بەرین و نوێژ بکەین و زەکات بدەین، نەجاشی وتی ئەم ئایینەی ئێوە چیە؟ جەعفەریش وتی ئەی پاشا ئێمە گەلێك بووین لەسەر بێباوەڕی بووین و بتمان دەپەرست و مردارەوەبوومان دەخوارد و گوێمان لە حەڵاڵو حەرام نەبوو، ئەوەبوو خوا لە ناو خۆماندا پێغەمبەرێکی بۆ ناردین کە وەفادار و ڕاستگۆ و ئەمانەتپارێز بوو ، بانگی کردین تا خوای تاك و تەنها بپەرستین و پەیوەندی خزمایەتی بگەیەنین و دراوسێیەتیمان باش بێت و نوێژ بکەین و ڕۆژوو بگرین، عەمر وتی ئەوان سەبارەت بە عیسای کوڕی مەریەم و دایکی پێچەوانەی ئێوە قسە دەکەن، نەجاشی وتی سەبارەت بە کوڕی مەریەم و دایکی چی دەڵێن؟ جەعفەریش بڕێك لە سوورەتی مەریەمی لە سەرەتاوە بۆ خوێندنەوە، نەجاشی هێندە گریا تا ڕیشی تەڕ بوو، ئەو پیاوە ئایینیانەی تری مەسیحیش کە لەوێ بوون تێر گریان، ئینجا نەجاشی وتی من شایەتی دەدەم ئەو پێغەمبەری خوایەو ئەوەیە کە لە ئینجیلدا هاتووەو عیسا مزگێنی لەبارەوە داوە، سوێند بەخوا ئەگەر من لەم پاشایەتیەمدا نەبوومایە دەچووم بۆ لای و دەبوومە نەعل هەڵگر و ئاوی دەستنوێژیم دەدا، ئینجا بە موسڵمانانی وت بڕۆن لەکوێ دەتانەوێت بمێننەوە، فەرمانیشی کرد دیاریەکان بدەنەوە بە عەمر و وەلید و داواکەی ئەوانی بەرپەرچ دایەوە.

لە کاتی جەنگی خەیبەردا جەعفەر و هاوەڵانی تری لە حەبەشە بڕیاریان دا بگەڕێنەوە بۆ وڵاتی خۆیانو بچن بۆ مەدینە، کاتێك چوونەوە موسڵمانان سەرکەوتنیان بەدەستهێنابوو، پێغەمبەر (ﷺ) نێوچاوانی جەعفەری ماچ کرد، ئینجا فەرمووی نازانم بە کامیان دڵخۆش بم، بە هاتنی جەعفەر یان بە سەرکەوتنی خەیبەر.

جەعفەر و موسڵمانان هاودەم بە خۆیان بڕێکی زۆر دیاری و خەڵاتی نەجاشیان بۆ پێغەمبەر (ﷺ) هێنابوو، هەروەها نەجاشی برازایەکی خۆی ناردبوو تا لە بری خۆیدا خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) بکات.

دوای ماوەیەك پێغەمبەر (ﷺ) جەعفەری ئامۆزای کرد بە بەرپرسی سوپایەك تا بچن بۆ شامو دژ بە رۆمەکان بجەنگن، لەو جەنگەدا جەعفەر ئاڵاکەی بەدەستی ڕاستەوە گرتبوو شمشێرێك درا لە دەستی و دەستی بڕا، بۆیە بە دەستی چەپ ئاڵاکەی گرتە دەست، پاش کەمێکی تر درا لە دەستی چەپیشی و هەردوو دەستی بڕا، دواتر شەهید کرا.

کاتێك ئەم ڕووداوانە ڕوویاندەدا پێغەمبەر (ﷺ) لە مەدینە لەلایەن پەروەردگارەوە هەواڵی پێدەدراو دەیگێڕایەوە بۆ هاوەڵان، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) چوو بۆ لای ژنو منداڵەکانی جەعفەر و دڵی پڕ بوو بۆیانو نازی دەکێشان، دوای سێ ڕۆژ داوای سەرتاشی کرد و سەرتاش هات، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کرد سەری کوڕەکانی جەعفەری چاك کرد.

پێغەمبەر (ﷺ) دەیفەرموو (جەعفەرم بینی لە بەهەشتدا لەگەڵ فریشتەکاندا دەفڕی).

پرسیار:

1-جەعفەر بە چی ناسرابوو؟

2-بۆچی بێباوەڕانی قورەیش چوون بۆ لای نەجاشی؟

3-جەعفەر لە حەبەشە چی دەکرد؟

4-پێغەمبەر (ﷺ) بە هاتنەوەی جەعفەر بۆ مەدینە چی فەرموو؟

5-هەڵوێستی نەجاشی بەرامبەر بە موسڵمانان و پێغەمبەر (ﷺ) باس بکە.

6-چ پەندو وانەیەك لە كۆچی حەبەشەدا فێر بوویت؟

سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص(رضي الله عنه)

ژمارەیەك گەنج لە مەككەدا هەبوون كە هەر لە گەڵ هاتنی ئایینی ئیسلامدا موسڵمان بوون، ئەوانە بوونە پێشەوای خەڵكی و پەپوولەی دەورەی پێغەمبەر(ﷺ)، یەكێكیش لەوانە سەعدی كوڕی ئەبی وەقاص بوو، سەعد لە كۆچەریەكانە، تەمەنی حەڤدە ساڵان بوو كە موسڵمان بوو.

سەعد چوارەم یان شەشەم كەس بوو موسڵمان بوو، سەعد دەڵێت سێ ڕۆژ پێش موسڵمان بوونم خەوم بینی لە تاریكیەكدام و هیچ نابینم، مانگێك ڕووناكی بۆ كردم، منیش شوێنی كەوتم و تەماشام دەكرد بزانم كێ پێش من ئەو مانگەی دیوە، تەماشام كرد زەید و عەلی و ئەبووبەكر لەوێن، پرسیارم كرد كەی گەیشتوونەتە ئەوێ؟ وتیان ئێستا، دواتر بیستم پێغەمبەر (ﷺ) بە نهێنی بانگەواز دەكات، چووم لە شیوێك بینیم نوێژی عەسری دەكرد، لەوێ گوێم لێگرت و باوەڕم پێهێنا.

سەعد لەسەر دەستی ئەبووبەكری صدیق بانگەوازی ئیسلامی وەرگرت، كاتێك ئەبووبەكر موسڵمان بوو، چوو بۆ لای عوسمانی كوڕی عەففان و تەلحەی كوڕی عوبەیدوڵا و زوبەیری كوڕی عەووام و سەعدی كوڕی ئەبی وەقاص و باسی ئیسلامی كرد بۆیان و بانگهێشتی كردن بۆ ئیسلام، ئەوانیش موسڵمان بوون.

سەعد دەڵێت من زۆر لەگەڵ دایكم چاك بووم، جا كاتێك موسڵمان بووم دایكم وتی ئەی سەعد ئەم دینە چیە هێناوتە؟ یان واز لەو دینە دێنیت یان من خواردن و خواردنەوە لە خۆم حەرام دەكەم تا دەمرم و بەو هۆیەوە لەبەر من ئابڕووت دەچێت و دەڵێن تۆ بوویتە هۆكاری مەرگی دایكت، منیش وتم دایە گیان ئەوە مەكە، من واز لە

دینەکەم ناهێنم، ئەوەبوو ڕۆژێك دەستی گرتەوە لە خواردن و خواردنەوە، بۆ بەیانیەکەی زۆری بۆ هاتبوو، منیش کە ئەوەم بینی وتم دایە گیان بەخوا ئەگەر سەد گیانت هەبێت و یەك یەك هەموویان دەربچن واز لە دینەکەم ناهێنم، جا ئەگەر پێت خۆشە بخۆ و پێشت خۆشە مەخۆ، دایکم کە زانی وا سوورم دەستی کردەوە بە نان خواردن.

پەندو وانە:

چاکەکردن لەگەڵ دایك و باوکدا واجبەو تەنانەت ئەگەر دایكو باوکیشمان بێباوەڕ بن هەر دەبێت لەگەڵیاندا چاك بین‌و نەیانڕەنجێنین، بەڵام نابێت لە کاری خراپەو بێباوەڕیدا گوێڕایەڵییان بکەین، چونکە فەرمانی خوا لە پێش فەرمانی ئەوانەوەیە.

سەعد هاودەم بە عومەیری برای کۆچیان کرد بۆ مەدینە، کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) برایەتی خستە نێوان کۆچەران و پشتیوانانەوە، برایەتی خستە نێوان سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص و سەعدی کوڕی موعازەوە.

سەعد یەکەم کەس بوو لە ڕێی خوادا تیری هاویشت، کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) ویستی بچێت بۆ غەزای بەدر و لە نزیك بەدر دابەزی، سەعد و عەلی و زوبەیری نارد تا هەواڵی قورەیش وەربگرن.

سەعد لە غەزای بەدردا بەشداری کرد، سەعد دەڵێت پێش ئەوەی بچین بۆ بەدر، عومەیری برامم بینی خۆی دەشاردەوە، وتم براکەم ئەوە چیتە؟ وتی ترسی ئەوەم هەیە پێغەمبەر (ﷺ) بمبینێت و بە بچووکم بزانێت و نەهێڵێت بەشداری

غەزاکە بکەم، حەزیش دەکەم بێم و بەشدار بم بەڵکو خوا شەهیدیم پێ ببەخشێ، ئەوەبوو پێغەمبەر (ﷺ) ئەوی بە بچوك زانی و گێڕایەوە، عومەیر دەستی کرد بە گریان، دواتر پێغەمبەر (ﷺ) مۆڵەتی پێدا، منیش بینیم هێندە بچووکە خۆم جلە سەربازیەکەیم بۆ ڕێکدەکرد، لە غەزاکەدا شەهید بوو.

هەروەها سەعد یەکێکە لە بەشداربوانی غەزای ئوحود، سەعد دەڵێت لەو غەزایەدا دوو کەسم بینی لە دەوری پێغەمبەر (ﷺ) بوون و دەجەنگان و بەرگرییان لێدەکرد، جلی سپییان لەبەر بوو، نەپێشتر ئەو دوو کەسەم دیبوون و نە دواتر بینینمەوە، واتە فریشتە بون.

سەعد دەڵێت لە غەزای ئوحوددا کە خەڵکی لە دەوری پێغەمبەر (ﷺ) تەکینەوە، منیش کەنارم گرت و وتم خۆم دەدەمە بەر ئەو لێشاوە، یان شەهید دەبم یان ڕزگار دەبم تا دەگەم بە پێغەمبەر (ﷺ)، لەو کاتەدا میقداد وتی ئەی سەعد ئەوە پێغەمبەری خوایە(ﷺ) بانگت دەکات، وتم لە کوێیە؟ میقدادیش بە ئاماژە پێی نیشان دام، منیش چووم بۆ لای، پێغەمبەر (ﷺ) لەپێش خۆیەوە داینیشاندم و تیرم دەهاویشت و دەموت خوایە ئەمە تیری خۆتە، بیدە لە دوژمنی خۆت و دوژمنی پێغەمبەرەکەت، پێغەمبەریش (ﷺ) دەیفەرموو (خوایە نزاکەی سەعد گیرا بکە، خوایە هاویشتنەکەی بپێکێت، ئادەی سەعد، بەدایك و باوکمەوە بەقوربانت بم)، ئیتر چی تیرێکم دەهاویشت پێغەمبەر (ﷺ) نزای بۆ دەکردم، تا هەموو تیرەکانم تەواو بوون، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) تیرەکانی خۆی دەدایە دەستم.

هەروەها لە غەزای خەندەق و ڕێککەوتنی حودەیبیەو فەتحی مەککە و هەموو غەزاکانی تریشدا بەشداری کرد.

سەعیدی کوڕی زەید دەڵێت بیستم لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو:(دە کەس لە بەهەشتدان: پێغەمبەر (ﷺ) لە بەهەشتدایە، ئەبووبەکر لە بەهەشتدایە، ... سەعدی کوڕی مالیك(ئەبی وەقاص) لە بەهەشتدایە..)،

جارێك پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (یەکەم کەس لەم دەرگاوە دێتە ژوورەوە پیاوێکە لە ئەهلی بەهەشت)، ئەوەبوو سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص هاتەژوورەوە.

دایکی باوەڕداران عائیشە دەڵێت شەوێك پێغەمبەر (ﷺ) کە هاتبوویە مەدینە ماندوو بوو، فەرمووی (خۆزگە ئەمشەو پیاوچاکێك لە هاوەڵانم پاسەوانی دەکردم)، دەنگی چەکێکمان بیست، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (ئەوە کێیە؟) وتی من سەعدی کوڕی ئەبی وەققاصم هاتوم تا پاسەوانیت بکەم، ئیتر پێغەمبەر (ﷺ) خەوت تا ئەوەی دەنگی پرخەی دەبیسترا.

سەعد دەڵێت جارێك لە مەککە نەخۆش کەوتم و پێغەمبەر (ﷺ) هاتەژوورەوە بۆ لام، دەست خستە سەر تەوێڵم و دەستی هێنا بە دەموچاو و سنگ و سکمدا و فەرمووی (خوایە شیفای سەعد بدەو هیجرەتەکەی بۆ تەواو بکە)، تا ئێستاش هەست بە ساردی جێدەستی پێغەمبەر (ﷺ) دەکەم لەسەر جەرگم.

کاتێك ئەبووبەکری صدیق بوو بە خەلیفە، دژ بە هەڵگەڕاوەکان جەنگی ڕاگەیاند، بۆ ئەوەش مەترسی لەسەر مەدینە دروست دەبوو، بۆیە پاسەوانی شەوانەی بە دەوری مەدینەدا دانا و بڕێك کەسی کرد بە ئەمیری دەستە دەستەی ئەو پاسەوانانە، لەوانەش عەلی کوڕی ئەبوو تالیب و زوبەیری کوڕی عەووام و عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف و تەلحەی کوڕی عوبەیدوڵا و سەعدی کوڕی ئەبی وەققاص و عەبدوڵای کوڕی مەسعوود.

دوای ئەوەش سەعد بەشداری هەموو جەنگ و جیهادی موسڵمانانی دەکرد و ڕۆڵێکی گرنگی هەبوو، کاتێك عومەری کوڕی خەتتاب بریندار کرا، بڕیاری دا شەش کەس دیاری بکات تا لەنێو خۆیاندا خەلیفەیەك هەڵبژێرن، یەکێك لەو شەش کەسە سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص بوو.

دواجار سەعد لە ساڵی پەنجاو پێنجی کۆچیدا وەفاتی کرد، تەرمەکەی برا بۆ مەدینە، موصعەبی کوڕی دەڵێت کاتێك باوکم لەسەرەمەرگدا بوو سەری لە کۆشمدا بوو ، منیش دەستم کرد بە گریان، باوکم سەری بەرز کردەوەو وتی کوڕە ئازیزەکەم بۆچی دەگریت؟ وتم بابە گیان بۆ تۆ، وتی مەگری، چونکە خوا هەرگیز سزای من نادات، من لە ئەهلی بەهەشتم، دواتر داوای جبەیەکی خوری کرد و وتی لەمەدا کفنم بکەن، چونکە بەم جبەوە بەشداری غەزای بەدرم کردووە، لەو کاتەوە ئەم جبەم هەڵگرتووەو شاردوومەتەوە بۆ ئەم ڕۆژەم.

پرسیار:

1- هۆکاری موسڵمانبوونی سەعد چی بوو؟

2- ڕۆڵی سەعد لە غەزای ئوحوددا باس بکە.

3- کاتێك سەعد نەخۆش کەوت، پێغەمبەر (ﷺ) چی کرد؟

4- پاسەوانیەکەی سەعد بۆ پێغەمبەر (ﷺ) چۆن بوو؟

5- داواکاری سەعد لە سەرەمەرگیدا چی بوو؟

عەمماری کوڕی یاسر (رضي الله عنه)

ژمارەیەك لە هاوەڵان هەبوون لە مەککەدا ئازارو ئەشکەنجەی زۆر دران‌و لەبەرئەوەی کەسێك نەبوو پشتیوانییان بکات بۆیە بێباوەڕان بە هەموو چەشنێ ئازاریان دەدان، یەکێك لەوانەش عەمماری کوڕی یاسر بوو، هەم خۆی‌و هەم باوك‌و دایکیشی موسڵمان بوون‌و هەرسێیان لەسەر موسڵمانبوونیان ئازارو ئەشکەنجەی زۆریان تووش بوو.

ئەم خێزانە سەرەتا لە یەمەن دەژیان، یاسری باوکی هات بۆ مەککەو لای ئەبووحوزەیفە مایەوە، ئەویش کەنیزەکێکی هەبوو بە ناوی سومەییەو ئەو کەنیزەکەی لێ مارە کرد، منداڵێکیان بوو بە ناوی عەممار، ئیتر ئەبووحوزەیفە یاسری ئازاد کرد، دواتر ئەبووحوزەیفە وەفاتی کرد، دوای ئەوەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) پەیامی خوای بۆ هات، عەممار هاودەم بە دایك و باوکی و عەبدوڵای برایشی موسڵمان بوو.

پەندو وانە :

سوپاس‌و ستایشی خوای دەوێت کاتێك دەبینین هەم خۆمان و هەم دایك‌و باوکمان موسڵمانن‌و ڕێی ڕاستییان گرتووەتەبەر، هەروەها سوپاسی خوا دەکەین کە ناڕەحەتی لەسەر لابردوین و ئێستا بەو شێوازەی سەردەمانی زوو لەسەر موسڵمانبوونمان ئازارمان نادەن، ئەگەریش هەر ئازارو ناڕەحەتیەکمان بێتەڕێ، نابێت واز بهێنین لە ئایینەکەمان.

هەریەك لە سومەییە و یاسری هاوسەری و عەمماری کوڕی لە یەکەمین موسڵمان بووەکان بوون، سومەییەی دایکی حەوتەم کەس بوو موسڵمان بوو و یەکەم شەهیدی

ناوی ئیسلام بوو، چونکە کاتێك سومەییە موسڵمان بوو، ئەبووجەهل لەسەر موسڵمانبوونەکەی زۆر ئازاری دەدا، جلی ئاسنینی دەکردە بەری و لەبەر گەرمای مەککەدا سزای دەدا، سومەییەش ئافرەتێکی پیری لاواز بوو.

جارێك ئەبووجەهل کە سزای سومەییەی دەدا، هات و بە خەنجەرێك دای لە سکی و شەهیدی کرد.

عەممار یەکێك بوو لەو حەوت کەسە یەکەمەی کە لە مەککە ئیمانی خۆیان ئاشکراکرد، ئەوانیش بریتی بوون لە پێغەمبەر (ﷺ) و ئەبووبەکر و بیلال و صوهەیب و خەبباب و عەممار و سومەییە.

ڕۆژێك پێغەمبەر (ﷺ) لەگەڵ عوسمانی کوڕی عەففاندا بوو، گەیشتنە لای عەممار و دایك و باوکی کە سزا دەدران، باوکی عەممار وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ڕۆژگار ئاوایە، پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو (خۆڕاگر بە)، پاشان فەرمووی (خوایە لە بنەماڵەی یاسیر خۆش بە)، هەروەها پێی فەرموون (خۆڕاگر بن ئەی خێزانی یاسر، وادەتان بەهەشتە).

بێباوەڕان هێندە سزای عەممار یان دا تا ناچاریان کرد قسە بڵێت بە پێغەمبەر (ﷺ)، ئینجا وازیان لێهێنا، دواتر کە عەممار چوو بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەواڵی پرسی ؟ عەممار وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) وازم لێنەهێنرا تا قسەم بە تۆ وت و بە چاکە باسی خواوەندەکانی ئەوانم کرد، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (دڵت چۆن بوو؟) وتی دڵم پڕ بوو لە ئیمان، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (ئەگەر هەمدی ناچاریان کردی وا بکەرەوە)

عەممار دواتر کۆچی کرد بۆ مەدینەو لە هەریەك لە غەزاکانی بەدر و ئوحود و خەندەق و بەیعەتی ریزوانیشدا بەشداری کرد

عەممار یەکەم کەس بوو لە ئیسلامدا مزگەوتی دروست کرد، کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) لە ڕێی کۆچدا بوو، عەممار وتی دەبێت شوێنێك هەبێت بۆ سێبەر و نوێژکردنی پێغەمبەر (ﷺ)، بۆیە بە بەرد مزگەوتی قوبائی دروست کرد.

کاتێك بڕیار درا مزگەوتی مەدینە دروست بکرێت، هاوەڵان هەموو ئیشیان تێدا دەکرد، هەموان یەك یەك خشتیان دەبرد، بەڵام عەممار دوو دوو خشتی هەڵدەگرت، جا پێغەمبەر (ﷺ) کە عەمماری بینی خۆڵەکەی سەر شان و دەموچاوی دەتەکاند.

خالیدی کوڕی وەلید دەڵێت جارێك لەگەڵ عەمماری کوڕی یاسردا دەمەبۆڵەیەکمان بوو، عەممماریش چوو تا لای پێغەمبەر (ﷺ) سکاڵام لەسەر بکات، منیش هەر لێی تووڕە دەبووم، پێغەمبەریش (ﷺ) بێدەنگ بوو، ئیتر عەممار دەستی کرد بە گریان و وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) گوێت لێیە چیم پێ دەڵێت؟ پێغەمبەریش (ﷺ) سەری بەرەو ڕووی من بەرزکردەوەو فەرمووی (هەرکەس دژایەتی عەممار بکات خوا دژایەتی دەکات و هەرکەسیش ڕقی لێی بێت خوا ڕقی لێی دەبێت)، منیش خێرا دەرچووم و ئیتر لەو ساتەوە هەموو هەوڵم بۆ ئەوە بوو عەممار ڕازی بکەم، خێرا خۆم گەیاند بە عەممار و ڕازیم کرد.

عەلی کوڕی ئەبووتالیب دەڵێت جارێك لە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) دانیشتبووین کە عەممار هات و داوای مۆڵەتی کرد، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (مۆڵەتی بدەن، مەرحەبا لە پاکی پاکی پێبەخشراو).

عائیشەی دایکی باوەڕداران دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (عەممار هەر کات دوو پرسی بۆ بخرێتە ڕوو، دروستترینیان هەڵدەبژێرێت).

عەممار دوای سەردەمی پێغەمبەریش (ﷺ) ژیا و لە خیلافەتی ئەبووبەکری صدیقدا بەشداری جەنگی دژ بە هەڵگەڕاوەکانی کرد و لە جەنگی یەمامەدا هاواری دەکرد ئەی گرۆی موسڵمانان لە بەهەشت ڕادەکەن، من عەمماری کوڕی یاسیرم، دەی وەرن.

عومەری کوڕی خەتتاب، عەمماری کوڕی یاسیری هاودەم بە ئیبن مەسعوود نارد بۆ عێراق و ئەرکی کارگێڕی و مامۆستایی پێ بەخشین و نامەیەکی هاودەم بەوان نارد بۆ خەڵکەکەو تیایدا نووسیبووی: من دوانم لە کەسە ناوازەکانی ناو هاوەڵان بۆ ناردون کە بەشداربووی بەدر بوون، گوێڕایەڵیان بن و پێشەنگییان پێوە بکەن، من لەبەر ئێوە خۆم لە نزیکی ئەو دوانە بێبەش کردووە.

عەممار لە سەردەمی عەلی کوڕی ئەبووتالیبدا کەسی نزیك و هاودەم و پشتگیری خەلیفە بوو، کاتێك جەنگی صفین لەنێوان موسڵماناندا ڕوویداو ئاژاوەگێڕان توانییان نێوانی موسڵمانان تێکبدەن، عەممار لەو جەنگەدا شەهید بوو، پێغەمبەریش (ﷺ) موژدەی دابوو کە عەممار لەسەر حەقەو ئەو سوپایەی ئەوی تێدایە حەقە، بەوەش دەرکەوت ئیمامی عەلی لەسەر حەق بووەو ئیمامی موعاویە لەو بوارەدا ڕاستی نەپێکاوە.

پرسیار:

1-یاسیری باوکی عەممار بە بنەڕەت خەڵکی کوێ بوو؟

2-دایکی عەممار کێ بوو؟ چی لێهات؟

3-بۆچی عەممار قسەی وت بە پێغەمبەر (ﷺ)؟

4-فەرموودەی دایکە عائیشە سەبارەت بە عەممار باس بکە.

5-بە شەهیدبوونی عەممار چی ڕوون بوویەوە؟

میقدادی کوڕی ئەسوەد (رضي الله عنه)

ئەمجارەش دەچینە خزمەتی یەکێکی تر لە هاوەڵە ئازیز و خۆشەویستەکانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) کە ئەویش ناوی میقدادی کوڕی عەمرە، بەڵام زیاتر بە میقدادی کوڕی ئەسوەد ناسراوە.

ئەم هاوەڵە زۆر زوو لە مەککە موسڵمان بوو و دواتر کۆچی کرد بۆ حەبەشە، دواتر گەڕایەوە بۆ مەککە، بەڵام نەیتوانی کۆچ بکات بۆ مەدینە، میقداد لە مەککەدا ئازاری زۆری چەشت و بێباوەڕان سزایان دەدا، بەرگی ئاسنینی دەکرایە بەر و دەبرایە بەر گەرمای خۆر، ئەویش گەرمای سەختی مەککە.

دوای ئەوەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) کۆچی کرد بۆ مەدینە، سوپایەکی بە سەرکردایەتی عوبەیدەی کوڕی حارس نارد و سوپاکە گەیشتن بە دەستەیەکی بێباوەڕان کە عیکریمەی کوڕی ئەبی جەهل سەرکردایەتی دەکرد، میقداد و عوتبەی کوڕی غەزوانیش لەگەڵ بێباوەڕاندا دەرچووبوون تا خۆیان بگەیەنن بە موسڵمانان، کە هەردوولا بەیەکگەیشتن و جەنگ ڕووی نەدا، میقداد و عوتبە دایانە پاڵ موسڵمانان.

کاتێك پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) برایەتی خستە نێوان کۆچەران و پشتیوانانەوە برایەتی خستە نێوان میقداد و جەبباری کوڕی صەخرەوە.

میقداد یەکێك بوو لە بەشداربوانی غەزای بەدر و ئەسپێکی پێ بوو، لە غەزای ئوحود و خەندەق و هەموو غەزاکانی تریشدا بەشداری کرد.

ئیبن مەسعوود دەڵێت لە غەزای بەدردا لەگەڵ میقدادی کوڕی ئەسوەد بووم کە هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و پێغەمبەریش (ﷺ) نزای دەکرد لە بێباوەڕان، میقدادیش وتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێمە لە ڕاست و چەپ و پێش و دواتەوە دەجەنگین‌و پشتت بەرنادەین، پێغەمبەریش (ﷺ) لە خۆشی ئەو قسەی دەموچاوی دەگەشایەوە.

میقداد دەڵێت وتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر لەگەڵ کەسێکی بێباوەڕ بەیەك گەیشتین و ئەو بە شمشێر دەستێکی منی پەڕاند، دواتر درەختێك کەوتە نێوانمان و دوای ئەوە وتی من موسڵمان بووم، ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئایا دوای ئەو وتەی بیکوژم؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (نا مەیکوژە)، وتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەستیشی پەڕاندبم؟ فەرمووی (مەیکوژە، ئەگەر کوشتت ئەوە تۆ دەچیتە شوێنی ئەو پێش ئەوەی بیکوژیت و ئەویش دەچێتە شوێنی تۆ پێش ئەوەی ئەو قسەی بڵێت).

ئەمە هاندانێکی پێغەمبەری خوایە (ﷺ) تا بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ موسڵماندا نەجەنگین‌و بیانوو نەدۆزینەوە بۆ جەنگ‌و دژایەتی لەگەڵ خوشك‌و برای موسڵمانماندا، چونکە خوای گەورە بناغەی برایەتی نێوان موسڵمانانی داناوەو هەر بێباوەڕێکیش شایەتومانی هێنا، یەکسەر دەبێت بە برای موسڵمانان.

میقداد بەسەرهاتێکی خۆی‌و دوو هاوڕێی دەگێڕێتەوەو دەڵێت: جارێك من و دوو هاوڕێم لە تاو ماندوویی و برسێتی تەواو هیلاك بووبووین، چووین تا میوانی هاوەڵانێکی پێغەمبەر (ﷺ) بین، بەڵام کەس نەیبردینەوە، چووین بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و ئەویش ئێمەی بردەوەماڵەوە، سێ بزنیان هەبوو فەرمووی ئەو شیرە لە

نێوانماندا دابەش بکەن، هەرکاممان بەشی خۆی دەخوارد، بەشەکەی پێغەمبەریشمان (ﷺ) برد بۆی، چەند جار ئاوامان دەکرد، شەو دەهاتەوەو سەلامێکی دەکرد کە خەوتووی بێدار نەدەکردەوەو هەر کەسیش نەخەوتبوایە دەیبیست، ئینجا دەچوویە مزگەوت و نوێژی دەکرد و دواتر دەهاتەوە شیرەکەی دەخواردەوە، شەوێك شەیتان هاتە بنکڵێشەم و کە بەشەکەی خۆمم خواردەوە پێی دەوتم موحەممەد دەچێت بۆ لای پشتیوانان و ئەوانیش زۆر ڕێزی دەگرن و چی پێویست بێت پێی دەبەخشن، هەڵیخەڵەتاندم و چووم بەشەکەی پێغەمبەریشم(ﷺ) خواردەوە، جا کە شیرەکە گەیشتە ناو گەدەم و دڵنیا بوومەوە کە هیچ ڕێیەکی گەڕانەوەی نیە، پەشیمان بوومەوەو شەیتانیش ڕێی پەشیمانی دەخستە بەرم، پێی دەوتم ماڵوێران چیت کرد؟ شیرەکەی موحەممەدت خواردەوە؟ جا خۆ ئێستە دێتەوەو دەبینێت شیرەکەی نەماوە نزات لیّ دەکات و دنیا و ئاخیرەتیشت دەفەوتێت، منیش پارچە بەتانیەکم دابوو بە خۆما، ئەوەنە بچووك بوو کە بمدایە بەسەر سەرمدا قاچم دەردەکەوت و ئەگەر بمدایە بەسەر قاچمدا سەرم دەردەکەوت، خەویش لە چاوانم تۆرابوو، بەڵام دوو هاوڕێکەی ترم خەوتن و ئەوەی من کردم ئەوان نەیانکرد، پێغەمبەر (ﷺ) هاتەوەو وەك جاران سەلامێکی نەرمی کرد، ئینجا چوویە مزگەوت و نوێژی کرد و دواتر هات تا شیرەکەی بخواتەوە، کەچی بینی نەماوە، سەری بەرەو ئاسمان بەرزکردەوە، وتم بەخوا ئێستا نزام لیّ دەکات و ماڵ وێران دەبم، ئینجا فەرمووی (خوایە ئەوەی خواردنم پیّ دەدات خواردنی پیّ بدەیت، ئەوەی خواردنەوەم پیّ دەدات خواردنەوەی نۆش بکەیت)، منیش توند بەرگەکەم دا بەسەر خۆمدا و چەقۆیەکم هەڵگرت و چووم بۆ لای بزنەکان تا بزانم کامیان قەڵەوترە سەری ببڕم بۆ پێغەمبەر (ﷺ)، دەبینم

هەر سێ بزنەکە گوانیان پڕە لە شیر، چووم قاپێکی ماڵی پێغەمبەرم(ﷺ) هێنا و پڕم کرد لە شیر، بردم بۆ پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (ئەمشەو شیرەکەی خۆتان خواردەوە؟)، وتم بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)، فەرمووی بخۆرەوە، ئەویش شیرەکەی خواردەوە، دواتر هەندێکی هێشتەوەو دای بە من، وتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بخۆرەوە، ئەویش هەمدی لێی خواردەوەو هەندێکی مابوو دای بە من، کە زانیم پێغەمبەر (ﷺ) تێری خواردەوەو نزاکەی منی گرتەوە، ئەوەندە پێکەنیم تا کەوتمە سەر زەویەکە، ئینجا مەسەلەکەم باسکرد بۆ پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (ئەوە تەنها رەحمەتێ بوو لە خواوە، بۆچی پێت نەوتم تا دوو هاوڕێکەی تریشمان بێدار بکردایەتەوەو ئەوانیش لێیان بخواردایەتەوە).

میقداد دوای وەفاتی پێغەمبەریش (ﷺ) ژیا و بەردەوام سەرقاڵی پەرستش و کاری چاکە بوو، بەشداری جەنگو جیهادی ڕێی خوای دەکرد، خێرو بەخششی زۆری دەکرد، بەتایبەت پێش وەفاتی پارەیەکی زۆری بەخشی بە حەسەنو حوسەینی کوڕانی عەلی کە پێغەمبەر (ﷺ) بە ڕەیحانەکانی خۆی ناوی دەبردن.

دواجار میقداد لە ساڵی سی و سێی کۆچی و لە خیلافەتی عوسمانی کوڕی عەففان و لە تەمەنی حەفتا ساڵیدا کۆچی دوایی کرد.

پرسیار:

1- میقداد چۆن خۆی گەیاندە موسڵمانان؟

2- ئەو پرسیارو وەڵامەی لەنێوان میقداد و پێغەمبەردا (ﷺ) هەبوو چۆن بوو؟

3- میقداد لە غەزای بەدردا چی وت؟

4- بەسەرهاتی شیرخواردنەوەکەی میقداد چۆن بوو؟

5- لە ژیانی میقدادەوە چی فێر بوویت؟

ناوەڕۆک